

Jaapje

Jac. van Looy

bron

Jac. van Looy, *Jaapje*. S.L. van Looy, Amsterdam 1917

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/looy001jaap01_01/colofon.htm

© 2004 dbnl

Het Verhevene.

‘Je moet het zelf zeggen.’

‘Heb je gehoord dat je het zèlf moet zeggen,’ zei het weeshuismeisje tot haar broertje, dat meeliiep aan haar hand en daardoor telkens in een drafje gaan moest.

‘Ja,’ zei benauwd het joggie, bijna stikkend in de kaziné, die hem over pet-en-al was omgebonden.

‘Jij alleen màg het zeggen, heeft Doòr gezegd, en loop nou een beetje an, het is er anders zoo vol.’

Hij struikelde tegen een hobbeligen steen en hing even schuin aan de hand van zijn zusje. Ze tilde hem met een rukje ter been en zei:

‘Kijk nou toch uit, Jaapie!’

Het hart zat het kereltje vlak voor zijn keel. Het was hem geweest of hij de ‘poesjes’ rook, die van Door's ‘boa’ afhingen en zoo koud langs je wangen aaiden; hij voelde haar blozend weêr over zich gebukt, zooals zij Zondag na kerktijd het dubbeltje hem gaf voor zijn Sinterklaas en vóór ze naar haar dienst ging, gezegd had: hij mocht

het zelf zeggen wat hij er voor koopen wou. Koos had het nou in haar zak, met z'n andre centen, maar wat je van je groote zuster gekregen had, dat was van jou, van niemand anders, geen ander mocht er an kommen, Marijtje Verkruijsen mocht er wel ankommen, Marijtje wel.

In het dooi-modderige duister boven de straat die de kinderen beliepen, blikkerde soms het licht van een tochtige lantaren. Maar in Jaapjes hoofd bloosde het heel hoog. Hij was voor het eerst in de week zoo laat op straat en hij wist hier de weg en hoe je moest komen bij Bies, waar je vier pepermuntballen kreeg voor een cent, uit een glas dat hij schudde eerst en dan er zijn hand in stak. Jaapje zag het schijnsel uit de steeg al dichterbij. Daar was je dadelijk bij Bies, waar je krikjes ook krijgen kon en kantkoek ook, maar krikjes waren naar en kantkoek ook. Hij wist ook verderop de weg nog wel; wanneer je doorliep kwam je bij de appelvrouw die 'zoete veentjes' had en liep je verder nog dan kwam je aan een straat, daar liep je van Damme voorbij, als je naar groovader ging. Maar dan had je nooit meer dan één cent, dan was het Zondag en nou mocht je even met je zusje uit, om te gaan koopen wat je zelf mocht zeggen, omdat het 'kijk-avond' was. Jaapje liep in een buitensporige verwachting. Misschien was er morgen wat in zijn schoen, hij mocht zijn schoen onder zijn krib zetten, niet in het poortje tusschen de kribben, had Koos gezegd. Verleeën jaar was er een krui'noot in geweest en die was heelemaal nat. Maar nou had ie twalef

centen en daar kon je wat voor doen, zei Koos. Wat hij er voor doen zou, wist Jaapje niet; hij had van Sint-Nicolaaswinkels niet veel begrip, hij wist wel dat Sint-Nicolaas reed en dat hij uit Spanje kwam, maar toen ze daar passies met z'n allen om het hekje van de kachel dansten en zongen: 'Sint Niklaas, goed heilig man, trek je beste tabbert an, rij er mee naar Amsterdam,' en 'gooi wat, strooi wat!' had Jaapje het wel geweten, dat als moeder van de tafel opstond en er krui'noten om te grabbelen over de deur kwamen vliegen, dat 'de moeder' dat deed. Jaapje wist dat heel goed, maar veel meer wist Jaapje niet. Hij was nog maar zes en een verreljaar en Koos was al ouwer dan elf. Hij hoorde Koos haar neus ophalen; ze kneep zijn hand zoo hard, en hij wou wel die doek wat weg doen.

'Je hoeft beslist zoo hard niet te loopen,' zei Koos, 'we zij-ne er gauw.'

Ze had het nauwelijks gezegd of de steeg stond wijd naast hen open en daar was een heel groot licht. Jaapje dacht heelemaal niet meer aan Bies, dat was nu net zoo licht als het raam van de school, toen ze achter elkaâr over de plaats naar de kerstboom waren gegaan. Plotseling liepen de kinderen in het licht der ramen van Bies en stonden op de spiegeling er van in de straat.

'Wat een beesten van hartekoeken,' riep Koos uit de kap van haar mantel.

Jaapjes mond gaapte open van de heerlijkheid. Hij zag allemaal, allemaal, vlaggen allemaal. Het raam was niet

het raam van de winkel, het was een ander raam. Jaapje kon over de kozijn-drempel net naar binnen kijken en daar stond het allemaal. Koos had hem losgelaten, maar hij greep haar bij haar tabbert, want Jaapje was niets op zijn gemak. Hij wist van kleuren niet veel, maar als hij van de zomer een glaasje had kunnen vinden, plakte hij met spuug dat vol blaadjes van bloemen, die bij de moeder uit het hekje vielen, dan vouwde je daar een pampiertje om en maakte een deurtje in het pampiertje en dan liet je het zien voor een griffie of voor een speld. Jaapje wist dus heel goed wat mooi was.

‘Nou mot je goed kijken,’ maande Koos, ‘dan kan je straks zeggen wat je hebben wil.’

‘Wat een kéurige tafel,’ riep ze hartgrondig.

‘Dan gaan we er maar in,’ zei ze, omdat Jaapje geen woord liet hooren.

‘En nou ga je me niet huilen, hoop ik.’

Jaapje hield zich goed aan Koos' mantel vast en beiden gingen ze door de winkel deur, die of er geen deur was, stond open. En nu was de kamer weg en herkende hij de toonbank; het rookte; allemaal koek met blink en sokkelaë letters; hij zag een A, hij zag een B, hij zag een J, Jaapje ging al op school. Bies stond bij de weegschaal, kraak in 't wit, in zijn boterbanketlucht en vanielje-geuren; een platte witte muts was op zijn hoofd en hij lachte met zijn zwarte tanden. Jaapje kende hem toch wel, al had hij hem nooit gezien zoo. Hij kreeg poppetjes voor zijn oogen, want

Koos had omgedraaid en daar was weêr de kamer met vlaggen.

Koos had zich dadelijk los van hem gemaakt, schoof tusschen de menschen door, van de eene naar de andere, terwijl het ventje in een leêge plek, midden voor de tafel was gaan staan en de toppen van zijn kleume handen, of wou hij zich op gaan tillen, klemde om den rand van het schoone Iaken dat eigenlijk papier was. Want dat zag Jaapje niet. Hij zag wat anders. Hij zag te veel om wat hij zag te weten; wat plat lag kon hij niet zien; maar wel wat opstond en er stond veel op. De tafel was als een tweetredige trap en over de bovenste treê, waartegen zooveel stond, boog een juffrouw nu naar Jaapje in zijn hesje en met de doek om zijn wangen.

‘Wat blijft de jonge heer?’ vroeg ze onder de hanglamp door.

Jaapje had juist een zijner knuistjes losgelaten en wees onbestemd naar boven.

‘Dátte!’ zei hij.

De juffrouw overschouwde de tafel, schoof en danste toen langs het behang achter den rand voorbij en naar een andre hanglamp, waar een andre juffrouw de menschen hielp. Koos kwam terug met een zakje.

‘Ik heb mijn keus al gedaan,’ zei ze gauw, ‘weet je het nou al, Jaapie?’

Jaapje had de tafel weêr vast, maar zijn vinger was wijzend gebleven.

‘Je mot het zelf zeggen,’ zei Koos, ‘wat kost zoo'n harlozie, juffrouw?’ vroeg ze, de richting van zijn vinger volgend.

‘Dit is alles twee centen per stuk,’ antwoordde de juffrouw uit de lichte hoogte. Ze had dicht bij haar blanke schouder een groote oranjestrik en op haar haar twee knikkers. Nu reikte ze haar bloote arm over den rand, waar langs een armband dadelijk tot op haar hand kwam sullen. Zij reikte aan Koos een rood suiker-ringetje, waar een wit kleintje aan vast zat; van binnen was het beplakt met een papiertje als een wijzerplaat, maar het tikte niet.

‘Dit is alles drie centen,’ zei ze, zich naar een andere koopster keerend, ‘blijft u bij geval nog wat anders?’ vroeg ze aan Koos.

‘Jij mot het zelf zeggen,’ antwoordde Koos naar Jaapje, ‘wi-je niet zoo'n potje met een bolis? p. f.’ walgde ze kwansuis en zette het weêr op zijn plaats. ‘Je hoeft er niet vies van te wezen, je kan het opeten, het is sokkela.’

De arm der juffrouw daalde weêr naar de tafel en bedekte gedeeltelijk een heel groot stuk, dat gelijk een pendule midden op een schoorsteenmantel in een zijkamertje pronkt, stond op de trede. Jaapje had niet kunnen zeggen wat hij zag, hij had nog nooit een gebergte met echt groen er op gezien en nooit een kapel nog of een tabernakel.

‘Wi-je een klompie dan?’ hield Koos aan, ‘of een bakerkindje? een sabel? voor een pijp be-je nog te klein,’

zei ze, een bruin figuurtje optillend dat als op een bleek blauw kussentje lag, ‘wat kost zoo'n molenaar? Je mot het zelf maar zeggen; mag ik vragen, juffrouw, wat die letters kosten?’ vroeg Koos, die onder den indruk geraakt van de juffrouw ook wat ‘grootsch’ ging praten.

‘Een stuiver, elk; maar dit kost zeven centen per half ons,’ zei de juffrouw, te gelijk met haar hand als roerend boven een plek, waar allerlei veelkleurig gesuikerte door elkander stond en allemaal met naadjes.

Koos deinsde terug en de arm der juffrouw dwaalde weêr voor Jaapjes oogen. Ze reikte de letter D, die als van dun glas was vervaardigd en met blauwe draadjes was omregen.

‘Er zit likeur in,’ zei ze, ‘de klompjes kosten twee centen, ziet u.’ Ze had er eentje vast dat van dezelfde kleur als het horloge was en van hetzelfde wit een kronkeltje had, daar waar je voet inging.

‘Neemt u een paár,’ zei ze vriendelijk.

‘Eéntje is voldoende,’ antwoordde Koos, die door het lange gesprek zich zeer op haar gemak begon te voelen; ‘is dat ook van suiker?’ verstoutte zij zich te vragen, stipt naar het groote stuk starend.

‘Marsepein,’ zei de juffrouw, met zachte nadruk op ‘pein’.

‘t Is fijn,’ bewonderde Koos.

‘Alleen de Kribbe waar de Heere-Jezus in ligt is suiker,’ verklaarde de juffrouw, schuin nederwaarts kijkend on-

der haar opgepoefd kapsel, ‘de Wijzen-uit-het-Oosten van chocola-suiker, de ezel is van zuivere chocola.’

‘En de gezichten dan?’ vroeg Koos, de propjes rood op de popjes bedoelend.

‘k Vraag een oogenblik ekskuus,’ antwoordde de juffrouw en ze verschoof weêr achter de tafel; ‘blijft u nog wat?’ kwam ze weêr vriendelijk vragen, ‘wil de jonge heer soms niet zoo'n fluitje? het kan écht fluiten.’ Ze stak het in haar lippen die bijna van dezelfde kleur waren, als of ze het op ging eten en blies er een bibberende toon uit. Jaapjes glimmende oogen draaiden naar het fluitje.

‘Een fluitje!’ bewonderde Koos, ‘je mot het zelf zeggen; wat kost het fluitje, juffrouw?’

‘Oòk twee centen,’ antwoordde de juffrouw.

‘Een fluitje, hé, Jaapie!’ riep Koos bijna uitgelaten, ‘nou heb je een harlozie!’ somde ze op, ‘een klompie en een fluitje en nou koopen we nog een hartekoek.’

‘Zal ik het voor u in een zakje doen?’ had de juffrouw gevraagd.

‘Als 't u blijft,’ zei Koos; ze had het dubbeltje zonder veel moeite van onder haar mantel gehaald.

‘U krijgt drie centen terug,’ sprak de juffrouw, leggende Jaapjes dubbeltje in een thee-schoteltje neêr dat op den rand daar klaar stond en wisselde het ook daaruit.

‘Nou mag je het zèlf dragen,’ zei dan Koos, bukkend naar haar broertje, het bobbelige peperhuisje in zijn handen gevend, ‘ga nou mee!’ Ze voerde hem uit de heldere

kamer en in de honig-bruinige winkel weêr, vol van vrijers en vrijsters en vuurmanden; koetsen met paarden en schepen; varkens-aan-de-trog en aan-de-leêr; bloemkorven en appelboomen, blinkend en pimpelend van goud, en doffe taai-taai verbeeldingen. In kleêrenbakken lagen glanzende beulingen op mekaâr; boter-deege en blokkige zwarte letters en hartekoeken, of hadden ze slabbetjes voor, stonden tegen de muur, met een blommetje soms in het midden. Maar Jaapje zag er niet heel veel van, hij was in het donker geraakt, met zijn gezicht omtrent tegen de dikke plooiën der rok van een vrouw waar Bies speculaas voor afwoog.

Met de vijf overgeblevene centen kocht Koos een hartekoek.

‘Wat heb je toch een goeie Sinterklaas, hé, Jaapie?’ praatte zij toen ze buiten stonden, ‘en je hebt alles zélf gezegd.... Bè-je nou nòg niet tevreë?.... Wat bèn je toch een ondànbre jongen.... je kan er op an dat ik het Door zal zeggen.... Hou dan mijn borstplaat maar even vast.... nee.... je laat hem anders nog vallen.... ik zal hem hier even leggen,’ zei Koos, haar zakje bij Bies in het raamkozijn leggend. Nadat ze dit alles had afgeraffeld, maakte ze de gapende zak nog wat verder open, en brak de punt van de hartekoek af en stopte het tusschen de kaziné door in Jaapjes mond. Vervolgens een heel groot stuk in haar eigen. Met de kleverige prop in zijn mond kon Jaapje nu heelemaal niets meer zeggen; dra-

gend zijn schatten in de eene hand en met de andere aan de mantel van Koos vastgegrepen, liep hij weêr door het dooiige duister boven de straat, mee met zijn gretig kauwende zusje en het huilen was hem nader dan het lachen.

II De Sprinkhaan.

‘Je mag hem niet douwen nou zijn grootvader dood is,’ had Sander geroepen.

Dadelijk waren zij na den eten weêr gaan noten-pikken. Tegen de plint van den witkalken muur stond de ‘bok’, een heel klein driestalletje lijkend en bovenop in het holletje rustte ‘de neut’. Het was de beurt van Dolf van der Sande geweest en Jaapje had hem in de weg gestaan, ten minste dat zei hij. Dolf pakte nijdig zijn bok en was er alleen mee in het witte portaal gaan spelen, vlak bij moeders deur, omdat hij de lieveling van de moeder was.

Sander van der Sande had Jaapje om zijn hals gevat en zoo liepen zij samen naar tafel. Sander was ouder dan Jaapje, hij zou na vastenavond negen worden, wanneer de tijd van de noten voorbij was, en Jaapje was al zeven. Sanders witte gezicht was dicht bij dat van Jaapje en Jaapjes roode haar glansde op Sanders arm, terwijl ze van het eene raam naar het andere gingen. Sander had een knobbel op

zijn neus, die je goed kon zien als hij kwaad werd. Vlak bij tafel had Sander hem los gelaten en nu stond hij bij Bert Bolderdijk te kijken, die liet zijn sprinkhaan springen.

Bertus lag op de bank geknield en drukte voorzichtig zijn sprinkhaan neêr; over de ribbelige rug van de halve notedop streepte het witte garen, waarin de ‘spring’ van binnen is gedraaid. Nico Bos en Gerard van Heukelom en Abram Steffelaar met zijn kruk, maar die evengoed hard als een ander kon lopen, hingen mee op tafel; Neeltje Sluyters, de heele ‘hut’, Mina de kindermeid ook kwam kijken; haar muts viel bijna van haar hoofd; maar de sprinkhaan bleef stil liggen.

‘Hij kleeft te stijf,’ zei Gerard en kwam er naar toe met zijn vinger.

‘Afblijven; hé, hij gaat!’ schreeuwde Bertus en trok zijn kop van schrik terug.

De sprinkhaan had plots met een levendig knapje de witgeschuurde tafel verlaten, onder het juichen der kinderen had hij zijn sprong gedaan en lag nu onderste boven, op zijn rug.

Bertus die ‘papwangen’ had, beasemde het kluitje pek, waaraan het stokje kleven blijft totdat het wipt. Maar Jaapje had de binnenmoeder gezien met de zilveren schulpen om haar kale hoofd. Moeder hiette Juut. Toen nam Mina de meid hem mee en hadden ze allen naar hem gekeken.

Mina had een kouwe spons over zijn bakkes gehaald,

zijn boezel losgedaan, zijn beste hes hem aangetrokken, eerst de rooie mouw en dan de blauwe; zijn Zondagsche pet met het glimmende riempje had zij hem opgezet en een bouffant omgeknoopt uit de bak. Zijn eene schoen had Mina niet vast kunnen rijgen bijna, omdat er geen 'malie' aan de veter was. Koos, die halve dagen op de naaikamer was, zou dadelijk komen, ze kwamen haar tegen onderweg, ze had een schoone huismuts op en haar 'kat' had ze om.

'Eerst moeder gedag gaan zeggen,' zei ze.

Hij ging met Koos door de 'rooie gang', de glazen deur voorbij naar den achtertuin, waar 't dooienhok was en het hok met de 'schrammen', waar je spek van kreeg naderhand en eenmaal 's jaars, op vastenavond, 'snijboonen-met-worst'; en dan door de 'witte gang' langs het 'heerenkantoor' en dat van de regentessen. 'Ze zitten,' fluisterde Koos, 'op je toonen loopen.' Ze stapten door het 'blauwe portaal' en klopten binnen aan. Vader had 'binnen' geroepen. Hij zat met zijn beste pet op voor het raam in het voorplaatsje te kijken en draaide zijn bakkebaarden naar hen toe; en had zijn lange pijp in zijn eene hand, die altijd erg beefde en over groovader had hij gesproken, die ze gedag voor het laatst gingen zeggen. 'Je petje afnemen, wanneer wij het raam voorbijgaan,' zei Koos en anders niets; maar toen ze de vóorpoort uitgingen, onder de lantaren door, die half naar binnen stak en half naar buiten, liep zij al lang te praten:

‘Nou verroert hij zich nooit meer, Jaapie, je groovader leeft voortaan in den hemel en ziet van daar op ons neder. Hij is opgeroepen van ons, hij is dood. Zaterdag is het begraven, jij wordt nog niet gevraagd, om half twaalf wordt hij opgenomen, zijn lichaam wordt gezaaid in de aarde.’

‘Nou staat groovader voor den troon Gods,’ verklaarde Koos, wijl Jaapie als gewoonlijk niet kikte, behalve wanneer hij weêr eens zoo'n driftbui had. ‘Ja, Jaapie,’ zei ze, ‘nou mag je gerust bedroefd zijn, niemand zal je wat doen, wanneer je nou huilt, jongen.’

Maar Jaapie hoefde niet te huilen; hij hield zijn lippen nog wat meer dan anders van elkaâr en in zijn zwarte oogjes gloeide iets gulzigs. Jaapie verlangde erg een sprinkhaan te bezitten. Een notedop, een sterke die niet barst, kon je kwanselen, garen kreeg je van Koos of van Rijs de kleeermaker; een stokkie vond je, maar geen mensch had ‘pik’. Groovader pik had, pik genoeg; hij had er nog om gesoebat en toen had groomoeder gezegd: ‘geef dat kind zijn zin toch.’ Groomoeder was veel grooter dan groovader, groovader was een ‘levendig mannetje’. ‘Gossie-mijne, Door,’ had-ie gezegd, ‘je praat als of 't geen geld kost,’ en samen waren zij naar voren gegaan. Groovader had in het potje met water gekeken; het potje stond achter een heele hoop houten schoenen, met een touw aan mekaâr geregen, hij had de grootste kluit uit het water gehaald, die omgedraaid in zijn handen, net gedaan of hij hem tegen zijn knieën stuk wou breken, toen weêr

in het water gedaan en gezegd: 'Ik kan het er niet afkrijgen, gossie-mijne, je maakt je handen maar vuil.' Maar nou verroerde groovader zich niet meer. Jaapje had het gansche schoenlapperskamertje van groovader in zijn hoofd. Hij zag de driepoot, het glimmend holletje er in van boven en onder de tafel als stukken van een legkaart, lappen leêr; hij wist er het gereedschap hangen, leunen en liggen; en al kende hij er de namen niet van, hij zag groovaders schootsvel met het riempje over een spijker; het hout dat je tusschen je beenen neemt; de spanriem; het zware stuk lood met al de kringetjes er in, die dikwijls over mekander gingen; de holpijpen; de messen om te snijen en te schrapen; de glimmende elsten en de kromme hamer; de nijptang; het bakje met vierkante spijkertjes en met houten pennetjes; het schoensmeerpotje waar een halve zwavelstok in was om óm te roeren en een likkie te nemen; de pikdraden waar een geel haar vast aan was gemaakt. Het bestond alles onbewegelijk in Jaapjes hoofd, hij rook het kamertje zooals nieuwe schoenen ruiken. Hij kreeg een drukking tegen zijn borst, hij was wat harder gaan lopen.

'Jij bent me er ook eentje, gossie-mijne,' hoorde hij Koos boven zijn hoofd, 'andere keeren kreeg ik je haast niet mee en nou juist ga je hollen.'

Het was een grimmelige Februari-dag en in de groote straten was niet veel vertier. Koos had moederlijk Jaapjes hand gevat en regelde zijn schreden. Haar mond was be-

nepen, maar onwillekeurig keken haar sombere oogen de bakkerswinkels binnen; Koos was zwaar aan den groei. Het witte, van achteren ingehaalde mutsje leek op haar donkere haarbos te zweven, verder was ze zwart in haar lange mantel. Zoo liepen ze rijke huizen langs met dikwijls een deftige trap er aan; straatkinderen klommen de treeën op, wreven langs de leuning en kwamen aan den anderen kant de trap weêr af; maar dat mochten weezen nooit doen.

Koos liep anders dan anders. ‘We gaan zoo, zie je,’ zei ze, ‘en komen zoo aan het sterfhuis aan.’ Jaapje liep zooals hij nog nooit had geloopt. Jongens gokten met neuten langs een schuine kant en hij kwam een kar met een hond er voor tegen, veel sterker dan ‘Azor’ van vader, die bijna altijd ‘binnen’ was; de leêren hingen schuin op zijn kop en hij had natte piekjes onderaan zijn lijf. Azor had krulletjes. Toen zag hij een zwarte man bij een voordeur schellen; hij droeg een brief in zijn hand en een driekanten steek had hij op; waar een wimper van afhing; hij had geen bovenbroek aan, je zag zijn beenen en zijn halve schoenen. Hij moest wachten en draaide zich om op de stoep en Jaapje zag dat hij gedag naar hen knikte. Koos knikte terug en zei: ‘ken je je oome Daan niet meer, Jaapie?’ Neen, Jaapje wist niet meer waar hij was.

Koos vervolgde haar gepeinzen niet; sprakeloos sjokten de kinderen over de hobbelige keien en klinkers. Eindelijk stapten zij een heel smal straatje binnen dat net was

of het dicht was. Ze gingen er tusschen twee schuinstaande steenen paaltjes door, met scherpe kanten opzij en deuken er in en met een bolle, glimmende kop; ze waren hooger dan Jaapje ook, maar het waren niet dezelfde paaltjes en toch was het hetzelfde straatje. Ze liepen een tuin voorbij, met een hek en een harige boom en daar bukte Jaapje naar een notedop; maar liet hem los, want hij was zwart van binnen en Koos zei ook: 'laat dat smerige ding toch leggen.' Zoo naderden zij de ronde uitpuilende winkelkast naast het huis van groovader en groomoeder; je kon er dwars doorkijken en er waren witte, stijve lijven ingezet, met kruisjes toegeregen. Groovaders huis was dicht, de winkel toe, het groene gordijntje van groovaders kamertje naar de laagte; daar kon je nou bijna niet zien.

Koos wachtte op de straat. 'Heb je wel een zakdoek in je zak?' vroeg ze gauw en deed de bovendeur in eens toen open en dan de onderdeur. De schel schelde niet. In het voorhuis was het net als Zondags; de bakken vol zanderige aardappelen schimmerden aan de wand, met de omgekeerde 'vijfkop' er in; de turven tegen de andere muur; de doove kolen, de zwavelstokken en de bossen hout bij de toonbank met de takjes er om, vol groene blaadjes die kraakten als je er aankwam en in stukjes braken. Met zoo'n talhout kan je wat op je falie krijgen. Jaapje loensde zijlings waar groovaders kamertje was en keek door een kier er juist nog even binnen.

De achterkamer was een nogal hooge en donkere kamer, die haar licht ontving door raampjes, vlak onder de balken zolder, roodachtig geverfd als de heele kamer.

Groomoeder zat achter de tafel, maar groovader was er niet. Er zat een vreemde heer, die een pen in zijn hand had en knorrig opkeek van zijn witte papier. ‘De kinderen van Hendrik,’ zei groomoe en plotseling had ze Jaapje naar zich toegehaald en stijf tegen zich aangehouden, het dee zeer. ‘Ga je oome uit den Briel als een goed kind een handje brengen,’ zei groomoe en Jaapje ging het doen.

‘Zoo, vriendje, hoe heet je?’ had oome gevraagd. Hij hield hetzelfde booze gezicht en had kleiner bakkebaarden dan de vader.

‘Jacobus Johannes van Genderen,’ antwoordde Jaapje.

‘Naamgenoot van zijn grootvader,’ praatte groomoe mee.

‘En jij, jonge dochter?’ vroeg oome, hij bleef in zijn warme hand de hand van Jaapje houden.

‘Zij hiet Koos!’ zei Jaapje gauw.

‘Doe je mantel af, meid,’ zei groomoe, ‘heb je zelf geen mond?’

‘Ik hiet Suzanna Jacoba, oome,’ antwoordde Koos, en liet haar mantel over haar stoelrug neêr.

Koos zat dan in haar tabbert, waarvan het keurslijf half rond uitgesneden, haar schuingevouwen halsdoek bloot liet en de armen in zwarte, gebreide moffen onder gedofte

mouwtjes, op de punt van de stoel en keek telkens stipt naar het groene bedgordijntje.

‘Je wilt zeker groovader graag nog eens zien?’ zei groomoe. Ze nam haar bril van binnen uit haar kornet en legde die bij haar breiwerk. Steunende met haar knokkels op de tafel hief zij zich en schoof dan voorzichtig de ringetjes van het gordijntje dichter bij mekaâr.

Groomoeder had Jaapjes hand gevat, Koos gewenkt om nader te treden en oome kwam ook. Zij stonden schuin op een rijtje om niet in het licht te staan. De lijnen in oom's gezicht waren zwaarder geworden en hij snuffte een paar malen groomoeder schudde van neen en tilde toen Jaapje op.

Midden in het kussen rustte groovaders hoofd alsof hij lag te slapen. Hij had een schoone slaapmuts op met een pluimpje en zijn donkere kin drukte stijf op het lange witte laken. ‘Wat heeft groovader een groote neus,’ wou Jaapje zeggen. Hij bewoog om neêrgezet te worden en toen hij stond op den grond, schoof groomoeder het gordijn weêr netjes toe.

‘Hij verandert nog niet,’ praatte ze tegen oome.

Koos had haar zakdoek in haar hand en zat zoo stilletjes te huilen en groomoeder zei: ‘ik zal meteen maar een boteram voor jullie maken.’

Ze liep naar de kast naast de bedsteê en toen was het weêr bijna of het Zondag was. Jaapje kroop onder de tafel en haalde een stoof naar voren, waarop hij gewoon-

lijk stond, met zijn rug naar de kachel, tegen groomoe's stoel aan. En terwijl de kinderen hun boteram aten, praatte groomoe stil met oome. Ze had haar ruiten jurk, maar niet haar oorbellen aan. Telkens leî zij bij Jaapjes bord haar lange hand, door blauwe aêren bebobbeld, die ingingen wanneer je er zacht op drukte. 'Dat is de Rhijn,' had groomoe eens gezegd, de dikste aêr bevoelend.

Toen Jaapje zijn bord had leêggegeten tot het laatste korreltje suiker, draaide hij zich om voor goed, hunkerend naast groomoeders schoot en zei zoo zacht dat zij het alleen kon hooren:

'Krijg ik nou een stukkie pik?'

De oude vrouw weerde hem af met haar hand, bleef zacht met haar zoon doorpraten. Oome schreef telkens wat op en dan was het heelemaal stil.

'Krijg ik nou een stukkie pik?' fleemde na een poosje weêr Jaapje.

'Waar zeurt die jongen toch om?' zei oome kwaad.

'Ik weet het niet,' zei groomoeder, vervuld van haar gepeinzen. 'Mot je naar achteren?' vroeg ze en keek meteen naar Koos. Jaapje schudde zijn hoofd met de felle oogjes.

'Koos,' zei groomoeder dan, haar breiwerk uit het tobbetje nemend, 'raap jij die steken eens voor me op en hecht eens voor me aan.' Nadat ze dat gezegd had, keek ze weêr naar oome, die op een lei zat te staren.

Koos had een roode neus en peuterde met de kous en plotseling begon ze de pinnen te laten ratelen. Jaapje was

van de stoof gedaald en wroetelde onder de tafel. En zonder dat een het had opgemerkt, was hij buiten de kamer geraakt, in 't voorhuis gekomen en groovaders kamertje binnengeslopen. Recht naar den hoek stuurde zich Jaapje en achter de bundel leesten waar hij wist dat het pannetje stond. Zijn hart bonsde erg, wanneer groovader daar op die driestal gezeten had, had Jaapje niet banger kunnen wezen. Maar hij bukte in het donker en duwde zijn hand in het kouwe water en greep op den tast naar de kluiten; hij vatte het kleine stuk en stopte het in zijn broekzak. Weg tripte hij in een vaartje, vegend zijn hand aan zijn broek van achteren droog en in het voorhuis zette zich Jaapje op de steenen vloer, nevens de bossen talhout, zooals hij het Zondags wel deed. En het was juist op tijd geweest; hij hoorde groomoe in de kamer zeggen: 'waar zit dat kind nu weêr, ga jij eens kijken, Koos.'

Maar Jaapje was vanzelf naar binnen gekomen met zijn glimmende oogjes.

'Je moet hier blijven,' had groomoe geknord.

Jaapje bukte zich onder de tafel en begon de stoven op mekaâr te zetten; hij richtte zich op zijn knieën, tot de bovenste stoof op zijn kant genomen, de lâ van de tafel raakte; je moest het voorzichtig doen, want anders schopte groomoe. Hij voelde het kluitje tegen zijn beenen drukken, maar hij kwam er niet aan. Groomoe had het veel te druk om zich met hem te bemoeien. In eens hij hoorde haar zeggen:

‘Het zal jullie tijd worden, Koos.’

En ze hadden hem aangekleed; hij had zijn kin opgehouden voor zijn bouffant. Groomoeder had hem harder gezoend dan anders en oome niets gezegd toen hij een hand had gehad. En daarna liepen Koos en hij weêr samen op de straat.

‘Die oome kon je niet, hè, Jaapie? hij is rijk,’ praatte dadelijk Koos. ‘De dood brengt een groote verandering,’ vervolgde ze na een poosje, ‘ik heb het wel verstaan. De winkel gaat aan kant en groomoeder gaat op een hoffie wonen misschien.’

Koos snapte voort, hoog boven het hoofd van haar broertje. Jaapje hield zijn hand in zijn zak en klemde het harde kluitje. Hij voelde de scherpe kantjes verdwijnen en het duurde niet lang of hij kon het een beetje kneeën. Jaapje had pik en zou zich een sprinkhaan maken die hooger kon springen dan Bertus Bolderdijk's sprinkhaan. Hij had nu meer pik als genoeg; in zijn hoofd deelde Jaapje uit: Sander van der Sande kon ook wat krijgen en Gerard van Heukelom en Abraham Steffelaar, maar Dolf van der Sande kreeg ‘nies.’

III. Het Bewogene.

Jaapje kon vliegen, hij wist zeker dat hij vliegen kon. Hij had de heele zolder afgevlogen; als een vlieg was hij opgegaan, koud en licht door de warme lucht. Boven alle bedden had hij gezwefd en rondom het gaslicht had hij gedraaid en boos zijn hoofd aan de pijp gestooten. Hij voelde zich weêr, duwende in dien hoek, om daar door heen te komen, maar de balken waren te dik en toen was hij gegaan naar den anderen hoek, maar daar waren de balken ook te dik en zoo ging het overal. Toen was hij overlangs de slaapzaal doorgevlogen, boven de tafels met kleêren en hij had al de pakjes beneden zich zien liggen, wie zijn goed netjes opgevouwen had en wie zijn goed niet netjes opgevouwen had. Dolf had het slordig gedaan, dat had hij nu net eens gezien.

Het was zoo lekker geweest en het speet Jaapje wel dat hij weêr in zijn krib lag. Tot de borst onder de groene

deken lag hij de zoldering af te kijken. In de dubbele kribben-rij lagen de bobbel van de kinderen te ademen, tot heelemaal in het donker. De kribben waren tegen elkaar aangeschoven; twee aan twee, met poortjes tusschen-beide, om in en uit je bed te gaan; twee kribben waren zonder bed, daar zag je onderlagen overdag en daarop kon je dansen. De meisjes sliepen bij het raampje van de moeder, Machje Hilhorst ook, die nu op de 'kinderpost' was; het raampje kwam in moeders bedsteê uit, ze kon er haar hoofd met haar nachtmuts door steken, je verbieden en straf opleggen. Van binnen waren gordijnen, je zag het kiertje overdag door 't raampje en in haar kamer had de moeder een platte glazen bol waar binnenin bloemetjes waren gegroeid, hij had hem eens in zijn hand mogen hebben. Maar toen hij vloog, had moeder er niets van gezien of gehoord, hij had heelemaal geen leven gemaakt toen hij vloog. Jaapje kon bijna niet gelooven dat het waar was en toch was het waar, Jaapje had gevlogen.

Er droomde er een hard-op; Jaapje wendde zich om, doch hoorde verder niets dan eigen asemen. Hij keerde terug op zijn linkerzij en luisterde toen naar het gas, dat op de einden brandde van een dwarsen stok, die aan een staanden stok te midden hing van de zolder. Bij iedere vlam een kraantje was, dat Vrijdags werd gepoetst; de moeder maakte daarmee het licht hooger of op een pitje en was het hoog, dan zag je eerst een blauw hartje. Jaapje bemerkte duidelijk de vliegen zitten slapen tegen de zol-

der in de schimpering van het licht, er liep er eentje weg, hij viel er af en bromde en Jaapje gevoelde het heerlijke weêr toen hij daar strakjes vloog. Het was in bed erg warm, Jaapje woelde zich bloot. Achter elk gordijn was het bovenraam open en in de 'heeretuïn' bewoog de hagedoorn. Hij sjarde de deken over zijn billen, dan waren ze warm en dan waren ze koud. Jaapje rolde zich om als een hoopje en van het licht weêr af.

Wanneer je doodstil liggen bleef, ging je misschien weêr vliegen. Stil moest je blijven liggen, want als hij Dolf wakker maakte, trok die hem aan zijn beenen. Dolf was een sarduvel, ieder was bang voor hem, hij klikte, hij mocht alles doen, omdat zijn vader verdronken was en hij met zijn éénde jaar in het Huis was gekomen en door de moeder met pap was opgevoed. Daarom mocht hij alles doen; nooit zou hij Dolf vertellen dat hij gevlogen had. Een overgroot gevoel benauwde Jaapje nu hij rechttegen Dolfs rug aankeek, wacht maar, hij zou hem wel eens een klap voor zijn kanis geven.

In 't hoofd van Jaapje stookte het treiterige wijsje waarmede zij hem van morgen woedend hadden gemaakt. Jaapjes oogen wiebelden naar het donker heen. In het witte portaal had hij gestampvoet, hij had de muur geslagen met zijn handen, je kon het Huis niet uit. Dan hadden ze nog harder gezongen, gelooopen heen en weêr, achter Dolf aan, hansie-sokke, houdend mekaâr bij de boezelaars vast:

Rooie vos,
 Laat je me los,
 Laat je me leven,
 Ik zal je een klap voor je kanis geven.

Je kon het toch niet helpen dat je haar was rood, het was geen mensch zijn schuld, had Machje zelf gezegd toen zij op zijn huilen was afgekomen. Ze had zijn neus afgeveegd en ze had gezegd: 'er is zeker onweêr aan de lucht, is me dat een spektakel maken.' Wacht maar, hij zou Dollef, onverwacht, in de speeltuin een steen voor zijn voeten gooien, zoodat hij viel; hij zou de Piet Hein-boon uit zijn tuintje trekken, dat zou hij doen, je hoefde het niet te gelooven, maar je zou het zien, je zou het zien door de tijd. Jaapje gooide het dek van zich af, hij zweette over zijn lijf; de boom was buiten gaan schudden en het blies door de takken of snoof er een met een groote neus en het gordijn werd bol of stond er iemand achter. Jaapje werd bang, hij had willen roepen, bij Bertus in bed kruipen, maar dat was ten strengste verboden, hij haalde gauw de deken over zijn hoofd en kneep stijf-dicht zijn oogen.

Al boozer raasde het achter het raam, 't gehoorigde heen door de deken, dan was het plotseling stil. Jaapje tilde voorzichtig den rand van de deken op en draaiend alleen zijn hoofd, keek hij in de rondte. Niemand was er wakker en het gordijn hing effen. Hij zag naar de zolder, de zolder was erg hoog, hij dacht niet meer aan vliegen, hij

had een groot berouw zoo zondig te zijn geweest, neen, hij zou Dolf niets doen, want God ziet alles, je dooie ouders zien het en je groovader ziet het ook.

Jaapje lag in een groote neêrgeslagenheid, ofschoon bevrijd van de angst door 't windgedruisch veroorzaakt. Stijf zag hij naar het raam en daar begon het van nieuws aan te snuiven. Hij kroop onder de deken terug en in zijn vervaring ging hij het versje opzeggen dat ze allemaal zongen wanneer het regende Zondags:

Onze lieve Heertje,
Geef mooi weêrtje,
Geef mooi dag,
Dat het zonnetje schijnen mag.

‘Onze lieve Heertje,’ herhaalde Jaapje, terwijl het buiten waaide en rommelde hoog en ver. Het kwam al dichterbij; het naakte en naakte brieschend. Het schijnselde akelig en toen er een weêrlicht door de deken heenscheen, trok Jaapje hoog zijn knieën op, tot aan zijn kin.

En dadelijk viel er een slag, zoo gauw als een steen die keilt door een ruit naar binnen; Jaapje verrezen, hield nog krampachtig zijn deken vast. In vele bedden spookten kindren op en blikkerden verwilderd. Schreien kreet uit een hoek. Heel het huis ontwaakte. Uit de binnenplaats klonken de klappen van driftig toegetrokken bovenramen. Aan de overzij waar de slaapkamer was van de zaalmeis-

jes en bij de jongens bóven, waren zij allen wakker. Ook in de kinderzaal geloopt werd; ineens zag Jaapje Machje, zij trok aan de touwen achter elk gordijn en haalde de ramen op; de moeder stond er ook; haar lange arm ging naar het gas opreiken en maakte de vlammen groot.

Toen de zaal tot de hoeken toe helder was en er zoovelen bij elkander waren, voelde zich Jaapje geruster. Dolf sliep nog, maar aan den anderen kant van het poortje zat Bertus Bolderdijk en krabbelde op zijn kop. Nu schudde Machje iedereen wakker. Gelijc door scheuren laaide het ziedend licht om al de randen der gordijnen en het rommelde, het grommelde almaar door. Het bolderde boven de school, het rolde achter den toren, tot onverwacht er zulk een davering daalde dat vele kinderen angstig hun bedden uitsprongen.

Te hoop gescholen zaten zij dan op een bank bij de tafel onder het flakkerend gas, de meisjes in hun nachtjurk, de jongens in hanssop, bibberig langs hun rug, de bloote beenen door de vrees verkrompen. ‘Mach!’ riep de moeder, ‘ga en keer oogenblikkelijk de spiegel in mijn kamer om.’ Ze strikte de band om haar middel en zeide: ‘Zondaarskinderen, bidt dat de Heer je niet treffe in Zijn toorn, het onweêr is vlak boven het Huis!’

Ze had ternauwernood uitgesproken of een nieuwe donder kraakte en een ‘hè-e!’ van afgrijzen ontging de benauwde keeltjes.... ‘Een ratelslag!’ joelde Bertus alsof hij er blij om was. Jaapje knipoogde hevig, want de

plaats was vervuld van een blinkend vuur; zijn hart trommelde in zijn lijf en toen werd het vreeselijk stil. Maar er gebeurde niets.

Van de overzijde kwam een wolkige galmttoon aan: de zaalmeisjes zongen. Uit het leven van donder en bliksem dreef het telkens over en in Jaapjes ooren:

't Menschdom beeft en staat verwonderd,
Als de God der Eere dondert' ...

'Machje,' vervolgde de moeder, 'wij zullen eenige vérzen lezen.'

Machje haalde den Bijbel uit de andere kamer en toen ging moeder op 'de stoel' voor de lange tafel zitten. Over haar spits gezicht, met de neusgaten duister van snuif, vielen de grillige schaduwen harer floddermuts neder. Uit den Bijbel staken van boven veel papiertjes, daar knepen haar vingers de bladen vaneen en deden ze dicht en ze vleide dan het boek gelijk twee vlerken open. En terwijl het blindend paarse vuur verschroeide iedere reet en de zoldering bonkte alsof ze alle bedden boven van hun plaats verschoven, zeide de moeder afgemeten: 'Halen jullie de handen van je ooren af, kinderen, en luister naar Gods Woord.'

Machje beurde Marijtje Verkruijsen op haar schoot en wikkelde haar nachtpon om de bloote beentjes; uit den kuil van haar arm en borst keken Marijtjes blauwe oogen,

donker, wijd, in wasem van den slaap. Katriene Bastrij leunde tegen Machje aan, Jaapje schuwde het zwarte kind dat nog niet lang in het Huis was en van haar zelve viel wanneer zij werd geplaagd; een vaag en bang verhaal was altijd om haar heen. Moeder las, ze las nog zonder bril, ofschoon haar eene oog nooit open ging; haar platte lijf boog zich niet over het boek; haar stem klonk zonder zang; haar lippen vatten de woorden aan, zooals haar hand de kam aanvatte, waarmee zij tweemaal 's weeks de kinderhoofden 'roste', dat roode striemen op hun voorhoofd bleven. Jaapje sidderde nog inwendig; hij was niet meer zoo angstig toch, hij moest naar moeder zien, naar de witte verschijning die uit den Bijbel las:

.....

'Maar ik, Heer, roep tot U en mijn gebed komt U in den morgenstond voor.

Heer, waarom verstoot Gij mijn ziel en verbergt Uw aanschijn voor mij?

Van der jeugd af ben ik bedrukt en zeltogende, ik draag Uw verschrikkingen, ik ben twijfelmoedig.

Uw toornigheden gaan over mij, Uw verschrikkingen doen mij vergaan.

Den ganschen dag omringen zij mij als water, te zamen omgeven zij mij.

Gij hebt vriend en metgezel van mij verwijderd, mijn bekenden zijn in duisternis'

Jaapje verstond van de donkere woorden niet veel; hij

hoorde de klagende stem van de dorre vrouw, waar opgespalkt zijn oogen vervaard naar keken. Met lange tusschenpoozen verrommelden de slagen, de bui dreef af; bruischende woest stortte de regen neder. Jaapje slikte en slikte nog eens verruimd. Moeder las vers na vers; een dolerig gevoel beving allengskens Jaapje, hij meende de plassen op de binnenplaats te zien, waarin je stokjes kon laten varen en papieren schuitjes. Jaapje zakte wat in elkander, tusschen de warme lijven van Bertus en Dolf. Onze Lieve Heer was nou niet erg boos meer, het was soms heelemaal stil. Hij hoorde het lezen weggaan ook, hoorde het soms heelemaal niet. Hij lodderde; Marijtje Verkruisen sliep tegen Machjes borst en dat was wel het laatste wat Jaapje zag, voor hij rozig en lauw in slaap ook viel, met zijn hoofd tegen Dolfs schouder.

IV. De Feestdag.

I.

Nico Bos liep door de hut te draven. Hij had zijn blauwe, geruite boezel over zijn hoofd gehangen en daarom een hoepeltje van het ringenspel gedaan dat hij geloot bij de kerstboom had. Van binnen was het hoepeltje ‘bamboe’ en daar was fluweel omgewonden, met zilverige bandjes omgeslingerd die klateren konden. En hij had zijn hes het binnenste buiten aangetrokken, zijn broekspijpen omgeslagen tot de knie en liep zoo uit te roepen:

‘Ik ben de koning versierd.’

‘Kletskep!’ schreeuwde Bram Steffelaar en hij draaide op zijn kruk in de rondte.

‘Kijk naar jezelf, leelijke jongen!’ zei Daatje de kindermeid; ze zag Bram Steffelaar die groter dan zij zelf was, donker aan, maar lachte meteen naar Niek. Ze zat voor het raam bij de ‘vierkante’ tafel, beflakkerd door de zon, die blinkende ruiten wierp op de witte muur en naaide rooie hartjes en blauwe sterretjes, geknipt van het goed

waar de mouwen van worden gemaakt en gezocht in de snippermand van Rijs de kleeermaker, op een witte rok. Jaapje had erbij gestaan, maar nu gaf Suze Seelig de sterretjes één voor één aan en aldoende was Daatje begonnen te zingen:

Wie zou er nu niet vroolijk zijn,
Nu deze edele vrouwen
Tot Regentes gekozen zijn,
Tot vreugd van groot en klein.
Hoezee, ja, hoezee!
Voor deze edele vrouwen,
Hoezee, ja, hoezee!
Voor dees gekozen Twee.

Er zongen er dadelijk mee zoo hard als zij maar konden. Jaapje had Marijtje Verkruijsen bij haar hand gevat en stapte deftig om de plek waar de kachel 's winters staat, waarvan je het vierkant kon zien op de vloer en zwarte kuiltjes van de gloeiende kool die er uit was gevallen soms. Jaapje stapte naast Marijtje zoo ze deeën bij 'mijnheer van Son is een brave kapitein', doch niemand volgde en Marijtje had ook geen puf, ze maakte haar hand weêrlos. Vandaag kwam het er niet op aan, vandaag mocht je alles doen, zonder dat de moeder om den hoek kwam kijken, vandaag was het feest. Ze hadden vanmiddag 'apart' gegeten; de eetzaal was mooi gemaakt, dat hadden de

zaaljongens in de nacht gedaan; het rook er als bij de kerstboom en een hemelsblauw schild er hing met fonkelende letters. Eerst 'HULDE' en dan kleiner: 'aan de' en dan grooter weêr 'REGENTESSEN.' Vanavond dronken zij chocola; vanavond werd er een patertje gedanst en gingen zij zich 'verkleëen'. Jaapje was Marijtje achterna geloopt, tot in het witte portaal; vandaag was je vrij, er was geen school, wie uit kon gaan mocht uit, omdat de meester zelf erbij moest wezen. Jaapje treuzelde tegenover Marijtje; hij vatte haar om haar lijf en wou toen meteen met haar dansen.

'Nee!' stribbelde Marijtje tegen: 'ik ben te dik.'

'Ik wou,' zei Jaapje, 'dat we alle dagen peren kregen met gehak.'

'Ikke niet,' zei Marijtje, 'dan zou je het niet meer lusten.'

Jaapje puilden zijn buik vooruit, en duikend zijn kin, keek hij neêr langs zijn boezel; hij klopte tegen de bobbel:

'Daar zitten ze,' zei hij, 'maar,'

'Nou?' zei Jaapje, toen Marijtje niets zei, op zulk een vragende toon, of hij zich erg verwonderde.

'Het was sijn,' zei dan Marijtje en lachelde bij de herinnering.

'As we op de zaal benne,' riep Jaapje uit 'haal ik altijd krant jou in de kring.'

'As is verbrande turf,' meende Marijtje en ze stapte het eerst naar buiten.

De 'suppoosten-bel' had allang-geleden geluid en in

de binnenplaats was het stil als Zondags, wanneer de oudsten naar de middagpreek zijn en heel den dag de poort niet opengaat ten behoeve der 'buitenkinderen'. Doch nu stak de vlag uit den toren. Jaapje had popelend zijn neus in de lucht gestoken, hij hoopte de vlag te zien 'wapperen'; maar de vlag hem bedroog, de vlag hing slap; je zag haast niets dan blauw, enkel een snippertje rood, wie-weet, ging het toch misschien nog wel een beetje waaien, net als bij Konings Verjaardag. Jaapje drummelde over de klinkers van het 'kinderpad' achter Marijtje aan, tot waar de zonnewijzer op al zijn cirkels straalde. Daar begon het 'zaalpad' dat ook het 'jongenspad' hiette en daar het 'meisjes- of het 'ziekenpad' en daar begon het 'schoolpad'. Nergens mocht je loopen wanneer het niet was van noode. Aan het eind van 't zaalpad, tegen de blauwe-portaaldeur aan, stond Frederik van Rossum die 'Hulde' had geschilderd en rookte een lange pijp. Je zag de rook naar boven gaan als wolken in het klein en aan zijn zondagsche buis de groote knopen glimmen; hij had zijn halfhempje voor en Jaapje dacht, dat als hij op de zaal was, hij ook zulke knopen wou hebben. Op de eene knoop de kop was van een mannetjes-hert; op de andere een varken dat 'slagtanden' had en daarom 'wildzwijn' werd geheeten; de kop van een hond er was en nog een andere. Je deed je zondagsch buis nooit dicht, daarvoor had je een vest, als je het kon betalen; maar voor je ging naar zaal, kreeg je eerst nog een 'insteekpak'.

Ze waren op de rollaag van de speeltuin samen wat gaan zitten en oogelden naar de eetzaal-ramen die boven 'de bleek' oprezen, waar al de slingers nu hingen voor niemendal. Af en toe galmde weêr het zingen over de Regentessen en door de ramen van de meisjesgang een witte muts voorbijging, maar Koos die was het nooit. Jaapje keek omhoog, hij wou dat de vlag bewoog; een zwerperig gevoel leek van den grooten hemel in hem neêr te zijgen en ook Marijtje gaapte. Hij liet zich zeulen op den grond en leî zijn hoofd op de rollaag. Zoo hoorde hij van achteren zijn hoofd ingaan: 'Hoezee, ja, hoezee!' wanneer je niets kon zien.

'Waar zouden de liedjes vandaan komen?' dacht Jaapje overluid.

'Van Manus Rozenhaag,' praatte Marijtje, die twee broers op de zaal had. Jaapje kende ze wel van gezicht, en wist dat Manus Rozenhaag tuinman was en voor zendeling leerde, maar het bevredigde hem niet. Hij scharrelde overeind, want Marijtje was opgestaan, omdat het zoo warm was en toen gingen ze zitten aan de overkant op de lekkere kouwe rollaag. Als je daar een poosje had gezeten, was er een vochtige plek van je billen op. Jaapje snuffelde onder de haag, waar latjes waren gemaakt, omdatje er anders door heen kroop, en zocht naar 'sieliedon'. Wanneer je een takje afbrak, kwam daaruit sop te voorschijn als doôr van een mosschen-ei en als je je vinger bezeerd had en je deed van dat sop erop, ging het vanzelf

over. Boven op de kapellen en in de goot en in de paradijsappel kwetterden de musschen, ze dwarrelden neêr om kuiltjes in het zand te gaan maken, wrijvende hun veêrtjes....

‘Mijn eene broêr verkeert,’ zei ineens Marijtje, ‘hij hêt voor zijn verjaring zes zakdoeken gekregen.’

Van uit het wit portaal kwam Dirk Bouts aanloopen. Hij draaide zijn krullebol in de zon, die heenscheen over de haag en allerlei vlekken op zijn boezel strooide en zei:

‘Zèg, als àlle pe-péren één pe-peer was, wat zou dat een groote péer zijn.’

Marijtje en Jaapje keken allebeî gelijk naar 't stotterig gezicht, Dirk kneep zijn oogen.

‘Me-mag ik meespelen?’ vroeg hij.

‘We spelen niet eens,’ zei Marijtje.

‘Waar Iach je om?’ vroeg ze Jaapje.

‘Daarom!’ zei Jaapje.

Dirk zei niets en smeed met een kluitje naar de zonnwijzer; het werd al stiller en stiller. De meesten waren ‘uit’, meegenomen door broers of zusters en Jaapje had ook wel graag als Zondags uitgegaan. Maar nu moest iedereen om klokke zeven thuis zijn, want dan begon de pret. Het was nog erg vroeg op de klok in de hoogte; Jaapje had geleerd op de klok te kijken, hij had het geleerd op een bord, waarvan je de wijzer met je vinger kon draaien. Hij hoorde de slinger bonken van de pomp-bij-de school en zag Dirk aan het gaatje lurken dat voor ‘n eeuwige

tijd' in de leeuwepop geslagen was geworden, waaruit het water, wanneer je de bek met je hand afsloot, opspoot in je mond. Dirk tilde zijn eene been recht uit erbij en toen hij genoeg had gedronken, kwam hij schuin door de speeltuin draven, zei zonder haperen uit zijn natte lippen:

'Het gehak was zout.'

Jaapje had willen zeggen: 'jij bent zout', maar weêr stond Marijtje op en met hun tweeën lieten ze Dirk staan.

Op Jaapjes gladde voorhoofd was een fronsje gekomen. Hij had 'de duit' van Door nog in zijn zak en vóór Marijtje op de drempel stapte, zei hij ook zoo'n dorst te hebben. Alsof hij naar de pomp wou gaan, stapte hij weg, maar ging de poorthal binnen, zocht zijn 'Brabantsche cent', bekeek nog eens het 'aapje' er op, een leeuw die opzat achter een bord en liep zoo langs de muur naar het luikje, in de heele deur van de poort. Het luikje was van ijzer en hing aan één oor, onder de schuine sluitboom en buiten was er een traliehokje voor, dat 'stukkend' was van onderen. Jaapje kon het wel bereiken, als hij op de steen ging staan die altijd in de 'pieshoek' lag, die ieder keer was weg en telkens weêr terug. Hij postte zich onder het luikje en klemde zijn vingertoppen in de ribbels van het hout en met zijn neus bijna tegen de deur gedrukt, begon hij luid en toch zacht te fleemen:

'Jongetje, meisje!'

Onder het kruisgewelf was Jaapje met zijn glimmende kop en bleeke boezelaar erg zichtbaar door al de weêr-

schijn uit de binnenplaats; hij voelde zich echter veilig genoeg, omdat de suppoosten nog aan tafel waren; achter de deur van de poort was het net zoo stil.

‘Jongetje, meisje!’ herhaalde Jaapje.

Het bouwde hollig boven hem, dan hoorde hij wat naderen; het was een groote man, het was alsof de stap naar binnen kwam; Jaapje stond te spieën met zijn ooren.

‘Jongetje, meisje?’ lokte hij dan weêr, op goed geluk af.

‘Wat wi-je, weesjongetje?’ vroeg eindelijk de stem van een meisje.

‘Zou u asjeblijft,’ vroeg Jaapje, ‘een cent pepermuntballen willen halen?’

‘Geef maar gerust op,’ riep de stem van het onzichtbare meisje vroolijk terug.

Jaapje kneep zich stijf vast en tilde de cent, die wegviel als in het kerkezakje. Hij hoorde het meisje naar het winkeltje draven; het winkeltje was zes deuren verder.

Het duurde lang, maar Jaapje was toch blij dat het geen jongen was die wegliep met je cent, want dat was valsch, je mocht geen wees bestelen.

‘Bè-je-daar, weesjongetje?’ klonk het eindelijk tegenover zijn eigen neus en ja-zeggend stak hij meteen zijn hand naar boven. Hij zag de ballen door het hokje binnenkomen gluren één voor één en op de bruine strepen telkens even glimmen.

Toen frommelde nog het meisje het papiertje door de sleuf.

‘Dag, weesjongetje,’ joelde ze kenen, om dadelijk hard terug te komen roepen:

‘Weesjongetje, zèg, waarom vlaggen jullie?’

Jaapje stond echter niet meer waar hij had gestaan, hij likte al loopende het meel van een bal en deed ze bij de schooldeur, waar de ‘latijnsche steen’ in de hoogte was, weêr netjes in het papiertje. Hij hield ze onder zijn boezel weg, keek vinnig door de plaats en draafde toen het huis in.

Hij vond Marijtje alleen op een bank in de slaapzaal zitten en haalde ze voor de dag.

‘Kijk er es!’ vleide Jaapje.

Het lange gezicht van Marijtje werd in eens rond van gelach.

II.

‘Ik heb zeven kommetjes sokkela gehad,’ pochte Nico Bos.

‘Hij liegt het,’ schreeuwde Bram Steffelaar.

‘Wellis!’ blufte Nico, ‘vraag het maar aan Jaap.’

‘Schiet op! schiet op!’ jachtte Daatje die de kleinsten hielp.

‘Eerlijk zijn, Jaap, hoeveel heb jij er gehad?’

‘Ik heb er wel, wel twintig gehad,’ riep Jaapje uit.

‘E, hè,’ blerde Dolf met zijn neus in de lucht, waar je altijd in kon zien van binnen, ‘die kan je niet eens op.’

‘As je maar 'n blaas voor je b-buik spant, met 'n t-tuitje onder je keel,’ verzekerde Dirk Bouts....

‘Al het hutte-grut er in?’ vroeg eindelijk Daatje, kijkend naar links en naar rechts, ‘opblijven mag je niet, maar als je soms wakker blijft, kan ik er niets aan doen.... En nu ga ik me verkleëen.’

Ze hadden tot negen uur op mogen blijven, twee uur later dan anders. Moeder had Daatje afgelost en zat in het donker op de bank te denken. Daatje zou voor ze zelf ging slapen de kleinen nog eens op komen nemen. Je hoorde moeder zuchten. Maar toen in-eens stond de moeder op en haalde Arend Vos bij zijn lurven uit het bed van Marietje Verbeek. Arend kreeg op zijn duvel, overal hield hij zijn hand en Arend jankte niet.

De buik warm en broeiïg van chocola lagen ze allen te puffen alsof ze wezenlijk sliepen. Moeder ging eindelijk weg om niet weêrom te komen. Nu ging ze binnen zitten, want de suppoosten dronken een glaasje wijn. Jaapje hoorde allerlei heerlijk geroezemoes. Bram en Sander leunden op hun kussen; Jaapje sliep nu naast Bertus omdat ze drie bedden waren ‘opgeschoven’.

‘Zeg,’ suisde na een poosje Bertus' stem, ‘slaap jij al, Jaap?’

Jaapje gaf geen antwoord, hij lag zoo lekker, hij had zijn duim in zijn mond gehad, voor een oogenblikje maar, hij lurkte bijna nooit meer op zijn duim, die bleef er zacht van je heele leven lang, had Door gezegd. Jaapje lag stil ver-

doken, en in zijn hoofd was weêr de groote zaal met al de donkere balken, waar mannekoppen uitkijken; daar hingen allemaal de kromme vlaggen weêr, met telkens tusschenbeide een 'rozet', al de groene slingers in de hoeken en om de deuren. Het waren sparretakjes aan een touw geknoopt, hij had een slinger zelf aangeraakt, waaiertjes waren er aan en 'vogeltjes-in-de-kooi'. De meisjes zaten altijd aan de ramenkant; Koos was ook bij de grooten nu, hij keek tegen de bol aan van haar muts, dat was zijn zuster. De jongens-tafels waren altijd bij de muur; de oudsten zaten bij het 'ouwemannenbeeld', waaronder is een versje dat je lezen kan, maar dat je nu niet zien door de bloempotten kon. Wie dáar zat mocht wel eens 'bidden', omdat je dan het dichtste bij de vader was, die met zijn handen aan de lezenaar, bovenop een plankje stond; een kleedje was er omgenaaid, tegen de kouwe voeten, het was voor Jaapje bijna geweest, of hij gebukt boven zijn etens-bord, de tafels overzag en bij zich-zelfen dacht hoe lang het wel zou duren eer hij aan de punt zou zitten...

Vanavond was de bovenmeester ook van noode, hij sloeg de maat, stond waar anders de 'schaftkuip' staat en al de moeders bedienden.... ze hadden geen pap gehad; ze hadden kadetjes gehad met zoetemelksche kaas, Jaapje tilde weêr de bovenste helft van het broodje op, of het de deksel van een doosje was.... Niemand had 'ikke, pikke, pakke, pauw' gedaan, omdat je boteram anders zoo gauw is geblazen; ze hadden elk een stuk koek nog

gehad, de groote jongens ieder twee sigaren; en chocola... Daar kwamen de koperen ketels binnen, met klepjes op de tuit en glimmende deuken er in; ze bliezen tegen de tuit, wanneer er 'prut' voor zat; de brutaalsten klommen op de bank en zwaaiden hun kommetjes.... Daar kwam de straal met een boogje, dan was het dun en schuimde, maar als je het een poosje liet rusten, kwam er een 'velletje' op. Plotseling voelde Jaapje tegen zijn beenen schoppen, hij deed alsof hij sliep, hij wist wel dat Bertus weêr over de zee wou praten, omdat hij ter koopvaardij wou gaan varen. Jaapje liet zich door niemand en niets uit zijn droomen lokken.

De heele eetzaal was juist donker in zijn hoofd geworden. Hij zag de witte mutsen onder de schemerramen, de dikke rokkebulten naast elkaâr. En toen staken ze de schitterende lichten aan. Vlak bij de kindertafel zag hij de nieuwe Regentessen, bij andere mevrouwen en vreemde familie. De Regenten stonden er achter, met boorden om die in hun wangen prikten; mijnheer van Heusden had een stijve das en die was streng. Voor de eene Regentes was Jaapje bang geweest, maar niet voor de andere. Jaapje begon in zijn bed te gloeien, terwijl hij naar het binnenste in zijn hoofd te kijken lag. Hij zag de Regentes verrezen, hij zag de dame gloeien; haar opgekapte haren zag hij schijnselen, maar aan zijn eigen haren dacht hij niet. En nu trad Manus Rozenhaag naar voren; hij gaf de nieuwe Regentessen eerst een liedje en dan de ande-

ren ook en toen had de dame opzij gekeken en nooit had Jaapje nog zulk lachen gezien.

Plotseling had hij weêr een trap tegen zijn beenen gekregen en dadelijk woest had Jaapje teruggeschopt.

‘Nou,’ zei Bertus, ‘ik deed het voor je best, ik docht je sliep.’

Jaapje zei niets; hij glaarde weêr boven de deken. Van uit de verre zaal bonkten harde geluiden, daar werden nu de tafels en banken onder de ramen gestapeld. Bertus, overend gezeten, keek met hollige oogen.

‘Hoor je nou,’ zei hij, ‘dat ze gane beginnen’ en hij rekte zijn dunne hals.

Jaapje luisterde nu even fel als Bertus; het was zoo stil geworden, de klok had uit de hoogte ‘gesloegd’, er leek geen zaal meer te wezen; Jaapje luisterde zijn lippen los. Plotseling moesten ze allebeî schrikken, want uit de zaal bulderde de stem van een jongen die 't eerst begon te zingen:

Er liep een patertje langs de kant,
Hei, 't was in de Mei.
Hij vatte zijn zoetlief bij de hand,
Hei, 't was in de Mei, de Mei,
En toen waren wij blij,
En toen waren wij zoet,
Osie, dosie, ouwe hoed.

Pater, jij moet knielen gaan,
Hei, 't was in de Mei.

De heilige non moet blijven staan,
Hei, 't was in de Mei...

Pater, geef je non een zoen,
Hei, 't was in de Mei.
Dat mag je nog wel zes maal doen,
Zes maal is geen zeven,
Mooi meisje kan er wel tegen,
Zeven is geen acht,
O, wat zoenen die meisjes zacht.

Pater, geef je non een schop,
Hei, 't was in de Mei.
Wij dansen als een kermispop...

Het ademen bijna vergetend hoorden de kinderen de vertrouwelijke klanken komen van de rondedans. Alsof ze er zelf bij waren, zagen ze alle armen, hand aan hand, zich in de hoogte heffen:

Zóó, zullen wij naar Heemsteê varen,
Hei, 't was in de Mei.
En zullen katte' aan kermis paren,
Hei, 't was in de Mei, de Mei,
En toen waren wij blij
En toen waren wij zoet,
Osie, dosie, ouwe hoed.

Sander van der Sande en Abram Steffelaar waren naar de middelste gordijnen gegaan en maakten een kier om wat te zien van de heldere zaal. Er scheen een gloed naar buiten door de bloote ramen van de zaal. Jaapje kon het zien van uit zijn bed, hij meende Koos te hooren in de rei, die iedre keer en met een voetstamp ingezet, het héele huis doorklonk en in den nacht vergalmde. Het eene patertje volgde het andere patertje, en toen was er 'n poosje niets te doen. Jaapje knipperde tegen de leêge stilte; de meisjes met hun dikke haren zaten rechtop in hun witte ponnetjes en Karelkje Borkelo, in slaap gedeund, lag weggeleden, zonder de deken over zich heen.

‘Zou het zijn gedaan?’ vroeg Bertus bang, maar pas had hij gezegd, of uit de zaal een ander deuntje kwam:

Mijn vrouw mag geen janever zien,
't Is zonde dat ik het zeg, ja, ja,
Mijn vrouw mag geen janever zien,
't Is zonde dat ik het zeg.
En als zij aan mijn a-sem ruikt,
Dan zegt zij: jij hebt drank gebruikt,
En zij vloekt en zij raast en ze geeft geen pas,
Alsof ik de grootste dronkaard was.
En zij vloekt en zij raast en ze geeft geen pas
Alsof ik een dronkaard was.

Ze kenden het allen heel goed van hooren en Jaapje kende het ook wel van zien.
Wanneer zij zijn genaderd

aan: ‘mijn asem’ spreidt de jongen zijn zakdoek neêr voor het meisje, dan knielen ze voor mekaâr en moeten mekander pakken en als ze gekomen zijn bij: ‘zij vloekt en zij raast’ springen ze op de been en dansen in de rondte.

Het wijsje was weêr juist van voren-af-aan begonnen toen het zweeg, net als op de school als de meester met zijn stokje tikt, omdat het niet goed is gegaan. Niemand kon het weten, dat ‘gescheld’ was om de vader en dat de Regentessen dit spelletje hadden verboden.

Nu draaiden ze in de rondte weêr en zongen ze veel zachter; nu ging het andersom:

Mijnheer van Son is een brave kapitein
Regeert zijn volkje zoo groot en zoo klein.

Woord voor woord was verstaanbaar geworden, het leek veel dichterbij. Ze hadden de zaaldeuren opengedaan; het klonk niet meer uit de zaal, ze kwamen er aan. Jaapje hoorde de reek achterna die joelende door de gebouwen trok. Ze waren in de meisjesgang en keerden bij de deur, die uitkomt in de school en gingen door de zaal terug, de eene deur in, de andere uit, en stapten door het blauwe portaal en wandelden langs de kantoren en toen kwam de heele sjoert de rooie gang in zingen:

Mijnheer van Son is een brave kapitein.

‘Daar bennen ze!’ jubelden meisjes en jongens door mekaâr.

Ze stooten 'slaapjes' aan en holden naar de deur. De gang was hel verlicht geworden, want een der groote jongens had het gaskraantje opgedraaid. Jaapje stond achter de drempel, hij sperde zijn oogen en trapte er een op zijn bloote voet, omdat hij verschrikt naar achter drong.

'Kijk hij!'

'Kijk zij!' gierden de kinderen in het geweld.

Daar hobbelden al de gearmde paren 'verkleed' voorbij. Jongens met zwart-gemaakte gezichten en omgekeerde buizen, de lichte voering buiten; met opengescheurde kruidenierszakken op hun kop en boezelaars voor van de 'meiden'. Jaapje herkende de zwarte mommen niet, met zulke rare lippen. Hij zag er een met een koperen pan uit de keuken en een in een zwarte jas, die slibberde tegen zijn beenen. Hij keek meer naar de meisjes in witte frommelrokken en lijfjes stijf van strepen, met hartjes en met sterretjes bespikkeld, en mooie sjerpen om. En daar kwam Koos en wat zong Koos; Koos had een kroontje op en in haar hals hing een waaiertje uit de zaal. Jaapje kon er bijna geen oog op houden; hij zag een pluim 'verwegen' op een gekke hoed, de muts der ziekenmoeder flodderen. En daar kwam Da gearmd en riep: 'besjoer!' had zwart op haar gezicht en wuifde met haar bloote arm naar hem en zong: 'regeert zijn volkje zoo groot en zoo klein', en onder het loopen bukte haar jongen naar zijn sigaar om even een haaltje te doen. Jaapje vond het heerlijk, ijselijk heerlijk, het maakte wind; hun haar was slordig en al hun

oogen 'dreven'. 't Geluid dat de voeten maakten hamerde weg, toen werden ze allegaar te zamen donker, de kinderen bogen hun lijfjes buiten de post der deur en keken de optocht na, die naar het einde sjokte van de smalle gang, tot aan het 'keukentje', daar draaiden ze schuddend om en paken mekaâr en dansten weêr terug, o, o, en toen zag Jaapje een heusche huzaar en dat was Willem Wouters...

Binnen de rooie gang brandde het licht gewoon, toen 't feestrumoer verzwakt, terug was in de zaal. Maar heel lang nog daarna lag Jaapje in zijn krib te woelen, met warme wangen wakker.

V. De nieuwe Regentes.

Binnen de witte wanden van de slaapzaal rookte de wasem van het kokende water dat pas in de tobbe was uitgestort. De tobbe heette 'Hallef-Holland', omdat er nog een grooter tobbe was die 'Heel-Holland' werd genoemd. De meisjes waren allemaal al verschoond, het was de beurt nu van de jongens; ze liepen op hun bloote voeten rond, of in hun blauwe, bombazijnen borstrok met beenen knopen, waarin een garen kruisje is; sommige waren nog niet verder dan hun galgen, van zellef-kant gemaakt, met groen eraan en geel. Daatje met één arm uitgestoken, droeg een emmer regenwater aan en leegde die in de tobbe met veel geweld; ze roerde er even haar vingertoppen door; er moest nog wel een emmer koud water bij, zei Daatje.

Eensklaps riep Nico Bos: 'Sésam, open u!' toen weêr het zand van de speeltuin dwarrelde langs de ramen, 'ze komen in een stofwolk!' blerde hij.

'Je mot er niks van gelooven!' schreeuwde Dolf die net

uitmoeders kamertje geloopt kwam, waar hij nooit hoefde aan te kloppen, ‘t is allemaal geleugend.’

‘Ik heb het zelf gelezen!’ riep Nico verwoed en liet zijn groene oogen sterrelen.

‘Het staat niet in de Bijbel!’ raasde Dolf terug.

Iedereen wist dadelijk waarover zij het hadden. Ze hadden van de nieuwe Regentes een boek van ‘Ali-Baba’ gekregen. Heel de week speelden ze roovertje.

We zijnen met zijn zessen,
Wij slijpen scherpe messen,
's Avonds in de donkere maan
Zullen wij uit moorden gaan.

‘S.s.s!’ sisselde Nico; hij rende om de tobbe in zijn flortig hemd, hij zwaaide en stak van zich af, en liep tegen Jaapje aan die kouwelijk stond te wachten.

‘Je geld of je leven!’ zei Nico barsch en greep hem vast bij de split van zijn borstrok.

‘Je mag niet an 'm komme, 't is zonde!’ treiterde Dolf.

‘t Was maar gekheid,’ zei Nico en dolde verder:

We zijne met zen zessen.

Het liedje stond niet in het boek; niemand kon het zeggen; waar ze vandaan kwamen wist je niet en iedereen kon wat anders. Rudolf zong van de zee en Piet Tersteeg, die het laatst in het Huis was gekomen, zei

's avonds een versje op, wanneer hij knielde voor zijn bed:

't Boosje dat ik heb gedaan
Zie dat, Heere, toch niet aan.

't Boosje', dat was een van die woorden, welke Jaapje niet zoo dadelijk bevatten kon. Hij had eenige malen met Piet gespeeld, omdat hij zulke blauwe oogen had. Piet droeg zijn burgerkleêren nog, zijn eigen stijve broekje, hetzelfde wat hij gedragen bij zijn groovader had, in Houtrijk en Polanen. In Jaapjes hoofd was dat 'n ontzaggelijk oord geworden, nog wonderlijker dan de 'Nieuwpoort' waar je onder-door en boven-over loopen kon. Maar nu dacht hij daaraan niet, er leefde in Jaapje wat anders; de nieuwe Regentes had hem over zijn hoofd geaaid en door dat groote feit was hij de gansche week zoo sullig gebleven.

Het was verleden week geweest, op Zaterdag, terwijl zij in de tobbe moesten en nu hoopte Jaapje zeer dat ook vandaag de Regentes weêr eens zou komen kijken. Het water was al goed. Daatje vouwde haar boezelaar om, stopte de punt tusschen de schorteband, dan knielde ze op de dweil en leî de boender klaar en smeerde groene zeep over de doek om vette sop te maken. 'Vooruit!' zei Daatje en Karelkje Borkelo sjerne zijn hempje over zijn hoofd en stond in zijn 'bloote pierewiet', maar durfde er toen niet in. 'Vooruit!' zei Daatje weêr en Karelkje stak zijn teenen over den rand en piepte 'au!' maar 't is gezond,' zei Daatje en dadelijk was hij erin met zijn ronde

buikje, waarin het rare toetje van je navel is en kwam er rood weêr uit. Daatje plaste en boende, ze riep weêrom als moeder wat over die ‘turfvoeten’ zei; haar arm met het rooie mouwtje drukte ruggen en hoofden, ze wroetelde overal en als er eentje schoon was en kletsnatte stappen buiten de kuip kwam maken, stond de moeder met een laken klaar en dan droogde de moeder je af, zoodat je haast op de grond viel. Jaapje liet telkens zijn beurt voorbijgaan. Bertus en Dolf gingen eer in 't bad; hij zag Bram Steffelaar de tobbe instappen, boven zijn korte been een holletje was waarin je een stuiiter kon stoppen en Piet Tersteeg die had een ‘kippeborst’. Voor Jaapjes talmen zoo, bewogen de rare botten en schouderbladen; bij den eene waren ze dik, bij den andere zakten ze laag met hoeken. Het zeepsop werd hoe langer hoe vetter, je zag niet meer de beenen en er werd nog een heele emmer warm bijgestort en wat koud water ook, toen hij er middenin zat, op 't draderige hout van den bodem. Jaapje was erg wit over zijn lijf als alle roodharige kinderen die zomersproeten krijgen en terwijl hij te proesten en te knijpooogen zat, begon het water onder hem hard te plenzen, zoo stil het werd in de kamer en hij wist dat de dame er was. Stijf zat hij in de tobbe, zijn adem hokte en als een hemelsche stem verstond hij het zeggen:

‘Dag, moeder, dag, kin-de-ren!’

Hij voelde dat zij heel dicht bij de tobbe kwam staan, onderwijl Daatje alles veel zachter deed met hem en

toen hij het trekkerige water uitging, keek hij vervaard op naar het vriendelijke gezicht van de dame.

‘Dat is Jaapje van Genderen,’ zei de Regentes.

Maar Dolf die zijn borstrok al aan had, zijn haar gekamd tot een kuifje, was naast de Regentes gekomen.

‘Ik ben Dolf van der Sande,’ zei hij.

‘Zoo, o!’ klonk de stem op der Regentes, ‘ben jij al bijna klaar;’ ze lachte tegen moeder.

‘Altijd mevrouw zeggen, Dolfie,’ zei de moeder; ze gaf aan Jaapje een duwtje, omdat hij ‘nakend’ was.

Jaapje afgedroogd, dribbelde naar zijn krib, waar al zijn schoone boeltje lag; nu keek de dame hem zeker nooit meer aan en in zijn beklemming had hij zijn hemd het achterste voren aangetrokken.

Maar toen een elk zijn nachtgoed had aangedaan, omdat zij over een uurtje toch naar bed toe moesten; de tobbe met het smerige water was weggedragen en de vloer gedweild, stond hij aangeschoven in de kring. De moeder met haar paarsche jak nog aan was middenin gebleven en Jaapje dicht bij de schoot van de Regentes; hij kon bijna haar jurk aanraken. Want evengoed als iedereen was de Regentes maar op een bank gaan zitten tegen de kribben. Zoo stond daar Jaapje bangelijk gestreeld, een beetje onwennig scheef, bij al de anderen te blozen nu en het wemelde voor zijn oogen. Hij zag dat zij tegen hem lachte; hij hoorde de koestering weggaan van haar stem en dan terug weêr komen met haar groote oogen. Jaapje

zou een zoen op haar knie hebben willen geven als hij dat had mogen doen.

Hij verroerde zich heelemaal niet; hij hoorde haar vertellen van haar zoon die net zoo groot was als 'zullie', maar verstond het niet. Hij zag haar dichterbij, hij zag haar ver van hem vandaan, ze lachte 'door de rondte'; ze schommelde op de bank en toen had de Regentes in eens een boekje in haar handen.

'Jullie houden zeker veel van prenten,' zei de dame, 'hou je van prenten, Jaapje?'

Jaapje knikte heftig naar de verre verte, mee in het koor van 'ja mevrouw!'

'Dat is goed,' zei de Regentes, 'bráve kinderen houden allen van prenten.'

Jaapje zag de dame nu duidelijker; ze schitterde; hij zag de franjes op en neêr gaan op haar borst; hij leek te willen huilen; hij schokte; want voor de tweede maal had zij hem aangerakt.

'Kom jij eens hier staan,' zei de Regentes, 'zoo!' en drukte hem op zijn plaats, 'welke vinden jullie mooier?' vroeg ze dan, 'de gekleurde of de ongekleurde?'

'Ik vind deuze het mooist, mevrouw,' antwoordde stilletjes Marijtje Verkruijsen; ze stak haar hand boven over het boek en wees een gekleurde aan.

'Ik ook, Marijtje, heet je niet Marijtje?' vroeg de Regentes; 'maar wat vindt Jaapje? Jaapje is toch al een groote jongen.'

‘Hij durreft niet,’ zei er een achter Jaapje.

‘Mijn Herman heeft ze zelf gekleurd,’ praatte de Regentes, ‘niet alle, zie je wel, hij heeft er nog overgelaten; kleur je wel eens, Jaapje?’

Jaapje knikte opnieuw heftig van ja, alsof de wind achter het raam gelijk met de takken zijn hoofd bewoog.

‘Hij het een doosie kleurpennetjes van de kerstboom getrokken,’ zei Marijtje.

‘Mevrouw zeggen,’ maande de stem van de moeder, ‘af en toe, mevrouw, wil hij wel eens kleuren.’

Jaapje zag uit het bladerige boek felle kleurtjes fladderen; dan waren de plaatjes zwart en dan ineens gekleurd.

‘Deuze kleuren bennen mooier,’ zei hij plotseling of hij wakker werd.

‘Zoo, zijn deze kleuren mooier?’ herhaalde de Regentes.

‘Een hoop!’ zei Jaapje diep uit zijn borst.

‘Mevrouw aankijken!’ waarschuwde de moeder. Maar Jaapje had blijkbaar zijn laatste woord gezegd.

‘Wij worden wel goede maatjes,’ lachte de Regentes en zei tot al de kinderen: ‘willen wij met elkaâr nu eens een versje lezen?’

Zij nam een ander boekje in haar hand en zocht erin en sprak en Jaapje glariede weêr naar boven.

Herman ben ik,
Veel mooie versjes ken ik;

Och, lieve moeder, zeg mij toch
 Nog eens zoo'n aardig versje voor,
 Gij weet wat ik het liefste hoor
 En 't best van buiten leeren kan,
 'k Zal zorgen dat ik het niet vergeet,
 En vraagt dan iemand hoe ik heet,
 Dan zeg ik
 Herman ben ik,
 Veel mooie versjes ken ik.

Zondags ging Jaapje mee naar de kerk; daar zongen ze zonder orgel. Ook had hij wel eens helder een piano hooren spelen van uit een raam op straat. Hij dacht dus niet aan muziek, maar hoorde toch muziek, hij hoorde nog muziek nadat het versje uit was. Hij bleef maar staan te gapen, zijn glimmende oogjes verloren zich in de gloed waaronder de dame gezeten was.

‘Wat heeft dat kind een koude handjes,’ zei de Regentes.

Jaapje liet zich verzetten, ze moesten een liedje zingen, hij kwam allengskens bij. Ze gingen op twee rijen staan, de jongens naast de meisjes, nachtpop naast hanssop. En even als de meester deed, kwam de moeder voor 't gelid en gaf het liedje aan. Ze tilde haar vinger, waar ieder naar moest kijken en bijna met gewone stem ze zei: ‘allemaal gelijk bij drie en geen van allen schreeuwen.’

Alleen nu op de lage bank, de prentenboeken in de kuil bewarend van haar schoot, hoorde de Regentes het telkens

gillen-willende koor van de kinderen aan. Ze lachte stilletjes. Jaapje bloosde nog erger als het kon, hij was eerst kort geleê op school verhoogd en in de middelste klas gekomen, maar kende de meeste liedjes door al 't gestadig hooren bijna uit zijn hoofd. Het was een moeilijk liedje, vooral in het begin en daarom lette hij goed op, om als zij bij 't bekende waren heel hard mee te zingen voor de Regentes. Hij was nu dapper genoeg, ginder zat de dame en keek met ronde oogen naar hem toe.

Ongestoord
 Moedig voort
 Reizen wij naar beter oord;
 En is 't pad
 Dikwijls glad,
 Voelt ge u afgemat,
 Denk aan de eindpaal hangt de kroon,
 Eens toch wordt zij u ten loon,
 De ouderdom....

Andermaal was Jaapje weêr met open monde wachtend. Want in plaats van den goeden regel was de 'verkeerde' voor zijn lippen gekomen, die welke de jongens er altijd van maakten. Getuimeld als een vlieger zonder staart, stond hij onmachtig voor het wenken van de moeder; hij glaarde hulpeloos naar de dame, zijn onderlip bibberde. Hij wist wel dat hij straf zou krijgen, in de hoek zou moeten staan of verzen leeren uit de 'kattekissemus'. Jaapje

ging reeds op de ‘kinderkatttekesasie’. Maar 't was toch valsch en hij zou het wel zeggen tegen de Regentes en die zou uit de hoek hem halen en die zou zeggen dat hij geen verzen hoefde te leeren en dat hij een kleurdoos kreeg, met kleuren als op die plaatjes, net als de graniums voor het kantoor en die allemaal goed ‘afgaven’.

In 't gloeiende hoofd van Jaapje keken de oogen opgestoken, zwarter nog dan zwart. Want als de moeder hem bij zijn arm zou nemen, zou hij zich tegen de grond aansmijten en schreeuwen dat het valsch was; dat hij wèl had gezongen voor de Regentes, dat ze een ‘leelijk wijf’ was en dat zij toch zijn kop nooit zou kunnen ‘breken’. Jaapje aldus geweldig wrokte, zong heelemaal niet meer mee....

‘Dank je wel, kinderen,’ zei de Regentes toen het zingen was gedaan voorgoed, ‘dat was een heel mooi liedje; pas altijd maar goed op. Dag, kinderen.’

Jaapje had op zij de Regentes zien rijzen en knikkend weggaan ook; de moeder achteraan.

In de speelkamer liet hij gedwee in de hoek zich zetten. De avond scheen rullig door de hooge vensters, waarachter de glazen blikkerden der poortkapel en van de meisjes-afdeeling aan den overkant. Soms roerde de wind en knierpten zandjes tegen de ruiten. Jaapje stond met gedoken neus, hij vond het heelemaal niet naar in het donker, en 't kon hem niemendal schelen, toen Dolf tegen zijn rug aan zei: ‘lekker, rooie Judas!’ Achter hem roes-

den de frisch naar groene zeep ruikende kinderen, uitbundig na het bezoek van de Regentes; ze vlasten op ‘pap-met-stroop’, de borden waren al op twee rijen gezet, tot dat de ‘pap-kuip’ kwam. Ze liepen Jaapje langs alsof hij er niet was. Hij hoorde de dikke Anna zeggen dat ze ‘rammelde’ en hij wist dat Gerard van Heukelom ‘scheel van de honger’ kon kijken.

Stil op de banken zaten er te hunkeren naar eten. Katriene Bastrij keek haar merklap aan en Bertus telde zijn kaartjes van school, in een bevlieging van ijver. ‘Maak hem niet in de war,’ riep Nico en toen liepen ze mekaâr achterna.

Wanneer je van die kaartjes twintig had, kreeg je daarvoor één groote, waarop te lezen stond, binnen een kartel-randje;

Op Gehoorzaamheid en Vlijt
volgt Vergenoegen

en als je dan tien grooten bij elkaâr had, kreeg je een prijs... Jaapje stond stijf met zijn neus aan de muur. Hij hoorde Abram Steffelaar zijn strot opzetten:

Ongestoord
Moedig voort
Reizen wij naar Frederiksoord.

Bram peutte zijn kruk op den vloer en sprong met stok en al over de punt van de bank.

VI. De Bril.

‘Kop hieps!’ zei Rudolf van Loon, hij hurkte recht tegenover Jaapje en paste hem de bril op, drie door elkaâr geregen ‘paardepooten’, bladstelen van de kastanjeboom die Nico had geraapt in de achtertuin. Jaapje stond stijf en liet aan zijn ooren futselen. Rudolf knakte de twee evenwijdige stelen om.

‘Nu zit ie goed,’ zei Rudolf eindelijk, ‘kan je er gemakkelijk door zien?’

‘Ja,’ zei Jaapje, ‘ik kan met gemak er door zien.’

‘Geef me dan een hand.’

Jaapje leê zijn hand in Rudolfs breede knuist en keek hem in zijn stille, lichte oogen. Hij had een groot ontzag voor den blonden jongen met zijn gekrulde lippen en beginnende schouders, die gauw naar zaal zou gaan en o, zoo mooi kon teekenen. Ankers, en allerlei soort van schepen, met bolle zeilen en krinkelende wimpels; met kanonnen erop en raampjes in de kajuit. Landkaarten kon hij kleu-

ren uit zijn hoofd met al de rivieren erin; 'de windroos' ook met vier-en-zestig punten. Rudolf wou stuurman worden en veel van de wereld zien. Hij teekende vreemde boomen, als ragebollen, en Bernard de Oostersche die met twee zusjes onder de 'buiten-kinderen' hoorde, zei het waren 'palmen' die groeiden aan de 'kust'.

'Kijk nou goed uit, vent,' zei Rudolf, 'dan kan je heel wat zien.'

Het was na het ontbijt, een half uur nog voor schooltijd. Dragende de bruinige stokjes op zijn neus en ooren moest Jaapje steeds zijn hoofd wat achterover houden. Hij stapte gewichtig in zijn schoone boezel en keek naar links, naar rechts. De binnenplaats lag grootelijks in schaduw nog, onder het tintel-vochtig vlak der najaarslucht, alleen de hoek waar timmerloods en kinderafdeeling samenkwamen, door donker zonnelicht beslagen was. Hij stapte in het schoolpad en als er iemand langs hem ging, keek hij gelijk de meester, zijlings door zijn bril. Hij keek er overheen. De paradijsappel was al kaal, de wingerd om het raam van de moeder nog niet en onder aan de hagedoorn, daar waar geen licht op scheen, nog allerhande blaadjes waren. Hij bracht de hand aan het oor, de pink krom houdend, zag naar de glaasjes boven de groene deur, naar al de bleeke blokjes in de muur, die om de ramen almaar boogjes maakten, hoe hier en daar een ruit had witte randjes, daar was een bal doorgevlogen. Hij zag naar het lofwerk langs de klok in 't midden; naar 'anno 1608';

naar al de kapelletjes in het hooge dak; hij zag naar den toren op. Het koepeltje was blank verlicht met groen, hij zag de bengel in het donker hangen, hij zag de windvaan goed. Het weesmeisje en de weesjongen als uitgeknipte popjes op het ijzer staande, weêrszijds van de staaf en van een rood, rond hartje, dat het Haarlemsche wapen was; de jongen stapte wijdbeens, het meisje stak haar arm vooruit, en waar het meisje wees daar kwam de wind vandaan. ‘Kauw! kauw!’ klonk door de lucht, alsof er op een holle ketel werd geslagen en Jaapje, hooger dan de toren, een zwarte vogel zag en duidelijk zijn uitgekamde vlerken; hij kon er goed door zien.

Hij ging toen tegen het voetstuk van de zonnwijzer zitten en keek zoo naar de poort. Hij zag de zonnige pannen op de loods, met ribbeltjes over elkaâr gelegen en zag de bleeke rand rondom de poortkapel. Hij keek oplettend naar de mannekoppen, weêrszijds de kapel. Hij hield zijn oog met één hand dicht en dan het andere; met 't oog dat aan de kant was van zijn blauwe mouw hij helderder kon zien dan met de rooie kant, wanneer hij keek door zijn bril. De koppen hadden baarden alle twee; hun nekken waren in vouwen afgesneden; de eene lachte, keek opzij-omlaag en de andere huilde bijna, keek opzij-omlaag en de eene zou heel gauw de zon gaan krijgen op zijn witte haren.

‘t Zijn wezentlijk echte menschen,’ dacht Jaapje.

Hij keek naar de meisjesramen; hij wou dat Koos hem

zag nu met zijn bril, hij kon niet verder kijken; twee meiden zeulden samen een matras bij de ooren en zetten die 'zie zoo!' tegen de zonnewijzer, de donkere plas in het midden naar de poort gericht, dat alle 'buitenschapen' en alle 'naaikippen' het goed zouden kunnen zien. Er had er een in bed gewaterd. Jaapje bekeek aandachtig het geval, de bruine kringen om de plas, het kwastje in het midden van de plas; hij staarde naar de hoogte der matras, naar 't vastgespelde briefje. Hij zag de speld erin geprikt, een eindje verder weêr te voorschijn komen met de punt, maar kon de naam niet lezen, hoe hij keek.

Daar kwam Jans Goedeling naar buiten en hing een doek te drogen op de haag, ze had een donker schort voor met een bonte rand van boven en klompen aan haar beenen. Jaapje stapte op en in het wit portaal. Hij zou nu eens gaan zien hoe of het binnen was. 't Was binnen stil, de hut was bijna leêg, hij hoorde Bertus in de verte 'klepperen'. Hij zou maar eens gaan zien in de 'Japansche kast', hij deed de wervel om en keek het rommelige speelgoed aan. Daar lag de slang, van gele, grijze mootjes, met vurige tong van laken uit zijn bek, de staart die was geknakt, hij kon niet kronkelen meer, de heele dekselsche boel was kapot. Toen bukte hij voorzichtig naar het laadje en deed het laadje los, hij zag de kleurdoos liggen die hij had gekregen van de Regentes; ze lag niet goed; hij schoof de zooi van Dolf opzij en vleide toen de gladde doos weêr netjes in den hoek.

‘Daar hoort ze,’ praatte Jaapje, ‘k zal morgen nog es kijken.’

Hij deed zijn bril wat vaster bij zijn wangen en liep de hut weêr uit. Hij aarzelde; soms kon je wel eens komen in de timmerloods, soms bij de schaaftank staan; hij had een hoofd zien ‘wurmen’ in de timmerloods, een jongen die ‘verzuimde’. Toch liep hij naar de andere kant, over de rooie steenen. De klampaampjes waren toe, hij ging de deuren van de bestekamers langs, de poort voorbij die naar de jongensslaapzaal leidde, de trap dat waren ‘treden’. De achtertuin was toe, het pompenhok was toe, de plaatsjesdeur was toe en in de witte gang daar kon je toch niet zien en zoo was Jaapje zonder ongeval in ‘t blauw portaal gekomen.

In ‘t blauw portaal keek Jaapje overal, ofschoon hij kort geleê de poort der eetzaal uitgekomen was, meeloopend in de reek. Hij stond er duchtig stil, al met de paardepooten op zijn neus en ooren; hij wist niet goed wat of hij wou gaan zien, daar was de lange bank, waar niemand ooit op zat; hij wou misschien het versje op het voetstuk in de zaal gaan lezen. De deur was op de klink, maar uit de zaal hoorde hij duidelijk schrobben en Jaapje koos het poortje naast de glazen deur. Daar had je een kronkeltrapje om den hoek, met vier, vijf stapjes was er de jongenszaal. De jongenszaal was toe, dus ging hij maar voorbij en klom vanzelve voort en kwam zoo aan op het eerste overloopje. Daar was een heel hoog raampje, waarlangs

een dubbel touw afhing en daar ging Jaapje gauw een trappetje voorbij dat naar beneden zakte, naar vaders achterkamer. Hij klauterde nog gauwer en heesch zich langs de leuning hooger op de hooge treden en nog een trapje hooger klom hij op en was toen in de 'bovengang' gekomen, waar alles is van hout dat nooit van zijn leven geveerd is geweest en vol met 'wurremgaatjes', hij zag het alles heel goed met zijn bril. Onder een donker boogje was een kale deur, waarin een wijd sleutelgat was, die ging gemakkelijk open met een 'rammelknop' en toen was Jaapje waar hij graag wou wezen, bij Rijs de kleermaker.

De kamer was erg laag, had erge lange balken die door de schotten staken. Er waren raampjes in, twee raampjes van de rij die je ook van buiten in de binnenplaats kon zien. Jaapje zag het ineens. Rijs zat in de hoek en bovenop de tafel en op de andere punt zat Willem Swaneveld, ook op gekruiste beenen en rookte uit een witte steenen pijp, met pijpedop erop, waaraan een kettinkje bungelde. Vlak voor het andere raampje en onder het luik in de zolder zat Machje Hilhorst op haar 'post' en stopte een kous en tegenover haar zat Aal Aemenes en stopte ook. Er hing een glazen droppel aan haar neus. Aal Aemenes was oud, al droeg ze weezenkleêren, ze hoefde nooit het Huis uit, omdat ze 'stokkedoof' was en Willem Swaneveld ook hoefde nooit het Huis uit omdat hij stokkedoof, 'zoo doof als een kwartel' was. Jaapje stond op den

drempel alles te zien. Hij rook de pluïsjes van de kamer in zijn neus, het kittelde plezierig.

Als Rijs de kleeermaker kijken wou dan boog hij achterover, want Rijs zijn nek was vastgegroeid en kon niet heen en weêr. Hij leunde tegen het schot, tegen een donkere, vette plek die van zijn lijf was gekomen en zoo leek hij te vragen:

‘Wat kom je doen?’

‘Ik kom es kijken,’ zei Jaapje.

‘Zoo, kom je maar es kijken,’ bromde Rijs, of kwam het uit de grond.

‘Ja,’ zei Jaapje.

Jaapje trad vooruit over de planken vloer, die net was als de schotten en vol met halen en met naden ook. Rijs boog achterover, zoo kon je zien dat hij heusch oogen had.

‘Zoo, zoo!’ zei Rijs, ‘en draag je zoo een bril?’

‘Ja, baas,’ gaf Jaapje antwoord, ‘ik draag ook een bril.’

‘Zoo, zoo!’ zei Rijs, ‘en kan je er goed door zien?’

‘Ja, baas!’ zei Jaapje voor de rand der tafel staande, ‘ik kan er goed door zien.’

Willem Swaneveld keek met witte oogen van zijn naaiwerk op, toen Jaapje aan een propje was geraken wou, vol draderige gleufjes: hij nam het zoetjes weg en stopte het achter een lomp en smerig strijkijzer dat op een hoefijzer stond; want Jaapje was op de tafellat gaan staan waarachter de ‘snippermand’ was en heesch zich boven tafel. Willem zat op zijn witte kousen; hij wees naar zijn eigen oogen,

verder niets, hij piekerde weêr door. Jaapje had armen zien liggen van buizen en pijpen van broeken; knopen had hij zien liggen in een blikken deksel; een mop wit krijt; de ellemaat die je op kon rollen, die Rijs hing om zijn hals als hij de maat je nam; een rooie, ronde, sterke doos hij staan zag op den achterrand der tafel, van boven zwart, waar 'lucifers' in waren, die je 'aan' kreeg op de muur of op je mouw, of op de zolen van je schoenen.

Willem had het propje was weêr opgezocht, trok er een draad verscheien keer door heen; tusschen zijn tanden zat de naald. Hij hield de naald naar 't raam en mikte met zijn draad. 'Mis!' dacht Jaapje, 'nog er es mis en nou gaat ie er in.' Rijs streek een lapje glad, bezijen waar hij zat.

'Dus, Jacob,' zei hij weêr, 'je kan er goed door zien?'

'Ja, baas,' zei Jaapje weêr. 'ik kan er goed door zien.'

'Dat doet me plezier te hooren,' zei Rijs, 'er gaat niets boven een goeie bril; die niet door 'n goeie bril kijkt, kijkt licht door de bril van een ander.'

Hij nam een zware schaar van tafel en Jaapje zag zijn zwarte duim met dikke, hoornen nagel door 't oog der schaar heen steken.

'Toen u nog klein was, baas,' zei Jaapje dan, 'droeg u toen ook wel es e bril?'

'Toen waren er nog geen brillen,' bromde Rijs.

'Waren er toen nog niet,' vroeg Jaapje, 'paardepooten?'

'Paardepooten wel,' zei Rijs, 'en paardevolk ook, er waren kurassiers.'

‘Dat weet ik,’ zei Jaapje, zich opgevend een beetje of wou hij zijn vinger op steken gaan, ‘een kurassiertje is een pitje van een boom!’

Rijs strekte zijn romp naar achteren, trok zijn borstelige wenkbrauwen op, zoo hoog hij kon.

‘Wel,’ zei hij, ‘wel, je draagt je bril niet voor niemendal!’

‘Dat wil ik toch eens ondervinden,’ zei lachende Machje Hilhorst, ‘kom jij eens hier heen, kleine man, en zeg, waar gaat die stuk?’

Jaapje lachte ook en wandelde dadelijk naar Machje en kwam toen bij den onderdrempel van het lage raampje staan. Daar zag hij nu de heele binnenplaats van bóvenop; het groote kruis der paden; de zonnewijzer achter de matras; de pomp hij zag; de jongens die ravotten in de laagte, ze speelden ‘let’, hij wou tegen de glazen tikken. Hij zag het poortje open in de groote deur en de ondermeester nog een beetje....

‘Kom nou hier,’ zei Machje, ‘laat zien dat jij er goed door zien kunt, wáar gaat die stuk?’

‘Effe me bril recht zetten,’ zei Jaapje. Hij nam de kous uit Machjes handen aan en bij de hiel begon hij aan het breisel van de kous te trekken. Aal keek met zware oogleên en had een vies gezicht; ze hield haar magere arm nog opgestoken die tot haar elleboog met kous was overdekt en hield de stopnaald stil. Er dwaalde een vleugje bij haar mond. Aal was daas ook.

‘Dáár gaat ie stuk,’ wees Jaapje.

‘Hij heeft waarachies gelijk, Rijs!’ riep Machje, ‘de lekkere toet.’ Ze liet meteen de kous weêr vallen in de mand die tusschen beiden op het luik stond in de vloer. Ze haalde Jaapje naar zich toe en zoende op zijn glimmende mond.

‘Tu, tu,’ waarschuwde Jaapje, ‘maak hem asjeblijft dan gauw in orde weêr.

Gelijk hij binnen was gekomen ging hij heen. Hij hoorde Machje snateren; hij bleef er in de schemer van de gang staan teuten. Daar was de ‘beddenzolder’ en daar de deur van bijna opengaapte.

Alsof hij op zijn teenen ging, was Jaapje naar het lichte toegegaan en keek de lange diepte in der lage bovenzaal. Maar voor de deur verroerde hij niet meer. Hij had ineens een muis overend zien zitten; zijn staart lag achter hem en met zijn poot hij poetste snoet en snorren. Jaapje keek verbazend helder over zijn bril en hield zijn asem-halen zoetjes in, want verderop een kleiner muisje zat, metzwarte kraaltjes kijkende hem aan en ooren had hij als papier zoo dun. Jaapje moest toen eventjes zijn been verzetten en ‘ruts’ rolden ze allebeî onder de kribben weg.

Maar toen had Jaapje ook op de trap wat aan hooren komen, hij keek naar voren, keek naar achteren, wou de zolder in, maar stapte regelrecht de moeder tegemoet.

‘Wat doen jou hier!’ vroeg moeder Juut gestreng; ‘wat voere jou hier uut?’

Jaapje kon de binnenmoeder met de glimmende ‘beu-

gels' om haar haar nooit gemakkelijk verstaan en als de moeder praatte hield zij haar hoofd, dat altijd was of ze koud was, een beetje scheef en schudde.

'Ik heb een bril,' riep Jaapje.

'Dat zien ik wel,' zei moeder zachter; 'maar Jacob van Genderen weet heel goed, dat hij hier niet behoort, wat is dat voor gedrag?'

Jaapje stond beteuterd met de stokjes op zijn neus. Hij wroetelde met zijn vingers en keek verschrikkelijk wijd.

'Ik wou van de wereld wat zien,' verweerde hij zich.

'Maak jou maar dat je duvekaters gauw fut komme,' antwoordde moeder, 'de school gaat subiet an, gauw, gauw!'

Jaapje hoorde wel in moeders zeggen, dat moeder erge haast had, hij keerde zich half om.

'Ja, moeder,' zei hij, 'ik ga al.'

VII. Het Konijntje.

.....

Wie, wie stelt in 't helderst licht
Ieder kind zijn kinderplicht
Duidelijk en klaar voor oogen;
Wie, wie leert ons van den hoogen,
Van den liefderijken God,
Den Bestuurder van ons lot?

't Is de Meester, onze vrind,
Die van harte ons bemint,
Voor ons welzijn wil hij waken
En ons wijs en deugdzaam maken,
Leiden wil hij onze schreên
Op dit hobbelig pad beneên.

Hettelkens door de sturende stem van den bovenmeester in maat gehoudene zingen was uit en daarmede de zangles ten einde. Meester Boudewijnse leî zijn stokje op de

voorste bank, tusschen twee inktkokers neêr. In het midden was het stokje gelascht met kringetjes touw, omdat hij het stuk had geslagen, toen eens een jongen gauw zijn billen ingetrokken had. Hij aaide bij zijn ooren de kromme lokjes, die glommen als zijn pet, keerde zich naar het zwarte bord, heesch het eerst wat hooger, wreef het schoon met een doek en na het krijt uit het bakje te hebben genomen, begon de meester mooie, ronde letters op het bord te schrijven, als voorbeeld voor de hoogste klasse in het schrift.

‘De zon schijnt over rechtvaardigen en onrechtvaardigen.’

Tusschen de hooge ramen waren de borden vastgemaakt in latten dat ze schuiven konden en op het bord voor de middelste klasse waren ‘òphalen’, ‘neêrhalen’, ‘hanepooten’, ‘slangetjes’ en ‘i-en’ geschreven; van 1 tot 10 was er op geschreven en nog een ‘áftrek-som’; de 10 dat was een nul. Aan den kant van het derde raam stond de stoel en het tafeltje waaraan de meester wel eens zitten ging en tegen de letterkast, allemaal schuinstaande plankjes met ouwe papiertjes beplakt, hing de ‘spa-á’, ‘slee-é’, ‘drie-ié’, ‘ho-ó’, ‘hu-ú’, ‘hei-ei’, ‘kneu-éu’, en daar was een vogeltje bij geteekend op een tak en nog een ander prentje was er bij: een voerman die klapt met zijn zweep. De deur der meisjesgang was vlak er naast en dan de deur naar ‘achteren’, daar waren glazen waar je niet door kijken kon. Achter de laagste klasse was aan een driehoekig

lintje het klokkebord opgehangen, waarvan de groote wijzer meestal lammig was en daar stond het raam waarop je tellen leerde, met gekleurde balletjes eraan geregen; de kast er stond, waarin de leien werden opgeborgen en de ‘kapotte aardbol’ en een pot met inkt. Achter de middelste of tweede klasse, waar Jaapje nu in zat, hing de kaart waar al de maten en gewichten op waren, van groot tot klein, van hoog tot laag: een ‘pond’, een ‘ons’, een ‘wichtje’ en een ‘korrel’; een ‘kan’, een ‘maatje’ en een ‘vingerhoed’. Een ‘last’ had dertig ‘mudden’; een ‘mudde’ had tien ‘schepels’; allemaal van het tiendeelig stelsel; maar in de bovenste klas leerde je ‘dekacenti’. Achter de ruggen van de derde klasse was de groote kaart van ‘Europa’, met de gebergten, rivieren en steden; de gebergten waren straaltjes, de rivieren slingers en de steden tuttels; wanneer je bij het uitgaan van de school achter de banken omliep, kon je dat goed zien. Elk land had een andere kleur; de zeeën waren blauw en Europa een ‘werelddeel’. De kaart van het Koninkrijk der Nederlanden hing op zij; de kaarten konden om de zwarte stokken rollen, tusschen de ribbeltjes van de knoppen, dan kwam de bloote muur voor den dag, met spinnerag er op. De kaart van Nederland dat was een leeuw die springt met zijn hoofd naar de laagte. Naast de kaart was de deur van het portaal waar de rijen zwarte stokjes waren met een knop, voor de buitenkinderen, om hun goed aan op te hangen en daaronder moesten ze de klompen laten

staan. Door de ramen scheen altijd het huis-met-de-blokjes uit de binnenplaats, kon je op de echte klok kijken, hoe laat het wezelijk was, wanneer de gordijnen niet waren toegeschoven. Gisteren was de kachel aangemaakt geworden; die er het dichtste bij zat had het altijd warm, maar soms mochten ze wel eens ruilen. De meisjes zaten op de voorste bank, de jongens achteraan. Er was bij de kachel een ijzer scherm dat je om kon sjarren, dan zag je de kolenbak, net als verleden jaar.

Jaapje had in het rond gekeken, keek weêr op zijn lei. Hij was in den laatsten tijd bizonder naarstig, want meester van Staveren had gezegd: ‘wanneer ik een heele tijd niets van je merk, dan krijg jij een konijntje.’ Jaapje dacht er bijna altijd aan en liet niet veel van zich merken. Hij had zijn lei in zijn arm genomen en spoog er op, hij dweilde de halve lei met zijn boezelaar schoon en liet er nog wat van het schuim uit zijn mond op vallen, want anders droogt het wit op. Knijpend zijn griffel in zijn kromme vingers, zette Jaapje zijn arbeid voort, mooie getallen te schrijven op zijn lei.

In 't schaduw-lichte lokaal met zijn gladde, de ramen weêrspiegelende zolder waren de beide meesters groot en zwart boven de gebogene, blauwig-geboezelde weezen en ánders-aangekleede buitenkinderen. In het geschuifel, gebrom en gewriemel, het tikken der pennen in de looden kokers, die als ze uit de bank genomen werden ‘hooge hoedjes’ leken, en waar altijd ‘proppen’ in

zaten met wit er op, was Jaapje vlijtig bezig, maar merkte telkens toch een donzig gevoel naar boven komen en 't was hem warm en zacht. Hij wist wel wat hij doen zou; hij zou het mandje van Marijtjes poppenwagen nemen, dat toch geen wieltjes meer had, daar ging het konijntje in. Hij zou er een netje van draden over spannen, dan kon het er niet uit huppelen; kon je het altijd zien; had het goed lucht; kon je het voeren; blaadjes groen door de tralies steken. Drinken hoefde het niet en daarom was een konijntje 'veel een voudiger' dan een 'puuletje'.

Dit alles wist Jaapje even vast als wat er aan de muur hing en menigen keer had hij moeten denken dat het nu zoetjes-an tijd begon te worden en dat hij lang genoeg nu stil gezeten had. Hij hoorde Karelte Borkelo zijn les opzeggen. Karelte stond voor de kaart waar de 'eerste beginselen' van het lezen onderwezen werden:

De wit-te jas
Is Koo van pas.

Wie leeft er van den wind?
Nie-mand, mijn kind.

Jaapje bleef meester van Staveren vurig bestaren, de donkere jongenskop met 't kort geknipte haar en een 'schei' in het midden, zooals hij overleunde naast het bord en aanwees met zijn vinger. Een groot gevoel bestroomde Jaapje. Meester was sterk, hij kon de 'reuzenzwaai' doen; hij had gemaakt dat zullie ook een 'gimna

stie' zouden krijgen, een 'barre' en een 'stok'. De palen lagen allang in den tuin, met de gaten er in te wachten en waren van-onderen al geverfd. Gerust van hart bemoeide zich Jaapje met zijn getallen; voor hem stak een buitenkind haar vinger op, wiebelde en dreinde:

'Meester, ik mot zoo noodig.'

Hij zag haar lodderig gaan. Buitenkinderen waren vreemden; maar Bernard de Oostersche niet. Bernard rook beter dan al de kinderen. Hij had op zijn haren 'klapperolie', hij had twee kruinen op zijn hoofd en zat in de bovenste klas. Bernard kon achterover knakken, buigzaam als een 'tijger' en zijn zusjes roken nog lekkerder, waren zoo bruin en zoo zacht. Misschien zouden ze ook wel eens naar zijn konijntje komen kijken. Jaapje had zijn eene been onder zich gehaald en zat er op, maar liet het dadelijk zakken, toen hij de hak van zijn schoen door zijn broek heen voelde; want dat mocht niemand doen; je mocht niet zitten 'rijen' op de bank.

Zijn rosse hoofd ging af en toe naar links of rechts en uit zijn lippen stak bijwijlen 't puntje van zijn tong. Hij zag zijn heele lei al vol met cijfers raken. Het graagste schreef hij 'tweetjes', het naaste waren 'achies'. Jaapje liet niet heel veel van zich merken, al keek hij soms tevreden in de rondte, Jaapje vergat het niet. Maar toen Bert Bolderdijk die achter hem zat, zoetjes zijn kleppers begon te laten gaan, hield hij op met schrijven, was hij afwezig geworden boven zijn lei:

Tik,
 Tik,
 Tik,
 Tikker de tik,
 Tik,
 Tik,
 Tikkerde tikkerde
 Tikketikke....

Bertus kon het nog niet goed; Abram Steffelaar kòn het; maar niemand kon het toch zoo goed als Katrien Bastrij, want die had groote handen.

‘Pas op,’ zei Jaapje van zelve. Hij had de meester aan voelen komen en hoorde 't zand gaan knerpen van de vloer. Hij boog zich over zijn lei en veegde ijverig met zijn vinger. Hij voelde de wind die van de bank afkwam en dat de meester onder tafel trok aan Bertus' kleppers.

‘Hou vast,’ riep Dolf zacht.

‘Laat los!’ riep meester hard.

Allemaal waren ze omgedraaid en stonden op de lat en hielden zich van achteren met hun handen vast. Jaapje verkeerde zeer in het wankele; hij drukte zijn lei goed stevig tegen het riggeltje van de lessenaar. De bultjes naast de kin van den ondermeester beefden van de drift.

‘Ik zal jullie leeren,’ zei hij toen hij de kleppers had.

‘Mijn lei is vol,’ griende bijna Bertus.

‘Aan beide zijden vol?’

‘Aan alle twee de kanten is ie vol,’ riep Bertus tillend zijn lei in de hoogte, ‘en ik ga toch naar zee!’

‘Jij gaat naar de haaien,’ zei de meester, ‘als je niet beter oppast; vijf en zeventig regels; ik zal je kleppers niet houden, ik klepper niet.’

En 't was weêr ‘hier-wat, daar-wat’ als gewoon, hoe later het werd hoe drukker. Meester Boudewijnse tuurde over zijn brilleglazen, maar bleef toch waar hij was, want elke meester regeerde anderhalve klas. Jaapje was ongemerkt weêr op zijn eene been terecht gekomen. Hij luisterde; van uit de binnenplaats drongen kleine ploffen binnen, de eene na den ander. Het waren de dekens die uitgeklopt werden door de meiden van de slaapzaal-post... Wanneer je je pet in een deken mocht gooien, vloog hij zóo naar de hoogte en daarom had Jaapje het niet kunnen laten naar de heldere ramen te kijken.

Meester van Staveren was ook voor het raam gekomen en stak zijn hoofd boven de onderste doffe ruiten op; je kon bij zijn eene oor zien dat hij een beetje lachte. Iedereen wist het wel waarnaar de meester keek. Ze wisten allen wel dat meester in stilte met Nico's zuster verkeerde, met Alida en dat daarom Nico met kermis wat van hem had gekregen. Stràf keek de meester in de school terug en zei:

‘Bertus voor het bord.’

Bertus schoffelde langs de banken. Ze hoorden hem hardop lezen van de kaart:

Cleo, Cliton en Crispijn.

‘Jij kent er niets van!’ riep de meester lachende uit, ‘ha, ha, ha, jij kunt beter ratelen....
Wie kan het beter? Jaap van Genderen.’

Jaapje was al van zijn plaats gezakt voor hij heelemaal geroepen was, opgetogen ook omdat hij eens uit de bank mocht komen. Hij hoefde niet te zitten, ‘in de rats’. Jaapje vreesde het rare versje niet waar ieder bang voor was. Het lesje met de moeilijke woorden had hem altijd erg aangetrokken, hij was er dikwijls voor gaan staan, alsof hij zich bekijken door de vreemde woorden liet. Dikwijls ook hadden ze ‘om het best’ gedaan, en er was er geen een in de hut die het op kon zeggen als hij, achter-mekaâr. Daarom was Jaapje niet verlegen of vervaard geworden toen hij geroepen door de meester werd, om te toonen wat hij kon. Hij hield zijn borst vooruit en gluurde vanzelf naar Bertus' kleppers die op het tafeltje lagen, bij nog een doos met kraaltjes en een knoop van een buis:

Cleo, Cliton en Crispijn,
Xenophon en Constantijn,
Augustinus, Cicero,
Socrates en Salomo.

Van dit negental
Spreekt men overal.

Martha en Elizabeth
Hebben bij Sophia pret.
Dit per-so-na-ge
Heeft veel bagage.

‘Best!’ riep meester van Staveren uit en toen was het Jaapje geweest alsof hij de ooren van zijn konijntje zag op-wippen uit het mandje.

Het huppelen nabij en in de groote gewisheid het eerlijk en zuiver te hebben verdiend, was Jaapje na het gebed bij meester van Staveren komen staan en vleide zijn hand in de groote hand van den meester.

‘Wanneer krijg ik nou mijn konijntje?’ vroeg hij.

De meester liet gauw zijn hand los, hief met een rukje zijn hoofd naar boven, keek naar de zolder en zei:

‘Je konijntje?’

‘Je ko-nijntje?’ herhaalde hij met zijn kin tegen zijn boord.

‘Je hebt je konijntje verbabbeld,’ praatte de meester dan in eens heel rad en hij draaide zich dadelijk af.

Jaapje had haastiglijk een stapje terug gedaan en andermaal een stapje achteruit. Het hoofd was hem gaan hangen alsof hij kwaad gedaan had. Hij drentelde om en liep schoorvoetend onder de ramen heen. Een donkere kuil was plotseling in hem gevallen waar alles in weg was gezakt. Doch bij het begin van de hoogste klasse al begonnen zijn handen te wriemelen en een geweldige razernij

maakte zich meester van Jaapje. Voor den drempel van het portaal gekomen, keerde hij zich heelemaal om, stak zijn blakende hoofd naar voren en met al de macht waarover hij beschikte, dit heftige oogenblik, keek hij naar meester van Staveren in de verte.

‘A-lie-dáa!!’ schreeuwde Jaapje.

Hij zag de jonge meester beenen maken; zoo hard hij kon liep Jaapje naar het rumoer der buitenkinderen in de poort en hij voelde zich zeer voldaan toen hij liep in de reek.

VIII. Kwalen.

Dagen lang had het gebulderd en geblazen buitendeurs, de regen had ommegezwaaid in de plaats en de regen was zieke sneeuw geworden die in de modder dooide. Daarna was het gaan vriezen en nu zat de arm van het meisje op den toren vast.

Het was zoo koud dat iederen avond de pompen werden 'gelicht' en de asems tot pegels gestold van de slaapkamerzolder hingen en alle de kinderen binnen-dòr naar school toe moesten, vier keeren daags, slof-slof, want vele hadden wintervoeten, konden hun schoenen niet aan en hadden pantoffels gekregen. Soms kwamen zij een groote jongen in de gang dan tegen, die met zijn schaatsen naar 'karwei' gegaan was, maar nergens kon je buiten kijken, alle glazen waren toe.

Soldaatje speelden ze ook allang niet meer, want alle stokken waren afgenomen en van het speelgoed was alleen de rooie bal van een sjekoo nog over.

Er zou geen kerstboom wezen als verleden jaar, niemand kreeg er wat. Het langst had Nico gaatjes op de ruiten geasemd, hopen de spar op de grond te zien liggen, met het witte zaag-eind naar je toe. Daar werd de boom mee in een kuip gezet, tusschen de ‘vijf-en-twintig-ponders’ waarmee de varkens gewogen werden; dan werd er wit zand over gedaan, zoodat je er niets van zag wanneer hij recht stond en net met het bovenste takje aan de zolder raakte.

Nu hadden zij vakantie en zaten met rooie neuzen om de tafel, maakten pluksel met mekaâr omdat het oorlog was. Moeder Bruin zat aan de tafel bij het raam en knipte vierkante lapjes van een oude doek. Je kon nog op de ruiten het rondetje zien en het aapje van de duit die Bertus daarop had gemaakt en iedereen moest telkens zijn neus ophalen, je neus was altijd nat.

‘Kijk ik een berg al hebben,’ praatte Jaapje voor zich heen en wriemelde kouwelijk met zijn schouders; hij kantelde het lapje in zijn toppen om, en plukte draadje na draadje.

Nico had erg de winter en Piet Tersteeg had ook de winter erg in zijn beenen; Dolf bijna niet en Jaapjes ‘winterboonen’ waren nog niet open. Hij had er ‘blauwe zalf’ opgekregen van de ziekenmoeder en Bram had ‘IJslandsche mos’ voor het hoesten gekregen in een groene flesch. Maar moeder Juut wist iets veel beters nog en dat in ‘Friesland’ altijd trouw geholpen had: je beenen broeien

in gekookte paardevijgen; ze zouden er strakjes ingaan met hun bloote beenen. De paardevijgen lagen op de straat, Jaapje had ze dikwijls genoeg gezien, zondags bij de kerk, met al de mosschen erbij en als er niet genoeg te rapen waren, gingen ze met de kruiwagen naar de grutter die paarden had op stal.

Zijn lapje werd al kleiner en kleiner, het was nog maar een vodje; wanneer je hard aan het draadje trok, rimpelde het in het midden en als het bijna afgerafeld was, trok je enkel dwarse draadjes weg en had ineens een heele boel gelijk.

‘Moeder, ze komen aan me pluksel!’ riep Neeltje Sluiters van de verste punt der tafel.

‘Wie is dat daar? wie is er hier een roofdier?’ knorde moeder; ‘wie neemt wat hem niet toekomt, bezondigt zich voor 't aangezicht van God? Eens een dief altijd een dief. Neeltje, kom uit de bank en breng al 't pluksel bij me, wie een ander lapje nodig heeft, mag hier aan tafel komen.’

Blij dat zij het doen mocht, hupte Neeltje uit de bank en maakte een schoot van haar boezel. Ze liep de tafel om en grabbelde tusschen de lijven door, de hoopjes pluksel weg. Moeder had geen hulp; de kindermeid was naar de ‘kattekesatie’, ze werd met Paschen ‘lidmaat’ van de kerk. Er werd gebeden voor de vrede in de kerk. De vrede was een duif. ‘Mijn een biet’ had Bram gezegd, maar ze hadden het Zondag-ochtend zelf kunnen hooren.

Er hadden er een paar niet mee kunnen gaan omdat zij niet over de hobbelsteen konden lopen, maar Jaapje kon wel lopen, al gloeiden zijn beenen een beetje. Want als je niet mee naar de kerk kon gaan, kon je ook niet naar je groomoeder gaan en dan ging Koos alleenig.

Moeder schoof haar stoel opzij; ze stapte naar het hekje om de kachel, die als een zwarte paal verrees en met een pijp zoo lang als de helft van de kamer; eerst hing hij aan een haak, dan ging hij in de muur en in het midden waar hij afgaf was de kachel door het vuur verroest. Ze deed het deurtje open met de kolenschop, ze porde er mee en bukte, dan keek je in de 'gloeiende hel'; ze deed er natte kolen op; je kon ze hooren sissen.

De zon scheen op de ijskorst van de ruiten, maar drong er niet doorheen. De muur glom erg; de kamer was heel anders licht dan anders. Jaapje rafelde een ander lapje; ieder wou weêr gauw een hoopje voor zich hebben... De vrede was een duif... Kees Adriaans hield duiven op het jongens-achterplaatsje; hij had ze op de Botermarkt gekocht; ze wouen eerst niet vreten; toen had hij weeke duiveboonen in hun krop gestopt en waren ze goed geworden. Jaapje zag ze 'koeren' in zijn hoofd en op het schooldak zitten, glinsterend gekraagd.

Zijn eene voet wreef zoetjes langs de teenen van zijn andere; hij dacht er niet veel aan en dacht er toch wel aan... De vrede was een duif. Jaapje leerde Bijbelsche Geschiedenis bij meester van der Lugt, een uurtje in de week...

‘En toen liet Noach een duif uitvliegen, maar nergens vond zij rust voor de holte haars voets en als de avond was gedaald kwam de duif op het dak terug en Noach stak zijn hand er uit en haalde haar in 't hok’...

‘Na zeven dagen liet Noach weêr de duif los en 's avonds als ze thuisgekomen was, had de duif een lauwertakje in haar bek...

‘Na zeven dagen weêr liet Noach de duif uitvliegen en toen kwam de duif niet weêrom, omdat de aarde weêr bewoonbaar was geworden’.

Jaapje had het Zondag opgezegd voor Groomoe en voor Door en wat hij het liefst van 't jaar van de kerstboom getrokken zou hebben was een ark, al zou hij ook wel graag een leidsel hebben gehad met belletjes eraan. Maar Dolf wou ook een leidsel hebben gehad; je had aan een ark meêr, veel meer aan een ark. Jaapje zag de ark zoals hij die misschien geloot zou hebben, als ze een kerstboom hadden gehad... Je stak je hand in het kommetje en nam er een nummer uit dat opgerold was, dan nam een ander er voor je het ringetje af en riep het getal. Er waren evenveel lootjes als er prijzen waren... Je kon de beestjes opzetten en weêr in de ark bergen, als je er tegen een stootte dan vielen ze allemaal om; de ‘mensen’ hadden lange tabbers aan en stonden op gele schijfjes: Noach met zijn vrouw en ‘eenige zoon’, maar: ‘Noach had drie zonen’. Zoetjes wreef Jaapje zijn voeten over mekaâr, ofschoon ze niet erg jeukten, wanneer ze erg jeukten gingen ze

over... Hij keek mee naar de deur, ze hoorden duidelijk het sjouwen met de tobbe door de muren heen. De deur ging open en... 't was een blauwe soldaat die bukkende binnen stapte om niet zijn hoofd te stooten.

't Was Peter Koen die moeder kwam bezoeken. Hij was als Dolf door moeder groot gebracht en daarom kwam hij af en toe eens kijken. Hij gaf een hand aan moeder en in de stilte die er altijd was wanneer een vreemde in de kamer was, stond hij te kijken door zijn 'ouwe hut'.

Peter had ringelige oogen, een warm en bruinig vel; een knevel had hij en in zijn kin een diepe gleuf, evenals bij een kadetje. Jaapje kende hem goed en keek met groeiende bewondering tersluiks naar de mooie man. Hij had een lange jas nu aan, bijna zoolang als een tabbert; een hooge sjakoo had hij op met twee ballen boven mekaâr geprikt; in 't midden was een stralende zon, daar glom een nummer in. Jaapje gaf zijn oogen goed de kost, al zei hij nooit heel veel en niet als Dolf kon 'kommandeeren' met zijn hand in zijn zij. Een dikke ketting was geslingerd om de sjakoo en witte koorden waren erom, die wel eens konden hangen in een bocht. De klep glom fijn en Peter zat vol knopen; hij had aan zijn handen gebreide wanten, waarmee hij langs de riem wreef om zijn lijf; daar was een gesp aan vast, zoo groot en vierkant als de lapjes die de moeder maakte. Maar 't meest moest Jaapje kijken naar de gouden hoeken op de eene mouw, waarboven nog twee

kruiselingsche sabeltjes waren; daar kon je aan zien dat Peter 'een hooge' was. Jaapje had wel graag een hand gekregen net als Dolf van Peter nu en liever had hij misschien toch maar een leidsel gehad.

'Wanneer ik groot ben,' troostte hij zich zelf, 'word ik ook generaal.' Moeder schraapte de snippers uit haar boezel:

'Stil bezig blijven als ik even weg ben,' zei ze, 'denk erom dat 'k alles hoor en zie.' Toen nam ze Peter mee naar haar kamertje, maar eerst moest hij weêr onder de deur door bukken.

'Peter is verhoogd!' snoefde dadelijk Dolf, 'hij is verplaatst, nou gaat-ie leggen in 't fort Loevestein.'

'Daar is Jan van Sch.. Schaffelaar omlaag van de toren gesprongen,' zei Dirk Bouts.

'Je tante is omlaag gesprongen!' riep Bram Steffelaar.

'N.. nee,' stotterde Dirk, 't wasse Hugo de Groot.'

't Wasse,' smaalde Sander.

't Fort Loevestein,' zei eindelijk Rudolf kalm, 'is gansch omringd van water, 't ligt tusschen Maas en Waal.'

'Hoor die knappe Stoop!' zei Bram, maar of de meester had gesproken, waren ze stil; Jaapje suizebolde en had iets geloofd te zien dat heelemaal was van ijs.

'Weet je wat ze met dat witte koord uitvoeren,' praatte Nico, 'daar wordt de vijand mee gekneveld, ja,' riep hij naar Bertus, 'het is wel drie el lang.'

Jaapje gevoelde een groote drang om ook als alle jon-

gens wat te zeggen, meisjes vechten niet. Hij sperde zijn oogen naar Bertus die op zijn armen voorover lag en keek naar die en die.

‘Mijn oome,’ zei hij, ‘is de ridder van het metalen kruis.’

‘Wat zou dat dan?’ vroeg Bertus.

‘Wat dat dan zou?’ herhaalde Jaapje, hij glariede en zei fel: ‘als je het metalen kruis bij zijn eene poot neemt, sla je der op met de andere, dat ze er van lusten.’

Bertus keek beteuterd op zijn beurt, hij stak zijn toppen in zijn bakkes om ze warm te krijgen. Maar aan de andere tafelpunt waren ze opgestaan en eer ze het zelf goed wisten, stond de tafel leêg met al de hoopjes pluksel. Neeltje Sluiters en Katrien Bastrij hadden Karelte Borkelo in hun handen-samen van de vloer gebeurd, hielden hem goed vast en schommelden naar voren en naar achter:

Kakke-stoelen meie
De Bruid die gaat uit rijen
En als ze dan van Leyen komt
Dan valt zij in de paarden...

‘Hoep!’ zeien ze allebeê gelijk, wipten het bange Karelte in de lucht en lieten hem dan zakken; Dolf slipte met een vaartje naar de deur en Abram Steffelaar sprong ouwergewoonte over de planken, zooveel hij er kon bespannen.

‘In de paardest’... herhaalde hij telkens het vieze woord bij iederen stomp van zijn kruk. Plotseling moest hij hoes-

ten en keek dan naar de plek waar 't neérgevalen was, met een verveeld gezicht.

‘Het is bloed,’ mompelde Katrien Bastrij, haar lippen wee vertrekkend.

‘Bram het bloed gespuugd,’ verkondigde Marijtje Verkruisen, ‘zoodra als moeder komt, zal ik het moeder zeggen.’

‘Wanneer jij klikt,’ hijgde Bram haar tegen, ‘zal ik met een gloeiende pook uit de kachel je haren in brand steken. Wat is dat nou? Het komt er ommers niks op an, want ik ga toch kapot.’

Hij zette zijn goeie been boven op het plekje, draaide zich om op zijn zool, wreef het met het vloerzand door elkander. Dan sprong hij zonder aanloop op zijn kruk terug.

Ze hadden zich allen losgemaakt van Bram en zaten op hun plaats eer zij het zelf goed wisten. En toen de moeder binnen kwam met Dolf, vond zij allen ijverig aan het plukken.

Gehoorzaam volgden zij moeder Juut die de eerste zes kwam halen. Nico, Bert en Marietje Verbeek; Suze Seelig, Kareltje en Jaapje schuifelden achter de moeder door de rooie gang naar het ‘keukentje’... ‘Je kan het al goed ruiken,’ fluisterde Nico onderweg. Niemand kwam graag in het keukentje. Zaterdag werden er de zondagsche schoenen gepoetst, de pot met traan er stond, waarheen je werd gestuurd zoodra je daagsche schoenen wit begonnen te worden. Er was een tuimelraampje dat stiekem werd

gebruikt; wanneer de suppoosten tafelden, holden de 'meiden' door de rooie gang er heen; het kwam op het plaatsje van vrouw Tijaardt uit, die 'n bakkerswinkeltje hield, 'kadetjes' verkocht, 'roggies' en 'halve pondjes'. Ze haalden ze in een boezelaar op die aan een band geknoopt was. Vrouw Tijaardt verkocht je pepermuntballen ook; opgerolde papiertjes met 'krummels' er in; zuigstokken en pijpen zoethout. Doch aan al deze heerlijkheden dacht nu Jaapje niet, de moeder deed de gangdeur open waarachter de 'achtertrap' was; toen opende moeder de keukentjes-deur en schrokken ze van de wasem die er hing. Moeder duwde, deed de deur gauw dicht en zagen ze middenin de groote tobbe staan rooken.

'Ajakkes!' zei Suze Seelig; maar moeder Juut vervuld van haar goed werk liet ze zitten op den rand der tobbe.

'Jou hier en daar Marie en Jacob van Genderen daar; wees niet bevreesd; gij zult eens zien hoe gauw gij van uw winter zijt bevrijd. Eerst de schoenen uut en dan de kouzen; de broeken netjes omslagen en de banden vast.'

In het schimmige ruimtetje gewend geworden deden zij wat moeder hun gelastte. Het kleine wijfje met haar glimmend hoofd ging roerig om de groote tobbe, hielp Karelte aan zijn kousen, de meisjes aan hun broek- en rokken-omslaan. Zij zaten allen gauw met bloote beenen, hielden hun voeten op den hiel, omdat de steenen vloer zoo zeer deed van de kou.

'Niet bevreesd zijn, kienders,' herhaalde moeder, gij

zult eens zien, hoe gauw gij van uw winter zijt bevrijd.'

Doch Nico moest zijn windsels eerst losmaken, de pleisters hoefden niet, die zaten 'vast', zooals zijn beenen 'droegen' door de windsels heen. Nico had veel 'zeer', was ook 'getrokken' op zijn hoofd, maar in de tobbe zouden de pleisters er wel vanzelf afweeken. De ruggen naar de groene brei gekeerd, wachtten zij met hun gewonde voeten, pimpelpaarsche en gezwollen teenen.

'Nu, een, twee, drie erin,' zei moeder Juut, 'het is niet meer dan lauw, geen mensch zal 't deren.'

Jaapje was voor moeders scherpe stem altijd een beetje bang, hij kon niet weten nog dat moeder kwalijk Hollandsch sprak. Hij pakte de rand met zijn handen en draaide op zijn achterste langzaam schuivend om; hij deed zijn oogen toe en liet toen een voor een zijn beenen zoetjes in de paardemist. Hij deed zijn oogen open weêr en leek te lachen; hij voelde niks, hij voelde dat het lekker zacht en warm was.

'Het doet niet eens zeer,' zei hij als naar Kareltje pratend, die half zat te grienen.

'Het prutst nog,' praatte ook Marietje en keek stipt naar het groene randje om haar witte beenen.

'Nu een kwartiertsje stil zitten blive, kienders,' zei moeder Juut, 'dan zuwwe we eens kieke.'

Jaapje was met zijn rug naar het raampje geplaatst, waaronder de emmers voor het afspoelen stonden klaar. Zijn bultig achterhoofd was 't helderste te zien. Hij glaarde voor

zich henen, naar het openstaande ‘hok’; hij kon een stukje van de ‘brits’ zoo zien en wist het oud en zwartig ‘blok’ daar liggen op de nieuwe planken met nog een brok er van de ketting aan. Maar Jaapje lette blijkbaar op wat anders, al keek hij tegen de kale deur der timmerloods, want deze deur was dicht. Het blok werd nooit gebruikt meer ‘tegenswoordig’, Ale Aemenes die had het wel door jongens nog zien dragen aan hun been; je kon er niet hard mee loopen en als ze naar de kerk toe moesten gaan, droegen zij het onder hun arm.

't Voorhoofd gerimpeld, de handen op zijn knieën leek Jaapje ouwelijk tegenover Suze, die voor haar rokken almaar zorgen bleef. Binnen in zijn hoofd bleef het natte plekje schijnen, een donker rondtetje dat Bram door mekaâr had gewreven... Bram had de winter in zijn borst, maar as ie nou eens tot zijn borst kon zitten in de warme paardevijgen, werd hij misschien wel bevrijd...

Met hun gekleurde, vervaalde armen, om den andere rood en blauw, zaten zij gedwee zoo op het randje van ‘Heel-Holland’ terwijl de damp der mest al tegen de zolder bevroor.

IX. Het Onbegrijpelijke.

‘Wat heeft hij toch veel van vader.’

‘Je vader was donker, meid.’

‘Da's waar,’ beaamde Door en keek meteen naar haar broertje, ‘maar hij wordt ook al donkerder.’

‘Hij groeit lui,’ meende grootmoeder, Jaapje mede beziende, ‘heel veel schot zit er ook al niet in.’

‘Hij is niet sterk,’ vervolgde Door meewarig, ‘zijn ingewanden zijn zwak, veel versterkends komt er dan ook niet binnen.’

‘Maar ze bekomen nu toch een avondbrokje,’ antwoordde weêr grootmoeder, ‘is het niet, jongen? Jullie krijgen toch nog altijd vast die avondboteram, wanneer je komt uit school?’

Gezeten op het karpet en bezig met kleuren, hield Jaapje zijn penseel in de lucht en wendde zijn gezicht, dat altijd wat teêrtjes was om de neus, naar boven.

‘Jullie krijgen toch nog je avondboteram, niet?’ wou grootmoe weten.

‘Ja!’ zei Jaapje blij, ‘een dunne.’

‘Het was ook véél te lang, van half-één tot zevenen niets,’ oordeelde grootmoe, ‘dat hebben ze toch maar weêr te danken aan mevrouw van Strijen en aan geen andere.’

‘Ze is modèrn,’ zei Door met een nadruk van afschuw, ‘ze loopen daar allen hard naar dominee Dijksterhuis.’

‘Zóó!’ uitte de oude vrouw.

Wanneer Jaapje soms over zijn vader hoorde spreken zag hij altijd het eerste twee bakkebaarden en somtijds was het hem ook alsof hij werd opgenomen en op donkere schouders getild. Dat was het meeste wat Jaapje zelf wist. Toen groomoe en Door eindelijk over wat anders praatten, gaf hij zich graag aan zijn kleurlust over. Hij schikte zich gemakkelijker op zijn beenen, achter de onderste-boven gezette stoven waar zijn prent op lag. Door had die voor hem gekocht en 't was een prent van drie centen, een beestenprent, met namen er onder die je niet behoefde te lezen. In het midden zat een papegaai op 'n dikke tak, waaraan twee blaadjes waren. Jaapje had de blaadjes prachtig groen gekregen en tobde over de papegaai.

‘Do-òr?’ vroeg hij met de vleiïng in zijn stem wanneer hij haar naam uitsprak, ‘hoe ziet een papegaai er altijd uit?’

‘Ik zou hem groen maken,’ antwoordde Door.

‘Neè,’ zei Jaapje onwillig, ‘ik heb al groen.’

‘Maak hem dan pimpelpaars met een rood randje.’

‘Kàn dat, groomoe?’ vroeg Jaapje.

‘Jazeker, kàn dat,’ zei groomoe, ‘ga maar gerust je gang.’

Jaapje spoelde eerst het penseel terdege schoon in het kopje met water naast hem. Zijn verfdoo's lag er bij, met al de vakjes open. Eén kleur was weg, maar anders was er alles. De kleuren hadden van het wrijven holletjes gekregen en waar geen holletje was, was nog het wapentje. Er waren twee witte, steenen potjes in, een liniaaltje was er in, een stukje 'mondlijm' ook. Je kon er alles te gelijk uit tillen, aan twee lintjes, dan was er een 'gradenboog'; daar had je niets aan voor het oogenblik. Jaapje had zijn doos naar groomoe toegedragen, omdat je in de hut niet rustig kleuren kon. Wanneer je kleurde moest je altijd heel best kunnen zien en daarom had groomoe het rolgordijn opgehaald tot bijna aan de zolder. Er scheen geen zon, maar 't was toch erg licht, er lag nog sneeuw op de muren en op den bodem dik. Jaapje had de gansche weg naar 't Hofje kunnen sullen, had in de verte een ar gehoord. Koos was meegegaan tot aan de poort van het Hofje, verder wist hij het wel, toch zou hij het best overdag hebben kunnen vinden. Maar dat mocht niet, je mocht nooit uit, wanneer je niet 'gehaald' werden 'gebracht'. Koos zou om hallef zeven komen en hem thuis weêr brengen. En nu at ze bij oome Daan en nou had hij het kliekje bij groomoe alleenig opgegeten, bijna heelemaal, aardappelen met spruitjes en ossevelesch. Spruitjes zagen ook een beetje groen; Jaapje durfde bijna niet de papegaai beginnen. 'Door?' zei hij weêr, 'hoe ziet de bek er uit van een papegaai?'

‘Blauw,’ zei Door.

‘Donkerblauw?’ vroeg Jaapje.

‘Zoo tusschenbeî,’ zei Door.

‘Bennen de pooten ook blauw?’ vroeg Jaapje.

‘Net zoo blauw als de rest,’ zei Door, ‘ik geloof het ten minste wel.’

‘Maak dat kind toch niks wijs,’ zei groomoe, ‘ik heb nog nooit een papegaai met blauwe pooten gezien.’ Door zat te lachen in haar poezel gezicht; Jaapje keek de groote menschen de woorden uit de mond.

‘Ik zal er es over denken,’ zei hij dan, ‘een mosch hèt een heel andere bek dan een duif.’

‘Zie je nu wel,’ zei Door.

‘Ik zal hem rooie veêren geven op zij,’ praatte Jaapje al kijkend waar het zwart wat lichter was op het plaatje.

‘Dat zou ik maar doen,’ zei groomoe. ‘Wil je nog een koppie?’

‘Een beetje minder suiker, asjeblijft,’ zei Door.

Jaapje had zijn kopje thee al ‘binnen’. Keuvelend met Door kon de oude vrouw haar kleinzoon volgen; hoe hij de staart begon en hoe de veêren òp van de grond kwamen schijnen. Jaapje gevoelde het wel als groomoe naar hem keek en aaide lustig voort. Ze zat in haar leuningstoel en had haar ruiten jurk aan en droeg haar zondagsch kornet, waarvan de plooitjes duidelijk werden door het licht van het raam en waar haar heele gezicht was binnenin geborgen. Groomoe had grijze haren. Ze hield haar

handen dikwijls uitgespreid en had haar ketting om, van rijen groote kraaltjes die net of ze nat waren glommen. Ze waren 'bietekleur', dezelfde kleur die Jaapje ook in zijn kleurdoos bezat. Er was een vierkant slot van voren aan, van goud en kraal en groomoeder had vierkante oorbellen in haar muts, ook van goud en kraal, maar die aan de punten hingen. Doòr droeg een jurk met 'doekplooitjes', een hoepelrok en bij haar zachte hals een wit kraagje en had een ketting waar je aan kon trekken als aan elastiek, maar daar was een 'tonnetje' aan. Door had een zilveren horloge ook en had een ring met haar er in van vader.

'Wil je ook een beetje odekolonje hebben?' vroeg Door, 'kom dan even hier.'

'Heb je geen zakdoek?' vroeg ze.

'Wel foei,' zei Door, 'heb je niet eens een zakdoek? Geef me dan maar je mouw.' Jaapje stak zijn arm vooruit en Door drukte er verscheien maal het fleschje tegenaan.

'Goed ophalen!' zei ze, het vóordoende met haar neus; ze deed er het glazen stopje in; 'ruik nou,' zei ze en knipte den dop er op.

'Is het water nog schoon genoeg?' vroeg groomoe toen Jaapje weêr ging kleuren.

Onder zijn handen begon de zwarte vogel wondervol te gloeien. Het kereltje lag er soms heelemaal voor op zijn buik, zijn hoofd bij de koperen plaat van de kachelbak. Soms hield hij zoetjes op, want als je er goed naar keek, keek ie met één oog naar je toe. Hij streek en verfde, rood

en blauw dooreen, alsof het zoomaar, meende groomoe, uit zijn mouwen geloopt kwam. Door praatte bijna alleen, had het over de preek, over 'geruchten' en over de 'geesels van den krijg.'

'Als gevallen korenaren
Tuimlend over het stoppelig veld,'

haalde ze aan.

'Ik heb Zonneweg ook bij de uitgang gezien van de kerk,' vertelde ze.

'Die mensch verzuimt geen beurt,' zei groomoe en zette de trekpot weêr op het komfoortje. Groomoe zelf ging meestal naar het 'Remonstrantje' ofschoon ze luthersch was; maar dikwijls ook kwam groomoe hooren in de kinderkerk.

'Hij was echt dierbaar weêr,' eindigde Door opstaande. Ze perste haar lastige rok voorbij de tafelpoot en in het midden van de kamer schudde zij de rok om zich heen. Ze vouwde haar boezeltje klein en deed het in haar zak, omdat ze noodig naar Antje moest, haar kameraad. Antje was dik en roomsch. Ze spelde haar omslagdoek over en tilde haar hoed met linten uit groomoe's bed, zette hem op en lachte er binnen uit en streek toen met de kouwe staarten van haar boa Jaapje langs zijn wang. De boa rook lekker. Door rook altijd lekker.

'Kijk es?' fleemde Jaapje.

‘Zoo natuurlijk,’ prees Door, ‘het is alsof hij leeft.’ Ze knikte meewarig naar groomoe.

‘Groomoe,’ zei Jaapje dan, ‘mag ik Door tot voor de poort wegbrengen?’

‘Dat mag je gerust,’ zei groomoe.

‘En mag ik dan een beetje sullen ook?’

‘Als je tenminste bij de rollaag blijft,’ zei groomoe, ‘want anders vallen wij.’

Jaapje was dadelijk verzezen, greep tusschen de bedgordijntjes naar zijn pet en das en als ze ‘gedag’ gezegd hadden, gingen ze samen uit.

‘Nergens aankomen,’ riep groomoe nog over het onderdeurtje.

De sneeuw lag platgelopen tot de donkere poort; Jaapje huppel-sulde aan de hand van zijn zuster. Ze knikte over een ondergordijntje of over een bloemenrekje met witte kruisjes er in en dan keek Jaapje achter haar om en knikte ook. Opzij van de poort, boven de regenbak was een raampje van twee ruitjes, waardoor de opzichter zien kon als hij wou. De vloersteen en binnen de poort waren groot en plat, net als de vloer in het blauwe portaal; de sneeuw was er ‘ingedragen’ en er was een heel groen deurtje, waar Zonneweg woonde met zijn spichtige vrouw. Door gaf een afscheidszoen en zei:

‘Donderdag vòor de Bijbellezing kom ik even aan en breng wat voor Koos en jou; zal je er Koos om vragen?’

Zoodra de voordeur toegevallen was en Jaapje op den

grendel wou gaan staan om ook de zware klink eens op te lichten, ging Zonneweg's deurtje open.

‘Aa-h, Jacob!’ galmde zijn piepende stem, ‘zijn wij weêr eens bij groomoe? Krijg ik niet eens een hand? Gaat het nog goed in het Huis?’

‘Ja, Zonneweg,’ zei Jaapje.

‘Wij moeten altijd Gode dankbaar zijn voor alles wat wij onverdiend gemeten; het kwàde zoowel als het goède; wij moeten altijd wederstaan den Booze, t' aller uur en tijd.’

‘Ja, Zonneweg,’ zei Jaapje.

Zonneweg had ook rood haar; zijn groenige oogjes die wakkelden, maakten Jaapje altijd in de war. Hij schuwoogde naar de dikke dotten haar, die wit en spikkelig onder de pet van den opzichter uitzakten, naast zijn lauwe gezicht.

‘Wat een sneeuw, wat een sneeuw, dat lijkt jou wel, hi-hi!’ giegelde Zonneweg, ‘dan smaakt wat warrems wel, hi-hi, groomoe is een rechtvaardige vrouw. Nou, gedag, vent, complementen, glijbaantjes maken op den dag des Heeren dat doen wij niet, niewaar?’

‘Nee, Zonneweg,’ zei Jaapje.

Hij stapte bedrukt de poorthal uit, liep alleen in het hofje. De pomp aan de andere kant der poort als de put, was ingebakerd met stroo en onder aan de tuit hing een groote ijsbaard. Hij ging er niet naar toe, hij stampte wat met zijn hak en schopte de sneeuw met de punt van zijn schoen wat los; dat mocht je toch wel doen. Jaapje voelde zich

thuis in het vierkante hofje; de poort had blokjes ook, er was een mannekop. Achter de bleek was een muur en achter de tuin was ook een muur en de andere kanten waren huisjes, alle even laag; een deur, een raam, een deur en ieder was genommerd in het midden en hadden één schoorsteentje met hun tweeën. Groomoe woonde in het hoekje bijna en buurvrouw had een bankje onder haar raam.

Doch aan de hofjesvrouwen kon Jaapje maar niet wennen. Ze knikten tegen hem en soms kreeg hij een balletje, maar Jaapje bleef eenkennig. Jaapje vreesde alle ouwevrouwen-gezichten, behalve dat van groomoe. Hij hield zich bij de rollaag, waar overal de sneeuw op lag, op de bloempotten, op Masje's 'kruzemunt' en op een ouwe klomp van-binnen en van-buiten als een kussentje; maar op de plankjes van de heul lag geen klontertje sneeuw. Bij 't rollaaghoekje stond de lantaren, die 's zomers van de paal werd afgenomen, hij keek er naar groomoe's raam en wou wel wat gaan sullen, maar deed het toch niet graag, al kon nu Zonneweg hem heelemaal niet meer zien. Hij slofte en schuifelde, totdat hij voor 't kantoor gekomen was; daar kon je wel eens kijken naar een goud behangsel; de luiken waren toe. Hij keek naar de pereboom op, de pereboom was zwart en keerend geleidelijk om, zag Jaapje toen dat Pleuntje was komen hangen over haar onderdeurtje.

Pleun had zoo'n groote 'hanglip'. Pleuntje liep met een

kruk en heelemaal voorover, haar dikke gat naar achteren. Ze droeg altijd een schoone muts en had een helder jak, want anderen kleedden haar aan. Jaapje ging schromig lopen en moest er toch voorbij. Pleuntje hing in de kou en liet haar stokje naar beneden hangen. Hij liep nu op de rollaag bijna, ze praatte hardop tegen hem en Jaapje moest stijf blijven staan.

‘Hoor je 'm?’ mompelde Pleuntje schor, verwiebelend haar doffe oogen, ‘hoor je 'em niet?’ Ze tilde haar krukje, knoestte er meê naar binnen en schermde: ‘Hu, hu!... hoor je 'em? Nou zit ie achter de kachel en nou gaat ie in de doofpot, hóór!’

Jaapje was er ineens vandoor gegaan, de deur van groomoe stond aan.

‘Wat is er!’ vroeg groomoe, ‘wat is er, kind?’ Ze schonk onmiddellijk melk in een kopje, ‘drink er es,’ zei ze.

‘Pleuntje is er,’ zei Jaapje.

‘Kom, kom,’ suste groomoe, ‘Pleuntje zal je niet opeten, je hoeft voor de stakker niet bang te zijn; Pleuntje doet niemand kwaad; de ziel heeft het altijd warm, ze is van de duvel bezeten. Kom, doe maar gauw je das los en ga weêr zitten kleuren.’

Grootmoe keek over het schuifgordijntje, tikte met haar knokkel en verbood Pleuntje met haar hoofd. Jaapje was de kluts geheel kwijt; hij stak zijn penseel verkeerd in het water, spoelde en plaste wat, maar keek telkens op of groomoe wat tegen hem zeggen zou. Plotseling klonk ge-

gil en voor hij wat uiten kon, stond groomoe pal op haar beenen en schopte haar stoof opzij.

‘Wel, verduid!’ vloekte groomoe.

Ze gooide met haar rokken haast het waterkopje om en joeg zich door 't portaaltje naar de voordeur. En dadelijk hoorde Jaapje grootmoeders stem wanneer ze erg boos was en Zonneweg 's piep-stem door mekander stotteren. Jaapje verroerde zich niet, hij zat als in een kelder naar dat hooge geluid te hooren. Toen werd de onderdeur dichtgekwaakt en toen de bovendeur en schudde zich grootmoeder binnen en stuurde zich naar haar stoel. Hij durfde niet kijken of kikken; grootmoeders oogen waren zoo licht en nou zat groomoeder ook hardop te praten:

‘De gemeene kerel; zoo'n arme stumper aan het schrikken te maken en achter de seringen om een kan ijskoud water op het lijf te smijten. Hij zegt dat het helpt en dat hij de Booze in haar keeren moet, de gemeene kerel.’

‘Maar ik duld het niet,’ riep groomoeder uit, slaande op de tafel dat de suikerpot rammelde, ‘en ik zal het niet dulden zoolang als ik hier ben. Ik zal die opzichter in de gaten houen; hij loert op de spanen doos, die is bij Pleuntje niet veilig, wel bij hem. Laat hij mij maar voor de heeren roepen, ik zal mijn woord wel doen; dan zullen ze weten meteen wat er is in die trekpote tusschen hem en zijn vrouw, met dat propere doekje erover. Natuurlijk was hij weêr dronken.’

‘En dat staat me,’ praatte groomoeder, rood in haar ge-

zicht en draaiende in haar stoel, ‘dat staat me op Zondag voor de pomp te preeken en heeft de mond vol van God en zijn gebod, maar je moet ze maar proeven.’

‘Je moet ze maar proeven!’ herhaalde groomoeder, schuddende met haar vinger.

Ze bedaarde gelukkig wat; Jaapje herademde; maar even heftig kwam grootmoeder stommelen en moest voorbij.

‘Ze drijft misschien!’ riep ze.

Alleen zat Jaapje in elkaâr gedoken en had voor de papegaai geen oogen meer. Plat zat hij op het kleed en wou dat Koos maar kwam. Groomoeder bleef lang bij Pleuntje...

‘Wel foei, wel foei!’ praatte zij nog in haar eigen, toen zij een harde turf in de kachel stopte. Ze schoof naar haar stoel en Jaapje beogde grootmoeders straffe mond. Ze had haar ééne arm neêrgelegd op tafel en keek de ruiten uit.

‘Groomoe?’ waagde eindelijk Jaapje, ‘de duvel...’

‘Kleur nu maar zoet door,’ knorde groomoe, ‘op zoete kinderen heeft de duvel het nooit begrepen.’

‘Groomoe,’ hervatte echter Jaapje na een poosje, ‘wàrom is Pleuntje van de duvel bezeten?’

‘Ja, als ik dat wist,’ zei groomoe.

‘Groomoe?’ zei Jaapje weêr wat later, ‘Bram Steffelaar zegt...’

‘Bram Steffelaar is een ondeugende jongen,’ antwoordde dadelijk groomoe, ‘daar moet je vooral niet naar luisteren.’

‘Dat kan ik niet helpen,’ zei Jaapje en het werd weêr stil. Buiten begon het donker te worden, dat kon je altijd aan het theelichtje zien.

‘Groomoe,’ kwam andermaal Jaapjes stem vragen, ‘wáarom maakt onze lieve Heer de duvel niet kapot?’

‘Och,’ zei groomoe, ‘kind, vraag me toch niet zooveel; kom, ga nu maar netjes je boeltje opbergen, je kunt toch niets meer zien.’

Stuk voor stuk ruimde Jaapje zijn boeltje van de vloer. Hij had een vast hoekje in groomoeders latafel waar groomoeders mooie servies met de gouden oortjes op pronkte, in de onderste la. Het lag bij de lap met rooie was en bij het wolletje dat groomoe altijd gebruikte wanneer ze een vlooi had. Dan ging ze achter in de kamer staan en stopte het wolletje waar het was en kwam weêr zitten praten. En na een poosje haalde ze er het wolletje uit en leê het op de tafel in het licht. Dan zette groomoe haar bril op en dan zat ie er altijd in.

Jaapje deed alles naar behooren en de oude vrouw zag zijn kleine verrichtingen aan; hoe hij de stoven bij haar voeten, onder tafel tegen de wand aandrukte en als hij het kopje wou gaan leêgen buiten, zei ze zacht: ‘och, laat dat maar staan, anders bevriest het voor de deur.’ En toen hij een stoel bijhaalde en naast haar zitten kwam, zooals zij altijd samen zaten ‘schemeren’ stak zij haar hand door de leuning van haar stoel en hield de zijne vast.

Het werd al donkerder, het raam werd heelemaal blauw. Groomoeder zei maar niets. Toen werd het raam ineens schel helder tegen het kozijn en tegen alle roedjes en kon hij grootmoeder overend zien zitten. Zonneweg had buiten het lampje aangestoken binnen de lantaren. Jaapje hoorde hem schuifelen over de sneeuw en eventjes hoesten.

‘De Júdas!’ zei groomoe halffluid en ze bleven zoo zitten bij het schuine licht, waar groomoeders oogen in glommen en haar kralen.

‘Groomoe,’ liet Jaapje eindelijk hooren, ‘zou je je haar ook kunnen verven?’ Groomoe keerde zich driftig om.

‘Wat haal je toch in je hoofd?’ zei ze en draaide zich meer nog om, heelemaal naar hem toe. ‘Jouw haar is bruin en het wordt hoe langer hoe donkerder, dat zal je merken... Kom!’ zei groomoe en ze kneep in het donker Jaapjes vingers, ‘laten we toch niet zoo kinderachtig zijn, laten we liever samen wat gaan zingen.’

Jaapje had liever gehad misschien dat groomoe vertellen wou, over ‘t oproer’; de Donsche kozakken of over Jan Klaassen en over Katrijn en hoe Katrijn toen schrok en riep: ‘Gut, Jan, daar smijt ik ons kind met het waschwater in de heul.’ Maar toch vond Jaapje het prettig genoeg omdat nu alles was over. Groomoe wou zingen, wat ze altijd samen zongen: ‘psalm honderd’. Groomoe kon er de wijs niet van omdat ze luthersch was en Jaapje kon er ook nog de wijs niet van en daarom zong groomoe het altijd met hem op de wijze van: ‘ze zeggen er is er geen prins

in het land, hoezee!’ Hand in hand en ook wat stouterig nog zong Jaapje met groomoe mee:

‘Gaat tot zijn poorten in met lof, halu!
Met eerbied in zijn heilig hof, halu!
Looft hem aldaar met hart en stem,
Prijst Zijnen Naam, verheerlijkt Hem,
Halu, halu, halu,
Hà-lu, halu, ha-lù!’

X. De Verjaring.

Jaapje drentelde door de gang onder het licht van de tuimelramen en klufde een pijpje zoethout dat telkens uit zijn lippen naar voren stak.

‘Als eentje jarig is,’ peinsde Jaapje, ‘is het altijd koud om hem heen.’

Hij kauwde zijn stokje murw, doch zoog er meer bitter uit dan zoet. Jaapje begreep niet goed dat niemand zich met hem bemoeide op den 16^{den} Februari. Hij was door Koos ‘gefiliesiteerd’ en ze had hem een zakdoek laten zien die ze zelf zou zoomen en letteren; maar wat had je nou aan een zaddoek? Koos had hem een cent gegeven en daarmee was Nico die durfde, weggesjeesd, zoodra de ‘heele poort’ voor de bleeker was opengemaakt, had zoethout gehaald bij vrouw Tijgaardt. Jaapje wou juist terug in de kamer gaan, toen Nico ook in de rooie gang verscheen, ook met zoethout in zijn mond; hij had het van hem voor zijn boodschap gekregen: Nico deed alsof hij rookte.

‘Geef me een beetje vuur,’ vroeg Nico.

Ze zetten hun beenen schrap achter de boezelaars, mikten de gele stokjes tegen mekaar en zogen hun wangen hol.

‘Ik ben goed an,’ zei Nico; hij keek naar het puntje en blies er de rook tegen aan; toen dwaalden zij van elkander, ieder met zijn sigaartje.

Jaapje voelde gedurig iets zwellen onder zijn boezel dat telkens werd neêrgedrukt. Hij had in de laatste tijd veel beleefd. Veel had hij gehoord over oorlog en pestilentie, van brandende teertonnen in de straten en ze waren ‘ingeënt’ omdat de pokken heerschten. Niemand mocht Zondags uit; hij voelde zijn pokken schrijnen tegen zijn borstrok; dokter had ‘stof’ van hem genomen en één ‘verdoofde’ er al. En ze hadden een nieuwe moeder: want moeder Bruin was ziek, haar eene oog dat zwoor; ze lag in moeder Sientjes kamertje en moeder Sientje was de moeder nu en moeder Bruin zou ziekenmoeder worden als ze beterde en moeder Sientje bleef. De meisjes liepen de heele dag achter haar rokken en niemand dacht er een oogenblik aan dat hij vandaag was jarig.

Wat hij van Door zou krijgen wist hij nog niet en misschien zou hij van groomoe ook wat krijgen. Jaapje zette zich op de bank, zijn rug naar tafel gekeerd en kauwde zijn stokje tot het een kwastje was. 't Was buiten grimmelig; het vroom niet meer; het sneeuwde nooit er es; het regende ook niet meer; het dee niets; de zon school achter de wolken. De hutdeur stond wijd open; ze lieten de

kachel uitgaan, omdat de vloer geschrobd moest worden.

‘Ik zou willen hebben’ ... dacht Jaapje.

Hij hoorde wel leven maken hier en daar, maar waar ze waren wist je nooit met deze moeder. Deze moeder was ‘vet’ en had geen harde handen. Hij lodderde naar Dolf die binnen kwam; Dolf liep altijd in en uit voor niemendal tegenwoordig. Toen hij jarig was geweest hadden ze poffertjes mogen bakken; ieder had er één gehad, maar nu kreeg Dolf evengoed een fleers van Mie de kindermeid als elkeen op zijn tijd.

‘Ik zou willen hebben’ ... dacht Jaapje en foeterde aan zijn lekkers; wanneer je het een poosje uit je mond gehouden had, was het koud geworden.

Hij durfde eindelijk naar Rudolf stappen die aan de tafel zat te lezen met allebei zijn handen voor zijn ooren; zijn haar krulde tusschen zijn vingers op. Hij droeg allang geen boezel meer; hij droeg een insteekspak; hij klapte net zijn boek toe.

‘Jaapie,’ zei Rudolf, ‘het wordt tijd voor school.’

Jaapje hield zijn hoofd schuin op alsof hij verwachtte dat Rudolf het wel aan hem zien zou. Rudolf keek vragend hem aan.

‘Ik ben vandaag jarig,’ zei Jaapje.

‘Wel gefeliesiteerd,’ zei dadelijk Rudolf; Jaapje voelde zich warm en vroolijk worden; Rudolf vroeg aan hem:

‘Hoe oud ben je geworden?’

‘Acht jaar,’ zei Jaapje.

‘Dan val je gauw in de loting,’ zei Rudolf, ‘wacht, ik geloof dat ik wat voor je heb.’

Jaapje tilde dadelijk zijn boezel op, stopte het kluifje zoethout in zijn broekzak en trippelde achter de groote jongen mee naar de Japansche kast. Rudolf nam zijn doos, hij schoof het deksel open met zijn platte duim, haalde een grift eruit: het was een goud grift.

‘Dat is voor je verjaring,’ zei Rudolf met zijn zware stem, ‘om mee op je lei te teekenen.’

‘Wat zeg je nou?’ vroeg Rudolf.

‘Dankie, Rudolf,’ zei Jaapje in eens weêr stijf en draafde meteen door de gangdeur weg naar buiten om het ieder te laten zien. Het eerst kwam hij Marijtje Verkrusen tegen en stak zijn griffel vooruit.

‘Dat heb ik van Rudolf gekregen,’ juichte hij.

‘Hè!’ riep Marijtje uit, ‘krijg ik het? geef het aan mijn.’

‘Daarvoor heb ik het niet gekregen van Rudolf,’ antwoordde Jaapje.

Hij was onmiddellijk stapvoets gaan loopen, almaar zijn griffel bekijkend. Er was een puntje aangeslepen al en in het goud er om waren sterretjes en kruisjes. Het blonk zoo mooi, je moest het niet zoo dikwijls in je handen nemen voor je teekenen ging, je moest er gierig op wezen; je moest op school er niet mee zitten spelen, want anders nam de meester het af. Om het te bergen wou hij achter Jan en Daan de buitenjongen het school-

gebouw inloopen; bij deze moeder hoefde je niet in de reek te gaan; maar bij de zonnewijzer zag hij Caro huppelen, het groote zusje van Bernard de Oostersche. Altijd als Jaapje Caro in de binnenplaats zag was het of de zon op Caro scheen; haar haar glom als een kropduif en hing met dikke strengels langs haar rug te bengelen en aan de tippen waren zuivere lintjes. Caro hinkelde, zonder dat een 'baan' geschreven op de steenen was; onder haar witte boezel danste haar heele lijf. Caro had een pijpebroek en toen ze bij het stoepje van de zonnewijzer was, sprong ze er bovenop met allebeî haar laarzen. Jaapje kwam niet al te dichtbij, maar kon toch niet wegloopen ook.

'Ik ben vandaag jarig,' praatte hij uit de verte.

'Verbeel je!' zei Caro of was er olie in haar stem ook, 'dan moet je trakteren.' Jaapje bleef staan te kijken waar hij stond. Caro had een breeëre neus dan gewonen en donkere haren 'woven' over haar oogen heen. Maar toen kwam Bram aanklotsen. Bram was zwart van de kou geworden; hij groeide veel te hard, zei moeder, er was geen bijhouden aan; hij had de eene flesch mos na de andere leeg gedronken, het hielp geen 'flikker' zei Bram, je kon net zoo goed zoethoutwater drinken; Bram nam hem mee en toen liet Jaapje hem zijn grift ook kijken: hij vond het werd al dof.

'Dat heb ik van Rudolf gekregen,' zei hij weêr.

'Dat heb je getroffen,' zei Bram, 'Stoop kan best wat

missen, al is hij trots; als ik maar die poot niet had, dan zou je grappen beleven, dan kreeg je van mijn honderd gulden. Nou ben je jarig en kommende jaar ben je weêr jarig; was jij ook al bij moeder?’

‘Snért,’ vervolgde Bram met zijn sloffe stem, ‘ze krijgen er mijn niet naar toe.’

‘Kijk es,’ zei hij, toen ze bij de pomp gekomen waren, ‘wat ik een eelt in mijn klauw heb van die kruk, veel meer dan Rudolf van de barre.’

‘Jij krijgt wratten,’ riep Bram uit, toen Jaapje van zelf zijn eigen hand had opgebeurd en 't binnenste buiten draaide ‘die mot je wasschen met spuug uit je nuchtere maag, of over de hand van een dooie strijken, het eene of het andere.’

Verbouwereerd stond Jaapje zijn hand te bekijken, omdat hij ‘wratten’ gekregen had. Kokkers kon je krijgen, met barsten er in, hij had ze dikwijls genoeg gezien en gevoeld, als hij een hand had gekregen van een groote jongen. Hij wreef de platte schijfjes bij zijn knokkels langs zijn broek als om ze uit te vlakken, maar was ze gauw vergeten in de school.

Hij leî zijn griffel overlans in 't laadje naast de liniaal en zat op de bank te dobberen en telkens op te blozen in zijn alleenig gevoel. Jaapje geloofde vast er zou wel meer gebeuren. Misschien kwam Door aanloopen, misschien wel de Regentes om hem te fieliesiteeren, want dat kon best.

't Bevreemdde Jaapje niet toen tegen half elf de deur naar

de meisjesgang openging en Sanne van der Sande, de ‘binnenmeid’ vraagachtig trad naar binnen; ze lachte tegen haar broertje Dolf. De bovenmeester kwam en zei: ‘bezoek’; hij werd uit de bank geroepen en moest in de eetzaal komen. Jaapje ging en hoorde naar een buitenmeisje zeggen: ‘Jaap is jarig.’ Hij liep met hooge borst en stapte klinkend door de vreemde gang, hij zag de ‘kinderkant’ voorbijgaan door de ramen. Hij liep de ziekenkamer langs, waar Gerard was omdat hij pijn in zijn keel had; het deurtje van het kamertje voorbij, waarin de moeder lag; de naaikamer langs; de trap naar de meisjesslaapzaal; de meisjes hadden witte dekens, de jongens hadden groene; het was hier alles blank en zindelijk. Louise van der Sande kwam er met een lange stoffer aan en vroeg: ‘wat doe jij hier?’ ‘Ik,’ zei Jaapje, ‘ben genoodigd in de zaal te komen,’ hij voelde toen in eens de zaal en kreeg er trage beenen van, om wat er wezen zou. Hij liep het poortje langs waardoor de meisjes binnenkomen voor het eten en over het drempeltje om den hoek en was in de keukengang. Koenraad kwam er aan met turven voor het fornuis op zijn schouder, Koen had een ‘paardenvoet’; Jaapje zag het dadelijk dat de zaal deur open stond, maar in de zaal was ‘niemand’.

Hij stond de leegte aan te gapen van de balkenzaal, waarin je nooit dan om te eten kwam, tegen de zwart-geverfde tafels en de afgesleten banken; tegen de paal met het schuine plankje waarop de gebeden lagen; tegen de

wit-geschuurde schafftafel midden op de steenen vloer, waar groote kringen door gaan. Hij keek door de lange vensters naar de ramen van de school, die waren ‘beslagen’ en hier was niemendal. Het kleum geklots van klompen klonk en ander hard gerakkel, dat je enkel hoorde als je wat mankeerde; hij rook de wasem uit de keuken, wat ze van-middag aten; ze aten weêr ‘korabie’.

In zijn zwarte kijken kwam het ‘standbeeld’ lokken uit de witte muurnis, achter de lessenaar. Hij ging er vlak voor staan en borg zijn handen kouwelijk onder zijn blauwe, lange boezel. Jaapje draaide zijn naakte kop naar het gemantelde ouwe ventje dat op zijn hoofd een deukig hoedje hield. Het had gekleurde wangen en oogen als een pop met zwarte randjes; het keek op zij; was grijs en bruin zoowat; had knoopjes aan zijn borstrok en banden om zijn kousen. Zijn voorste knie was glimmend, er was een schilfer af; en 't zwarte stokje was gestoken in een kuiltje van de grond waarop het steunde, naast zijn dikke stompe schoen en in zijn andere hand drukte hij een spaarpot tegen zijn lijf. Jaapje vergat waarvoor hij was gekomen.

Hij deed een stapje nader nog en keek rechthet het zwarte voetstuk aan, dat net een schuine kant had als een garenklosje, waarop met gele verf het versje was geschilderd, met zulke krulletters als meester Boudewijnse op je nieuwjaarsbrieven schreef. Jaapje begon de lange ‘ceël’ van-boven-af, leersch kijkende, te spellen:

Gij, Vreemdelingh en Stadtgenoot,
Die gaarne Outheên ziet,
En wordt genoodicht in dees Sael
Vergeet mij, Grijsaerd, niet.
'k Stond op den gevel van dit Huijs,
Twee eeuwen sterck en frisch,
En waarom nu aan deze plaets?
So vraegt een elck gewis.
Regenten van dit Godsgesticht,
Beschouwden mijne standt
Gevaerlijk, want niet lang geleên
Ontviel mij kruk en hand....
'Misschien verplet het Vrouw of Man!'
Verbeeldingh schildert hier
't Ontroert, armoedigh huysgezin
Vol jammer en gethier.
'Die beelden moeten daer vandaen!'
Was der Regenten taal;
'k Kwam daerom van den geveltop
In deese ruyme Sael.
En nu sta ik hier so gerust,
Hier blaecht de son mij niet,
En storm en hagel, sneeuw noch kou
Baert mij hier oyt verdriet.
Al heb ik een gefronst gelaet
En oude kleederdraght,
Weest, kinderen, toch voor mij niet bang

Ik mor niet als gy lacht.
 Dit Huys blijv' eeuwen nog bestaen,
 Men jage mij hier noyt vandaen.'

De Binnenvader.

Het was niet voor de eerste maal dat Jaapje dus het versje was begonnen; hij kon de woorden volgen wel, die uitgevlakt soms waren en sprongen over de naden van de leiachtige plankjes heen. Hij was gevorderd tot de zevende regel reeds, toen Koos binnen kwam horten, nog strikkend aan de banden van haar schort.

'Gelukkig!' ademde zij vrij uit in de holle zaal, 'ze zijn er nog niet. Wat dee je daar?... ze gaan het heele Huis rond, moeder laat alles zien.'

'Dat tref je me effetjes,' vervolgde Koos tot haar broertje, 'dat op je verjaring tante Anna overkomt, de eenige, overgeblevene zuster van onze moeder, dat trèf je me effetjes, jarige Japeke!' Jaapje had tante Anna nog nooit van zijn leven gezien; hij antwoordde niets terug.

'Wat heb je nu weêr?' vroeg Koos, 'je hoorde er blij om te zijn, wat ben je toch een lastig kind, je moest toch een zakdoek er bij hebben; je kan het toch niet blijven doen aan een van je twee mouwen; dat staat toch niet; wat moeten de menschen wel van óns denken; en daar sloof je je nog al voor af.'

'Ik ben niet lastig,' had Jaapje tegen geprutteld.

‘Dat bedoel ik ook niet,’ zei Koos, ‘maar makkelijk is toch anders, nou, afijn, ik zal maar denken dat je jarig bent; ik hoop dat je vriendelijker tenminste zult zijn tegen tante Anna; ondankbaarheid is en blijft een groote zonde; wie weet wat je krijgt van die.’

In 't witte schijnsel van de ‘binnengang’ kwam moeder Juut staan glinsteren en liet toen tante Anna voorgaan door de deur. Jaapje zag het eerst een bleek, vol wezen dat uit de luifel van een wijden hoed vriendelijk hem aanzag. Hij had plotseling een erg vervaard gezicht gekregen, blikte wat wild uit zijn oogen. Ze stak haar hand vooruit, greep droog zijn vingers vast.

‘Me jongetje, me jongetje.’

Binnen in haar mond lachte het stilletjes; Jaapjes wijde oogen zochten Koos.

‘En jij zoo groot geworden, meid, meid!’

‘Ik ben al op linnennaaien, tante,’ antwoordde Koos blozende en moeder Juut knikte bevestigend.

‘En me jongetje jarig.’

‘Ziet u, hier eten de kienders met elkaâr,’ zei moeder Juut, oogwijzend door de zaal; tante draaide haar hoed om alles goed te zien.

‘Ze stierf juist op zijn vierde verjaardag,’ praatte ze voort, ‘dat weet hij natuurlijk niet meer... dat weet je niet meer, och nee, dat ze je nog een vierde partje van een sinaasappel gaf met haar stervende handen... het zal je zalige moeder goed hier-boven zijn, haar kinderen zoo best bezorgd te

weten... een ruime gelegenheid hier om te eten,' bewonderde tante.

'Ik mag wel efkes naar de keuken omzien, u begriep?' vroeg moeder; tante lachte dat ze het goed vond ook.

'Laat tante es zien nou, Jaapje,' bedisselde Koos, zoodra ze met tante waren alleen, 'hoe mooi je pokken zijn opgekomen;' ze deed zijn boezelaar al los en leî het op de tafel. Ze stroopte voorzichtig de helft van zijn hes af en toen de mouw van zijn borstrok. Jaapje voelde de lucht in zijn blooten arm prikken. Ze zaten altijd aan je lijf te wriemelen als het niet noodig was.

'Ziet u wel hoe mooi?' fleemde Koos, 'ze bloeien compleet, blijf even stil staan, Jaapie, dat tante ze goed kan zien.'

'Ik krijg het zoo koud,' bromde Jaapje.

'Doe hem gauw zijn goed weêr aan,' zei tante ongerust.

'Gauw, Jaap!' riep Koos, 'tante zegt het ook, het is hier veel te koud.'

Toen moeder terug was gekomen, begonnen ze dadelijk weêr over de pokken te praten. Niemand mocht nog naar zijn famielie gaan, zei moeder, en Koos moest van alles vertellen. Jaapje snufte en deed zijn boezelaar van achteren zelf vast. Tante had een 'sjaal' met grooter krullen er op dan Door en tante had een heele groote regenscherp met een haak er aan.

'Ik zou wel graag de moeder van mijn zusters man nog gaan bezoeken,' zei tante, 'heb je soms te zeggen iets aan groomoe?' vroeg ze, 'denk maar goed eens na.'

Jaapje wilde zeggen: 'vraagt u maar gerust of ik wat krijg,' maar bleef heel stijf staan kijken.

'Niets, wezelijk niets?' vroeg tante.

'Ik weet niks,' pruttelde Jaapje.

'Zeg tante dan maar gedag,' zei Koos.

'Dag, tante Anna,' zei Jaapje.

Moeder en Koos brachten tante tot het hek voor de poort; en toen zag Jaapje de portier met zijn nakende armen de etenskuip binnenrollen op zijn schuine kant.

'Tante heeft wat voor je aan moeder gegeven,' fluisterde Koos, 'ik heb het gezien, jammer dat zij het "in de pot" heeft gedaan,' en dan ging Koos naar links en Jaapje ging naar rechts.

'Een dubbeltje in je hand is meer dan tien gulden in de pot,' hoorde hij Abram Steffelaar binnen in hem praten.

In al zijn dwalerigheid liep hij voor de middagles weêr in de plaats te stappen, toen Machje Hilhorst met een vaartje uit het ziekenpad geloopt kwam.

'Ik heb allang op je geloerd, vent,' riep ze, 'moeder wou je spreken.'

Machje was nu op de 'ziekenpost' en voerde hem door de 'schaduw-deur' aan 't einde van het pad; daarover was de deur van moeders kamertje. Machje deed die deur, waar hij van-morgen langs geloopt was, voorzichtig nog wat verder open en duwde hem tegen zijn schouder binnen.

'Wie is daar?' gevraagd werd uit het donker.

'Ik ben het, moeder,' zei Jaapje, bijna even zacht. Hij

was nog nooit te voren in dit kamertje geweest en voelde zich nog enger worden. Hij kon de moeder haast niet zien; hij zag haar witte mouw bewegen uit het bed, haar hand naar-onderen zijgen in het licht der deur en het gordijntje afhouden.

‘Kom maar dichterbij, Jacob,’ zei moeder, met een heel andere stem dan vroeger, ‘en geef een hand aan me. Ik feliciteer je wel, Jacob,’ zei ze toen hij voor het bed getreeën was, ‘je bent vandaag acht jaar.’

De hand van de moeder was erg zacht geworden, ze gaf een drukje aan zijn hand; Jaapje was zijn tranen begonnen te slikken. Hij zag het hoofd onduidelijk in het kussen liggen met de floddermuts; een witte doek was schuin gebonden over haar gezicht. 't Gordijn voor het raam was neêr en op het tafeltje ervoor waren ‘drankies-fleschjes’ op een rij gezet, op 't kastje glinsterde de glazen bol en het horloge tikte; moeder nam haar hand terug en leî die weêr in het donker.

‘Jacob,’ zei ze, ‘zal je als je grooter bent geworden, niet al te erg aan mij blijven denken?’ Jaapje schudde heftig van neen.

‘Ik was soms wel wat hard voor jullie, zie je,’ zei moeder en de moeder zuchtte.

‘Ga nu maar gauw naar leeren,’ zei ze dan, ‘en vraag aan Nico of hij ook na schooltijd even aan mijn bed wil komen’...

Nies Bos en Anna Blok, Katrien Bastrij en Neeltje liepen

gearmd naar school. Marijtje Verkruisen zag hem naderen door het ziekenpad en beende naar hem toe.

‘Moeder heeft ons allemaal om vergeving gevraagd,’ verkondigde zij luid.

Jaapje zag haar verwezen aan; hij wendde zich af van Marijtje en liep naar school op treuzelige beenen.

XI. Lente.

‘Ons Jaapje heeft vaste verkeerung,’ had Koos Zondag bij grootmoeder gezegd, ‘ze is drie weken zoowat geleden in het Huis gekomen; dadelijk was het an; ze zijn met geen stok van mekander te slaan; het is wel een aardige prul, ja; ze heeft kuiltjes in haar wangen. Gisteren hebben zij de heele middag op de rollaag botertjes zitten maken.’

‘Ik moet dat wonder toch ook eens zien,’ had de oude vrouw gezegd.

En nu waren Jaapje en Leentje van de Vliet weêr samen in den tuin en wroetelden boven de aarde. Het was nog altijd paaschvakantie en al den tijd mooi weêr. De hagen kregen groene blaadjes al en aan 't kastanjeboompje tusschen stok en barre glinsterden de knoppen of er stroop op was gesmeerd. De musschen sleepten strootjes en zachte veêrtjes soms; een gele vlinder was naar-binnen komen zeilen en Jaapje zou hem wel gevangen hebben

als hij maar een pet bezeten had; de groene vlinder was weêr opgeklommen in de blauwe zon en weggeduikeld was hij achter de poortkapel.

Het molentje van Karel'tje Borkelo's 'palmpaas' draaide als hij draafde, maar al de 'pikhanen' waren opgegeten. De vogels vielen stoeiend op het warme zand en iedereen mocht spelen. De meisjes deden 'Anneke-tanneke-tooverheks', of zoo; de jongens slingerden aan den rekstok of huppelden op hun handen aan de barre; Sander van der Sande kon den 'armzwaai' al, niet zoo dikwijls als Rudolf nog; groote jongens konden groote kunsten doen. Jaapje kon al aan zijn knieën hangen, of langs de palen van den stok opklimmen, maar niemand hoefde het te doen.

Soms kwam een 'Onze-lieve-Heers-haantje' op je arm zitten; het was mooi rond en gladder dan een kiezelsteentje en zwarte 'krieltjes' had het op zijn rug. Er waren rooie en er waren bleeke ook; het had bijna geen kop; het zat lang stil; en als het weg wou, barstte het doormidden en als het had gevlogen, bleef er nog een beetje 'slagvleugel' als een tongetje uitsteken.

Soms kon je een 'knip-tor' vinden, waar Leentje vies van was; ze waren net als turf en smal en dof en als je ze op de heete rollaag op hun bast had neêrgelegd, knipten ze en sprongen nog veel hooger dan een vloot misschien.

Soms zag je een heele, groote, dikke 'ringelhommel' op de grond gaan zitten hijgen. Ze konden leelijk steken en Leentje liep vreeselijk hard voor die vergiftige dieren weg.

Een 'bij' die moest je vangen met een zakdoek; dan bleef de 'angel' in de zakdoek zitten.

De tijd van molenaars was nog niet gekomen, die aan een draadje vlogen.

'Ja-áp!' riep Leentje.

Ze schoffelde haar vinger door de korreltjes en duwde zacht een beestje als een 'zandje' omdat het zich dood wou houden. Het leek sajjet en was nog rooier dan de rooiste kleuren uit zijn doos. Ze asemden er op om 't levendig te maken; in eensen was het weg en nergens meer te vinden. Ze roerden door het zand; ze keerden kluitjes om en kwamen op hun armen steunen dan, blikten elkander aan.

'Het is weg,' zei Leentje.

'Wie weet waar naar toe,' zei Jaapje.

'We hebben het plat-gedrukt, misschien,' zei Leentje bangelijk.

'Dat kan wel zijn,' had Jaapje willen zeggen, maar riep verwonderd uit:

'Ik zie mijn hoofd in je oogen.'

'Ja,' zei Leentje, kijkende meteen, 'ik zie ook zoo wat.'

'Wie het het langste uithoudt,' riep Jaapje. Ze gingen er bij zitten en spalkten hun oogen vastberaden. Leentje had ook blauwe, groote oogen; Leentjes gele haren waren pas geknipt; ze lachte altijd in de hoekjes van haar mond. Jaapje kneep zijn lippen.

'Verloren!' riep Leentje uit.

‘Wezelijk niet,’ zei Jaapje en knipte vorstelijk.

‘Wanneer,’ zei Leentje, ‘een meisje of een jongetje jukt, krijgt het witte vlekjes op zijn nagels, weet je dat wel? en als de klok dan slaat meteen, blijft het op zijn voorhoofd staan geschreven.’

‘Laten we het dan nog er es doen,’ zei Jaapje.

‘He, nee,’ zei Leentje, ‘ik vind het toch een beetje akelig.’

‘Weet je wat,’ zei Jaapje na een poosje dubben, ‘laten we wat bouwen.’

‘Laten we wat bouwen gaan, da's goed,’ zei Leentje.

Met volle grepen woelden Jaapjes handen dadelijk in het zand. Hij groef en Leentje duwde; hun achtersten spanden in hun kleêren; ze ploeterden en maakten saâm een ‘taart’ om als hij groot genoeg bevonden was geworden een beetje uit te blazen.

‘Wat een werk!’ zuchtte Leentje; Jaapje had terstond zijn handen op zijn boezel ook gelegd, bespeurende een ‘wel-verdiende rust’.

‘Ze keuvelen,’ deed Leentje hooren, bedoelende de musschen.

‘Ze sjilpen,’ zei Jaapje, ‘hoe weet je dat?’

‘Van me groomoeder uit Purmerend,’ zei Leentje; ze was weêr op het hoopje zand gaan kloppen, ‘de rijstebrijberg,’ zei ze.

Onmiddellijk was Jaapje opgekomen en liep hard naar de pomp; hij kwam terug, de mond vol water. Hij stak

zijn hals vooruit, mikte en liet als uit een tuitje dan het lauwe water loopen op het zand; hij draafde naar de pomp terug; Leentje drukte, drukte en maande telkens:

‘Nog een beetje water.’

‘Nou is het genoeg,’ zei ze eindelijk.

Het vormsel was veel steviger geworden door het klutsen en het kneden; Jaapje kon er met gemak zijn hand door graven, tot zijn vingers kwamen aan den anderen kant er uit. Hij rondde het goed af. Vervolgens groeven zij een slootje, ieder aan zijn kant.

‘Het is wel een mooi kasteeltje,’ zei Jaapje tevreê en wikte met zijn hoofd.

‘Het kan wel een mooi kasteeltje worden,’ stemde Leentje toe.

Jaapje was weêr oogenblikkelijk weggesprongen en liep te snuffelen bij de jongens; Suze stond in de deur; Leentje zag hem dwalen bij de haag; hij kwam met een dood takje aandragen en prikte het in het hoopje.

‘Nou is het een mooi kasteeltje,’ zei Leentje.

‘Blijf er goed bij zitten waken,’ zei Jaapje ferm, ‘want anders vernielen zij het. Ik ga er eentje zoeken.’

Wat Jaapje zoeken ging wist Leentje niet; geduldig bleef zij bij het wrochtsel zitten waken. Ze zag hem hollen met zijn vuist vooruit.

‘Ik heb er een!’ riep hij en bukte... ‘een tiek, een gouwe tiek!’ Leentje boog zich gretig mede boven zijn vuist.

‘Hij kriebelt,’ zei Jaapje, ‘hij wil er uit; sjeezen dat ze kennen.’ Hij deed zijn vingers zoetjes aan van-bovenen wat lossen.

‘Hè!’ schrok Leentje ook, ‘gauw, knijp dicht!’

‘Wil jij hem ook eens voelen? op je arm?’ vroeg Jaapje.

‘Als je blijft niet,’ riep Leentje, wijkende achteruit.

‘Ik durf hem wel op me tong te laten lopen,’ pochte Jaapje.

‘Nee, niet doen!’ riep Leentje.

‘Nee, niet doen, Jaap,’ smeekte Leentje, ‘nee niet doen, als je hem eens opslokte bij ongeluk.’

‘Dan kriebelt hij in mijn buik,’ zei Jaapje, ‘ze zijn zoo hard als een bikkel.’ Hij zette het scherpe beestje vooraan in het aarden gangetje, het glinsterde als een nieuwe cent.

‘Nou telt ie eerst zijn geld,’ zei Jaapje toen het onbewegelijk op zijn pooten bleef, ‘we moeten geduld met hem hebben, tot hij zijn horens opsteekt.’ Plotseling was de gouwe tiek rechtuit gegaan, rende naar het verwulfsel.

‘A-hà!’ joelde Jaapje met zijn armen in de lucht, ‘complement aan Leentje!’ Leentje had het aan zien komen, de dolle kop voorover, door de donkerste kant van de poort.

‘Daar is ie!’ riep ze en trok de vlaggestok uit het dak en keerde er de vluggerd mee om, zoodat hij op zijn rug te spartelen lag; dadelijk omgekanteld, was de gouwe tiek weêr doodstil blijven liggen.

‘Mijnes gaat ook, complement aan Jaap!’ joelde Leentje op haar beurt.

‘Complement en complement terug,’ verscheien malen ging het goed, tot onverwachts de schacht stortte ineen.

‘O-ho!’ klaagde Leentje naar de verwoesting, ‘nou zit ie er onder, de schat.’

‘Da's niks,’ verzekerde Jaapje, ‘ze komen uit de grond.’ Leentje begon te graven.

‘Misschien heb je 'm in je hand,’ zei ze, kijkende op ineens; Jaapje toonde oogenblikkelijk allebeï zijn handen, 't binnenste buiten.

‘Ja, dan is ie wel weg,’ zei Leentje.

‘t Is niks,’ herhaalde Jaapje, ‘er zijn er in de wereld nog genogt; zoek er maar niet naar; waar ze bennen, bennen ze en als ze er niet bennen, vin je toch geen steek, al gooi je de heele santepetiekraam door mekaâr.’

Jaapjes oogen glommen buitensporig. In de andere tuin schreeuwden ze als ‘magere varkens’. ‘Kom meê!’ riep Jaapje haastig.

‘Ik heb een vliegje in me oog gekregen!’ sribbelde Leentje tegen.

‘Kom maar meê!’ riep Jaapje, haar trekkend bij een hand. Zwarte Katrien zat boven op Bertus' buik en plukte aan zijn haar.

‘Voel je het?’ riep ze, met gloeiende koonen, ‘voel je het nou?’

Bertus schudde op de grond van nee en toen hij opstond

hulde hij gore tranen; hij smeerde ze weg met zijn mouw en met zijn schouer dreigende vooruit wou hij weêr beginnen; Katrien hield haar 'venijnige nagels' klaar.

Tusschen de rollagen door wandelde de dokter. Nu wisten zij het, 'rolletje' buiten voor de poort; dezelfde knol er voor; dezelfde op de bok. Nico was de poort gauw ingegaan, omdat hij 'koetsier' wou worden. Anders kwam de dokter na de vroege morgen. De dokter deed het deurtje open van zijn koetsje en liep er zoo maar uit. De dokter was een heele groote man met dikke wangen en vurige lelletjes aan zijn ooren, hij had geen hals bijna en handen had hij 'zacht als zij'. Hij droeg een laag 'hooghoedje' en moest bij moeder Bruin 'visiete' maken en toen hij het had gedaan, liet moeder zelf hem uit en had boven haar oogen een frissche, groene klep.

'Flink zoo, jongens!' riep de dokter bij de rollaag staan gebleven, zijn buik vooruit en timmerend door de lucht, 'zoo worden jullie mannen.' Dolf zat met een knie om de stok en maakte den 'apedraai' en Dirk Bouts die op de barre zat begon te roepen:

'Pergeeren, pergeeren, pergeeren!'

Gelukkig kon de dokter 't niet meer hooren, hij was al onder de poort; weêr eens van zin geworden waren zij gaan morrelen aan de stok. De stok die was te hoog; niemand kon er bij; je moest een eindje langs de paal opklimmen om er op te komen. Alle groote jongens waren in de achtertuin aan het 'wieën' en alle groote meisjes

hielpen moeder Sientje. Nico zat aan de paal gekleefd en trok de pen uit het gat en Bertus was aan de andere paal en duwde de stok er half uit. Nico trok en Bertus trok en toen viel de stok op de grond.

‘Steken jullie je handen ook eens uit,’ riep Dolf hijgende naar Piet en Jaapje.

De stok was zwaar, van ‘ijzerhout’ gemaakt, vierkant aan de enden en krom getrokken door de nieuwigheid. Ze zwoegden, zweetten aan de logge staaf als musschen tobben met te zware strootjes en lieten de stok de stok dan.

Jaapje was begonnen tegen de paal te klauteren. Daar waar de grond door 't springen hard geworden was, stond Leentje en zag hem schuiven. Hoe zijn vingers grepen in de gaten, zijn beenen knepen, hoe hij waar geen gaten waren met zijn armen vasthiel, op zijn schoenen rustte en dan, zoo hoog, was op de paal geklommen. Jaapje wist het zelf niet hoe hij er was gekomen; hij zat er boven op en voor de eerste maal; zijn oogen flikkerden, toen hij even naar beneden keek, zag hij dadelijk weêr rechtuit. Gereedelijk schoof hij op de stompe kop naar achter wat en liet zijn rooie en zijn blauwe arm steunen op het voorste vlakje van de kop, hij liet zijn voeten zoo maar bengelen. Dolf kwam toegelopen en Nico kwam, ‘ik durf wel met één hand los te zitten!’ riep hij uit de hoogte en lachte door de lucht; hij deed zijn beenen dansen, liet zijn zolen zien en toen viel Jaapje van de paal.

Leentje gilde het eventjes uit, liep aan; maar zonder dat hij het zelf weêr wist, hadden Jaapjes armen om de paal gevat en waren zijn voeten achter de paal terecht gekomen en zoo kwam Jaapje zoetjes naar beneden, met zijn glimmende hoofd omlaag.

‘He!’ ademde Leentje, hem aan zijn arm voelende of hij die nog had, ‘ik dacht dat je een óngeluk kreeg.’

‘Ik heb het er om gedaan,’ riep Jaapje.

‘Dat kan je gemakkelijk genoeg zeggen,’ zei Nico wiebelend.

‘Hij zegt altijd dat hij alles kan en hij kan niks,’ smaalde Dolf.

‘Da's niét waar,’ zei Leentje.

‘Zeker omdat hij een beetje op zijn lei kan teekenen,’ zei Dolf, ‘wat beteekent dat nou?’

‘Geloof je het niet?’ riep Jaapje alweêr blakende.

‘Dús, je gelooft het niet?’ riep Jaapje, kijkend van hem naar Leentje en van haar naar hem, ‘je geloóft het niet?’

‘Och, keerom,’ zei Dolf, je bent stapelgek.’

‘Wij willen niets meer met je van noode hebben, hoor!’ verzekerde Leentje, ‘ga jij maar henen als je wil. Jaap, doe het niet, doe het niet, ik geloof het wel!’

Maar Jaapje was reeds aan de paal geregen; zij wilde hem aan zijn boezel tegenhouden, maar toch niet heelemaal. Jaapje trok zich hooger, hooger op. Het ging nog beter dan de eerste maal en zonder grooter moeite rees hij op de kop. Daar zat hij in de losse wijde weêr en voelde

het nu goed en voelde nu de schuine, stompe vlakjes onder zich heel goed, hij lachte niet, Jaapje was bleek geworden. Zijn oogen keken boos, alsof hij was vergeten hoe het was gegaan. Hij zag Marijtje Verkruisen afkeerig bij de rollaag staan, de musschen door de leêgte zwaaien en om Leentje.

Leentjes hart bonsde onder haar tabbertje en Jaapje voelde zijn hart ook bonzen tegen het hout van de paal. Hij had zijn lijf teruggewerkt en lag toen op zijn buik er bovenop. Zijn handen gingen lager tasten dan zijn hoofd; ineens spleet hij zijn beenen; hij greep de paal in armen en knieën, gleed in een vaartje naar onder. Leentje begon te huppelen.

‘Zie je nou dat hij een groote kunst heeft gedaan?’

‘Ja,’ zei Nico, ‘nu geloof ik het ook dat hij het er om gedaan heeft.’ Dolf keerde vanzelf om en Jaapje bij de paalvoet opgekrabbeld, wreef de knieën van zijn broek wat schoon, had zijn mond scheef open, zijn heele hoofd wat schuin en lachelde voor zich heen.

Toen ze geroepen waren om de middag-boteram liepen zij die samen uit de hand te eten, een sneedje grof en een sneedje roggebrood. Leentje liet Jaapje van de hare happen, omdat zij de dikste gekregen had en hij het best had verdiend. Ze wisten aan de boterammen-dikte of vader goed of kwaad was. Ze hadden door de ladder moeten kruipen van de ‘stucadoor’ want ‘t wit portaal gewit werd en dan waren ze ‘schoon’. De pomp ging aan, je

hoorde almaar de slinger omdat de kruimels staken. Jaapje had gepompt en hield de straal op met zijn holle hand en hield er duim en vinger wat van open en Leentje spannend haar boezel om het spatten, maakte een toetje en dronk zoo aan het welletje dat liep uit Jaapjes hand.

Dan zaten zij weêr samen op de blauwe rollaag en hielden er hun handen tegen de zonneschijn open, keken naar het 'bloed' in hun vingers en lieten er de schaduwen van op de grond wriemelen door mekâar. En toen de steenen frisch begonnen te worden speelden zij met de anderen. In de lucht weidden de 'schapewolkjes', de vogels 'gurgelden', gingen nog niet naar nest, niemand wordt gauw moe wanneer het mooi weêr is. Ze deeën: 'k Sta er al op je stoepetje' of liepen op het randje van de rollaag zonder er af te raken en als ze naast elkander moesten schuiven, zeien ze: 'dag, mijnheer; dag, mevrouw, hoe vaart U?' Ze snaterden bij de ramen van de hut of pasten met hun schoenen 'tuintjes' af, kijfden en kibbelden, want Maandag-ochtend werd de grond gespit, dan moesten ze weêr naar school. De oudsten kregen elk een 'bedje', de jongsten somtijds met hun tweeën een: Leentje wou 'laterus' en Jaapje wou 'komkommers', want in de groote, zachte bloemen kon je hommels vangen; je kneep de kelk van boven dicht, dan zat de bij er binnen in te brommen. Zoo wist een iedereen het beste wat hij zelf planten wou en ieder was de baas gelukkig in zijn eigen tuintje. Maar toen de zon haast onder was ge-

gaan en enkel op een hoekje van het rooie dak nog scheen, waren zij eendrachtig weder samen; de meisjes en de jongens; Karelkje, Jaapje en Bertus; Dolf en Nico en Piet stonden op een rijtje, de boezels omgeslagen, de lendenen parmantig ingetrokken en deden om het hoogste en het verste:

‘Tilelite-loogie,
Hij piemelt met een boogie’

en op hun hurken zaten er de meisjes ook en keken naar 't gebeuren en moesten het beslissen hoe het was.

XII. Verhalen.

‘Zal je eens goed je oogen uitwasschen,’ zei Door, ‘ze zijn weêr erg zwart.’

‘Katrien Bastrij's oogen zijn nog veel zwarter dan mijnes,’ riep Jaapje uit.

‘Dan zal ze ze ook een keertje meer moeten wasschen,’ zei Door.

‘E-he!’ lachte Jaapje, ‘het gaat er toch niet of.’

‘Nou,’ meende Door, ‘probeeren kost niet veel.’

‘Ze valt zoo maar perdoes vanderzelve,’ vertelde Jaapje, staande op een stoof bij de stoel van Door, die, tegen het schot gezeten, achter haar frissche hoofd al de portretjes had hangen.

‘Jullie hebben zeker weêr het arme kind getreiterd,’ deed groomoe hooren uit haar stoel.

‘Het is door het voorjaar,’ muspelde Jaapje.

‘Jij hebt haar moeder toch ook wel gekend?’ zei groomoe tegen Door, ‘het was zoo'n knap vrouwmensch. Zij

lag nog aan de borst; niet voor haar vader was overleden is ze in het Huis gekomen.'

'Hij is in Leeuwarden geweest,' riep Jaapje gauw.

'Ik ben ook in Leeuwarden geweest,' viel groomoe uit, 'er zijn een heeleboel menschen in Leeuwarden geweest, jullie kwaai apen weten niet wat je zegt.'

Jaapje scheeloogde naar de grond en hield zijn lippen van verrassing los.

'Jaapje,' knorde Door, 'wat moet ik van je hooren.'

'Zij sart ook,' zei Jaapje, een toontje lager.

'Zij sart niet,' herhaalde groomoe, 'heb je het begrepen?'

'Ja, groomoe,' bromde Jaapje.

'Nee, groomoe,' herhaalde de oude vrouw, 'je meent er niets van; je wordt al te groot voor een talhout, maar je verdiende het wel.'

'Zij sart ook,' hield Jaapje vol, 'en ze zegt tegen mijn rooie vos.'

'Dat is evenmin goed van haar,' antwoordde groomoe zachter, 'we zullen er niet meer over spreken; je moogt elkaâr niet plagen, als je dat maar onthoudt en zij is een meisje in elk geval.'

'Hij zou Leentje niet treiteren,' plaagde Door.

'Nooit!' riep Jaapje, zich omkeerend dadelijk en tegen haar aanvallend, 'nooit, nooit!'

'Dan is de vrede hier ook verzekerd,' zei Door; zij greep in haar ronde handen met ringen zijn vingers ver-

werend vast, ze haalde hem achterover op haar schoot en speelde over zijn hoofd, tippende telkens even:

‘Zijn wangen waren van appelmoes,
Zijn lippen sucade,
Zijn neus een soes,
Iedere tand een pepermentje,
O, wat een zoete jongen was dat,
O, wat een aardig ventje.’

‘Wij mochten wenschen dat het morsen met menschen nu eindelijk voor goed was gedaan,’ zei groomoe, kijkende naar het gewriemel aan den anderen kant der tafel, ‘ik heb de Posthoorn nog niet gezien.’

Door hield met spelen op.

‘Mevrouw,’ zei ze dadelijk ernstig, ‘heeft ons van de week binnengeroepen en heeft het ons staande voorgelezen uit de ‘Oprechte Haarlemmer’. Jaapje rees overeind.

‘t Is wezenlijk waar,’ praatte hij blakend mee, ‘want wullie hebben al pap met stroop gehad.’

‘Gij zult niet doodslaan,’ sprak plechtig de oude vrouw en keek naar buiten toen de blanke bovenhelft van Koos' weesmeisjeslijf voorbij ging aan het raam. Jaapje kwam de stoof gauw af en liep om de deur voor haar open te doen.

‘Is het kind van die?’ fluisterde Door schielijk over de tafel. Grootmoeder knikte.

‘Je herinnert je nog wel,’ praatte zij ook halffluid, ‘ze woonden op het laatst geen tien huizen van jullie af, op de Scheepmakersdijk, waar je vader en moeder toen woonden.’ Door’s mond begon op grootmoeders mond te lijken, terwijl haar blauwe oogen sperrend bleven zien.

‘Uit jaloerschheid,’ zeide de oude vrouw gelaten,

‘Heb je het gekregen?’ vroeg ze Koos, die met haar boodschap binnen gekomen was.

‘Altijd voor me geld,’ zei Koos.

‘Dat spreekt,’ zei de oude vrouw, glimlachend even toch; ze nam het half-ons-peperhuisje van de tafel op en stortte het over in de suikerpot.

‘Krijg ik het zakkie?’ bedelde Jaapje.

‘Deze keer niet,’ antwoordde grootmoe; ze vouwde het peperhuisje voorzichtig dubbel.

Koos had haar handwerkje weêr genomen dat op de stoel naast Door was blijven liggen, begon te roeren met de lange, houten pen. Ze maakte lussen om haar vinger eerst en ’t werd een glimmerig, vlossig doekje, van paars en wit en als je er aan trok dan werd het eens zoo groot; het was ‘frivolitee’. Jaapje was andermaal op de stoof gestapt en aldus tusschen beiden ingesloten; hij kon, zoo dicht bij Door, niet stil weêr blijven staan.

‘Hè,’ zei Koos, toen de stoof kantelde, ‘schi nou toch es uit!’

‘Je moet ze maar aanhalen,’ meende grootmoe, ‘er is gelukkig geen vuur in,’ ze wenkte met haar hoofd, ‘ga

wat lezen,' zei ze, 'in de nieuwe almanak;' ze greep naar de vensterbank. Door schoof haar zijden boezelaartje recht, dat ze altijd omsloeg als je stoeien mocht en Jaapje liet zich onder de tafel zakken en kwam er onder uit aan de andere kant. Hij zeulde de stoel-bij-'t-bed naar voren en ging met allebei zijn knuisten op de tafel zitten lezen.

'Almanak, leugenzak,' zei Koos.

Deze almanak was geler dan de andere en kreukelde niet zoo hard. De almanakken waren van 'perkament' gemaakt; het eene 'capitoor' was grooter, 'lipte' er om heen, en daar was een bandje aangemaakt waarmee je de almanak dicht kon binden wanneer je niet meer lezen wou. Wanneer je hem open deed, kreeg je eerst het Wapen en dan de maanden van het jaar; Januarij - Louwmaand, Februarij - Sprokkelmaand; van boven was de 'volle maan'; het 'eerst kwartier'; het laatst kwartier'; de 'nieuwe maan' was zwart, heelemaal was-ie zwart. Al de marktdagen kon je weten door het heele land; er waren hollende paardjes bij gedrukt, koetjes en varketjes en dikwijls waren er ook rooie letters in gedrukt. Van onder stonden al de dagen van de maand, net als optelsommen onder mekaâr; al de Kristelijke Feestdagen kon je vinden en 't Jodennieuwjaar met Paschen; wanneer het Pinkster was en kerremis wezen zou. 'Mengelingen' en verhaaltjes met onduidelijke prentjes er bij en 'Charades' kon je opzoeken, want de 'uitkomst' stond altijd achter in.

Jaapje had er reeds verscheiden malen in gelezen, sloeg veel over en zat te blikkeren dan boven een raadsel-oprijm.

‘Een valsche moorder is mijn vader,
En ik een dief en land-verrader,
Wij trouwen meestal met een dief,
Want elk heeft zijn gelijke lief.
Al 't kwaad dat de aard ooit heeft verdrotten,
Dat is alleen uit mij gesproten.’

‘De Leugen!’ praatte Jaapje in zich zelf. Terwijl hij het ‘gedicht’ te spellen zat was almaar de ‘uitkomst’ er boven schijnende gebleven in zijn hoofd, zooals wanneer hij 's avonds over straat naar huis toeging, en hier en daar al een lantaren scheen; hij keek niet meer op het blaadje.

‘Groote megriet, wat is hij weêr ver,’ riep Koos, opkijkend boven haar knibbelende pen.

Jaapje pinkte en lachte vergevingsgezind naar de kant van Koos. Hij boog de almanak eens om, dan kwamen al de blaadjes tegelijk, net als een waaier, overeind.

‘Je moet er zelf iets van beleefd hebben,’ praatte groomoe, ‘om te weten wat oorlog beduidt. Ik weet er van mee te praten; ik heb de Kozakken gezien en ik zeg je: het is niet alles.’

Gewend aan het zitten op banken kon Jaapje nooit heel lang in dezelfde houding blijven zitten; hij zat veel liever op de grond. Hij leê zich achterover tegen de leuning

van de stoel, gelijk een 'burgemeester-met-zijn-buik-vooruit'. Jaapje had des Zondags meestal veel in zijn hoofd. Groomoe zat stijf te praten en rammelde af en toe eventjes met haar hand; ze wist er toch niemendal van dat het halsdoekje waar Koos aan zat te haken, voor haar eigen verjaring was.

'Ik heb ze op de Varkenmarkt gezien,' vertelde groomoe, 'die smerige kerels. Ze kwamen ons verlossen van het Fransche juk en stalen als raven. Ze hadden groote vuren aangemaakt, zooals ze dat gewoon zijn in hun bosschen en trokken hun kleêren uit en schudden al hun ontuig zoo maar in het vuur, moedernakend.'

'Wat is dat?' vroeg Jaapje.

'Lees jij maar,' maande Koos, 'jij wordt toch Zaterdags ook verschoond?'

'Ja, maar,' antwoordde Jaapje, 'dan ben ik nakend en de moeder toch niet.' Koos en Door keken allebei naar mekaâr.

'Voor onze lieve Heer staan wij immer in onze naaktheid daar,' zei Door heel langzaam.

'Ziet onze lieve Heer dan door de jassen van de soldaten heen?' vroeg Jaapje.

'Onze lieve Heer ziet alles,' zei Door.

'Ziet onze lieve Heer dan ook wat je in je zak hebt?'

'Alles,' zei Door.

'Bram Steffelaar,' vertelde Jaapje, 'heeft vanmorgen een knoop in het kerkezakkie gedaan.'

‘Dat is heel ondeugend van hem,’ zei Door.

‘Ik kan er niets geen aardigs in zien,’ zei ze scherp tot Koos.

‘Ik heb het gezien,’ zei Jaapje, ‘en nou willen ze dat ik de waarheid zal zeggen, maar Abram zegt het komt er niet op an, want wat er in het zakkie komt dat is toch voor de weezen.’

‘Lang niet allemaal,’ zei groomoe. Ze tuurde binnen haar muts of zag ze al de harige kerels nog achter de vlammen staan der bivak-vuren.

‘Hij loopt op apegapen,’ praatte Jaapje brommerig en beurde zich wat op, zijn handen drukkend op de rand der zitting.

‘Foei,’ zei Door, ‘zulke leelijke uitdrukkingen mag je niet gebruiken.’

‘Och, dat grut,’ smaalde Koos, ‘laat grootmoeder nou vertellen; u was toen al getrouwd, was u niet, groomoe?’

‘Je vader was al geboren,’ antwoordde grootmoeder, ‘je vader is de oudste.... Je grootvader en ik waren getrouwd onder de “lamme koning”. Hij bewoonde het Paviljoen in den Hout; hij heeft niet lang plezier van de troon gehad; hij regeerde niet volgens zijn broer, Napoleon, de Keizer aller Franschen; hij was dan ook niet kwaad, lenigde naar zijn vermogen, het was een dure tijd, hij was hier wel bemind. Je grootvader was ingelijfd bij de burgerwacht, bij de piekeniers. Ik zie hem nog uittrek-

ken; de piek was tweemaal zoo groot als hij; ik heb hem jaren lang daarna als droogstok nog gebruikt; ik geloof waarachies, dat ik hem nog op de zolder heb. Ik ben ook wel eens gaan kijken naar het ekserseeren.'

'Piek aan de voet! Velt de piek!' Koos liet haar tanden van het lachen zien en Door in eensen klapte op haar knie, want groomoe had het met haar armen voorgedaan.

'Ja, kinderen,' zei ze, zich terugzettend in haar stoel, 'we kunnen er nu wel om lachen, maar ik, verzeker ik je, heb wat uitgestaan. Op 'n goeie dag komt zoo'n boschduvel bij ons ingelooopen, zonder vragen, een officier, geloof ik, - ik had niets geen goeie presompsie op die sinjeur. Ik was alleenig thuis, wat moest ik doen? Ik kon geen woord van de vent verstaan. "Snaps!" ja, verstond ik; hij ging als een dolle naar alle kasten. "Snaps! Snaps!" Ik ben bij de voordeur gebleven en dankte God dat hij weg was. Zie je,' zei de oude vrouw, haar spitse hand over de tafelrand wrijvelend en houdend haar oogleên neêr, 'ik was niet ònknep in mijn tijd.'

'Wat een toestand!' zei Koos uitbundig, ze had haar werk laten zakken op haar knieën; Door keek streng.

'Ja,' ging grootmoeder voort, 'dat waren onze bondgenooten, die ons de vrijheid kwamen wedergeven, ieder in de stad had zich over hen te beklagen. Ze waren uitgemergeld, plunderden en roofden, aten alles wat los en vast was op. Je kent toch Bredee wel?' wendde zich groo-

moe tot Door, 'die pas consjiersje in de Begravenis-bus is geworden, die zijn moeder was weduwe en ging uit werken bij de menschen. Daar schaamt mijnheer zich nog altijd voor, omdat hij weet dat ik het weet en zet een hooge krop. Ja, zoo worden ze. Maar zijn moeder begreep die gekkigheid anders, had zeven kinderen tot haar last, dat was een kloeke vrouw. Voor zij 's morgens naar haar huizen ging, maakte zij boterammen voor de gansche dag en als zij vertrok liet zij haar deurtje los, want veel viel er niet bij haar te stelen en anders konden toch ook de kinderen zich niet liber bewegen. Nou, op een middag dat de kinderen van de meester kwamen en naar de trommel gingen om te bikken, waren al de boterammen vort, opgevreten door de Kozakken. Niet een hadden zij er in gelaten, niet ééntje.'

'En kregen zij toen heelemaal niets?' liet Jaapje haastig hooren.

'Jawel, jongen,' zei grootmoeder, 'er zijn gelukkig nog wel goeie menschen overal, maar als de burens zich niet over die schapen hadden ontfermd, zou het er leelijk voor ze hebben uitgezien.'

'Zouen er,' vroeg Jaapje, 'in die bosschen ook wilde beesten wezen?'

'Om die te zien, hoef je niet naar de bosschen te gaan,' zei groomoe.

'Zou met kermis 't wilde-beesten-spel weêr kommen!' vroeg Jaapje. Door draaide zich om.

‘Bepaald, hoor,’ zei ze.

‘Dat wil ik voor hem hopen, ten minste,’ oordeelde Koos, rusteloos roerend weêr met haar pen, ‘altijd zeurt die jongen tegenwoordig over het wilde-beesten-spel. Wat heb je aan die stankboel? We moeten zelfs nog eerst Pinkster krijgen.’

‘Ze kregen het heilige kruis na,’ praatte groomoe, ‘dat verzeke ik je.... Het waren bange dagen voor het vaderland.’

Grootmoeder vorschte naar het portaalje, want de voordeur was losgeklinkt geworden, en een dunne, schelle stem was komen vragen:

‘Buurvrouw, blijft Uwee de Posthoren ook?’

‘Blijft Uwee maar,’ zei de stem, ‘ik weet Uwee het bezoek.’

‘Ik heb hem previsjonneel op de stoel onder de ladder gelegen,’ riep het stemmetje.

‘Dank je, buur,’ riep groomoe; toen klikte weêr de deurtjes buiten dicht, de eene na den ander.

‘Haal jij het nieuws even binnen, jongen,’ zei groomoe. Ze zocht haar blikken brillehuis, waar dikke figuren in waren, dat binnenin beplakt was met groen laken. Jaapje kwam terug, dragend het vierkant gevouwen blad waarop een heer te paard met bolle wangen op een horen blies. Hij lei het vlak voor groomoe neêr.

‘Asjeblijft,’ zei Jaapje.

‘Dank je wel voor de moeite,’ zei groomoe en aaide

doende over zijn hand. Ze zette haar 'vergulde' bril binnen haar kornet, eerst de eene kant en dan de andere, er waren dotjes sajiet omgedraaid, omdat hij er anders uitviel. Door reikte over tafel en nam de almanak naar zich toe.

'Nou gaan ze allemaal zitten lezen,' dacht Jaapje; hij werkte zich weêr op de stoel en bleef zoo kijken naar de pruttelende trekpots.... Leentje had ook een serviesje van hout met zilveren keepies er in.... in déze suiker-pot kon niet meer dan één ons suiker... als hij zijn hoofd een beetje schuin hield kon hij het toeë gordijntje zien van Pleuntjes raam... Pleuntje was weggehaald... ze was uit 'bestwil' naar een Gesticht gemotten, weggereëen was ze in een 'vigelant'... als er eentje trouwde ging je ook in een vigelant; dan toerden ze wat om en strooiden witte suikerboonen uit het raampje om te grabbelen, want als ze het niet deeën, schreeuwden ze: 'Koop luren voor je geld'. 't Was ordinèr,' zij Koos... Koos wou nooit met een 'drukker' trouwen...

Achter het horretje wandelden twee vrouwtjes zonder doekje om de tuin... Groomoeder hield de krant een heel eind van haar af en had een elleboog op tafel staan, ze leek veel witter dan ze was, het spiegelde in haar gezicht; haar eene oog was vochtig van verdriet. Door was 'jonge Door' en groomoe 'ouwe Door', Do-ro-thé-a....

'Hoeveel zouden de weezen wel krijgen uit het kerke-

zakkie?’ deed Jaapje eindelijk hooren in het algemeen.

‘Laat grootmoeder lezen nou,’ vermaande Koos.

‘Het zal misschien wel zoowat de helft wezen, éérlijk deelen,’ praatte Jaapje in de stilte, voor zichzelf alleen.

XIII. De Brief.

‘De vossen hebben holen, de vogeltjes nesten, doch Gij, groote Zoon van God, had geene plaats waar Gij Uw hoofd kondet nederleggen. En wij, Uw onwaardige kinderen, ontvangen dagelijks voedsel en deksel en al wat wij noodig hebben om te voorzien in onze behoeften. Geef ons daarvoor een dankbaar hart en dat wij meer en meer U mogen liefhebben en op U vertrouwen.’

‘t Is Amen geweest,’ waarschuwde Bertus en stootte Jaapje aan, die handen samen zitten bleef, zijn oogen stijf gesloten, 't heele gezicht gerimpeld. Hij staarde wijd, vergat naar Koos te knikken die met de zaalmeisjes ging.

Iedere keer als dit gebeden werd, werd Jaapje veel eerbiediger dan anders; want elken dag der week, 's morgens, 's middags, 's avonds, bad de vader anders. De vader brauwde erg. 's Morgens las hij een kapittel uit den Bijbel voor, die altijd op het voetstuk lag van 't beeld. Rudolf had de gebeden pas overgeschreven, de heele

‘portefulje’, omdat hij mooi kon schrijven ook. Wanneer de vossen kwamen en hun holen, aten ze boekweitegort; nooit zou Jaapje door de haartjes van zijn oogen kijken, wanneer dit werd ‘gedankt’.

Achter de voetje voor voetje loopende kinderreek begonnen ze dadelijk de tafels op te ruimen; de lepels, borden en de tinnen schotels, die dikwijls scheurtjes hadden en somtijds in de rondte konden draaien als een tol. Vroéger, toen Jaapje in het Huis gekomen was, baden ze het ‘Onze Vader’, het allervolmaaktste gebed, toen waren er nog geen borden. Wanneer de schotels leêg gegeten waren, of als je nog wat lustte, liep je naar de kuip, die altijd glimmende hoepels had, maar als het eten lekker was geweest, dan was het meestal op. Wanneer je Zondags soep at, moest je altijd ‘dik’ tegen de zaalmeid zeggen, dan kwam er wel eens een beentje mee, maar als je zuster bij de kuip soms stond, kreeg je vanzelf ‘van onderen’. Wanneer je boekweitegort gelukkig at, liep je naar de kuip eerst toe en ging dan bij de schafttafel staan, dan wrijfde moeder Juut een kuiltje met de houten lepel eerst en schepte uit de koopren pan met hooge rooie ooren de saus er in; dan moest je voorzichtig loopen-dragen en aan de tafel moest je altijd aan de kanten van de schotel blijven scheppen, ieder voor zijn eigen bord, want anders liep de saus er uit, werd het een kliederboel. Eten is geen spelen. Sommige groote jongens brachten bruine suiker in een zakje stiekem mee, omdat de saus zoo weinig zoet was van de

stroop; ze kochten één cent ‘rommelkruid’ wanneer het witte kool was; mosterd mocht bij stokvisch, maar Leentje zei dat peper niet goed was.

Jaapje was voor schooltijd op zijn beenen zittend bij de pooten van de kast en ordende zijn boeltje in een hoekje van de lâ, dat langzaam-aan van zelve: ‘Jaap's hoekje’ werd geheeten of ‘de hoek van Jaap’. Hij had er weêr zijn kleurdoos ingebracht, zijn grift er lag, zijn eigen lei en een doorboorde kurk, waar hij vier spelden in gestoken had, een leidsel van ‘gevlamde wol’ mee breien wou; er lag een knoop in met een wilde zwijnekop er op, zijn eenig prijsje lag er, dat hij had gekregen voor tien groote kaarten. Je werd van eten meestal erg lui en als je lui was deugde je voor niks en als je voor niets deugde ging je vast niet uit de stad met Pinkster.

‘Ja, ap!’ kwam Leentje vragen, ‘overhoor je me eens.’

‘Op 't oogenblik niet,’ zei Jaapje.

‘Wil-je me na schooltijd overhooren dan?’ vroeg Leentje, ‘kan ik er vast op reeknen?’

‘Op me woord,’ zei Jaapje en toen ging Leentje na haar boodschap heen.

Jaapje kende reeds zijn bijbeltekst van buiten: ‘En als de dag van het Pinksterfeest vervuld was....’ Een halve week en nog een heele week, dan was het eerste Pinksterdag; maar eerst nog moest het Luilak worden. Met Pinkster mocht een ieder ‘uit de stad’, een heele week, van Zaterdag tot Maandag, omdat je nooit op Zon-

dag reizen mocht. Leentje ging naar Purmerend en Rudolf naar Amsterdam en Piet naar Houtrijk en Polanen; natuurlijk moest je eerst familie hebben. Verleden jaar was Koos alleen gegaan en zou wat meêbrengen voor hem en toen zij thuis kwam lag hij al in bed. Ze had een 'zoete krakeling' in zijn mond gestopt en hij had er niets van geproefd. 't Is toch waar,' had 's morgens Koos gezegd, 'ga maar kijken in je bed, dan zul je de kruimels wel vinden nog.' Maar nu had Groomoe zelf geschreven naar haar halve broer die bovenmeester was, hoog-boven in Noord-Holland en als de brief er was, dat oom en tante ze verwachten konden en in het kantoor geweest, gingen ze met 'de schuit'.

'Hoog-boven in Noord-Holland,' peinsde Jaapje, zouden ze daar ook wel eens boekweitegort 's middags krijgen en zouden daar ook hollen zijn waarin de echte rooie vossen wonen en zouden er koopren knoopjes wezen aan de pet die je kreeg? Na schooltijd kwam de knecht van Deijlius om te passen; het eerste wat je met Pinkster kreeg was een nieuwe pet.... De vogeltjes hebben nesten onder de pannen, mijmerde Jaapje en glaarde naar het raam; wanneer je nergens voedsel vinden kon of deksel, kwam je om van gebrek.... 'En als de dag van het Pinksterfeest vervuld was,' herhaalde Jaapje in zijn hoofd, terwijl hij bij het laadje zat te suffen tot het tijd van school was.

De school was nauwelijks uit of al de jongens waren blootshoofds in de groote zaal aanwezig. Deijlius was zelf

gekomen, had een rond hoedje op. Naast de mand met petten was het blauwe baliemandje klaargezet, waar Koos en Machje onderlaatst verstèlgoed mee weggebracht hadden. Rudolf sloeg het zwarte zeil wat om, waarmee de petten waren togedekt, er waren regendroppeltjes nog op. Rudolf kreeg voor 't laatst een pet, omdat hij na de kermis, of zoo, naar de koopvaardij-matrozenschool vertrok.

‘Allemaal platte pannekoeken,’ zei Bram Steffelaar.

‘Zijn ze weêr niet naar sinjeur z'n zin?’ vroeg Mie van Elst, de kindermeid.

‘Goed genogt voor een snert,’ zei Sander van der Sande.

‘Wil je er afblijven met je gore nagels!’ schreeuwde Mie.

‘Ja,’ mopperde Bram, ‘ik zal daar eerst mijn pooten nog gaan wasschen, zet mijnes maar op 't ouwe mannetje.’

‘Omdat je bang voor 't water bent, bleekscheet!’ bromde Mie.

‘Mijn 'n mak,’ zei Bram en kuchte. Hij draaide om op zijn kruk; je kon door zijn ooren heenzien tegenwoordig.

De petten hadden alle ‘verlakte’ riempjes, dezelfde schuifjes als verleden jaar en zwarte knoopjes weêr op zij; wanneer je deze kreeg, had je weêr een daagsche ook, kon je weêr kl..klutje spelen, stotterde Dirk Bouts, ‘tenminste zoolang als het duurde.’

Mie haalde een matte stoel uit de keuken voor vader en toen ging vader bij de schafttafel zitten. Dan moesten zij op een rij gaan staan en moest ieder zijn beurt afwachten net als bij de kerstboom. Mijnheer Deijlius had het heele

zeil omgeslagen, haalde de 'hoofddeksels' uit de mand, hij maakte ze goed rond, streek er over henen met zijn mouw en reikte in zijn beide handen dan de pet aan moeder, opdat hij goed in zijn fatsoen zou blijven.

Moeder tilde de pet op Rudolfs hoofd; Jaapje keek voorover uit de rij; Rudolf hield zijn armen langs zijn lijf en knipperde zijn oogen bijna niet. Toen zette moeder Jan de pet op. Jan had een groote kop en één oog met een 'parel' er op en toen paste de pet op Sander.

Wanneer een pet je paste bleef hij nog een poosje op je haren staan, maar dan nam Mie hem af en bracht hem naar de tafel. Daar schreef de vader namen op een briefje. Hij hield zijn handen tegen mekaâr, omdat zijn vingers trilden hoe drukker hij het had. Mie trok een nieuwe speld uit 't rijtje van het briefje en stak het andere briefje aan de boôm vast van de goeie pet, bij 't gouwe wapentje en deed de pet tot Pinkster in de baliemand.

Op Jaapjes hoofd was reeds verscheien maal een pet gedaald en was weêr weggestegen; telkens kwam er eentje aangewandeld over Bram en Dirk; over Gerard en Bertus; ze waren bijna altijd òf te groot, of te klein. Eindelijk bukte Mie voor hem:

'Knijpt hij je ergens?' vroeg ze. Jaapje, even stijf als Rudolf staande, bracht zijn hand naar boven om te voelen, want Mie hem drukte dat zijn ooren bogen.

'Ik,' zei Mie, 'zou zeggen, hij zit best; loop er es effetjes.'

‘Wij willen liever nog een andere beproeven,’ verbeterde moeder Juut, ‘laat eens kieke.’ Ze keek alsof ze mikte, tilde toen de pet op Nico's plekkerige kop.

‘Veëls te wijd!’ blaatte Mie.

‘Niet zoo overdreven,’ suste moeder, ‘zoek mij nog wat kleine uut de mand, wij kunnen in het ergst geval er altied een papiertsje nog invouwen.’

‘Weêr één netjes afgeleverd,’ zei dan Mie.

Jaapje stond te wachten met zijn eigen pet nu op en keek de schaduw uit der gladde klep. Hij rook nog; Jaapje durfde haast zijn hals niet om te draaien; de nieuwe pet was zwaar; hij sjarde zijn schouders van verlichting op, toen Mie er mee naar de tafel liep. Dolf had er een, Arend had er geen, Piet ook nog niet. Mie kwam met een rist aandrigen. ‘Drens,’ zei ze, ‘je zal er wel een krijgen,’ en eindelijk en ten leste had Karelkje ook een nieuwe pet gekregen.

‘Op de groei,’ zei Mie.

Door mekander loopend, rood en blauw, kwamen zij vertellen van de petten in de hut. Het regende buiten zoetjes. De slappe blâren der kastanje glommen door de ramen, de bloesems vielen van de paradijsboom niet meer af. Jaapje klom op moeder Sientje's stoel en zag naar de overkant, want Koos had hem beloofd de brief door de ramen te toonen als ze gekomen was; hij drukte zijn neus tegen de frissche ruiten; Jaapje keek uit. Langs bleek en heeren-tuin schemerde het nieuwe groen de

stijve hagen vol; hij wist de witte bolletjes er in verscholen; wanneer ze opengingen maakte het een kruisje en als de trosjes open waren, kwamen de bijen af op de lekkere lucht en tusschen de stippeltjes zuigen. Er waren rooie en er waren witte; de hagedorenboom was tot het dak toe rood. Er waren ook nog andere blaadjes in de hagen, met dons er op en rimpeltjes erin en bruine ‘spritte’ waren er, die al langer en langer groeiden. De siliedon bloeide met vier blaadjes en in het bleekveld waar je nooit mocht plukken, blinkten paardebloemen, ronde kaarsjes die je uit kon blazen tot ze zweefden, als je paardeblommenstelen spleet, gooide in het water, werden het krulletjes; hagedoorn smaakte zoet en paardeblommen bitter; er groeiden rooie, witte, rooie-witte kransjes bij de vleet met geel er in en hooge loovertjes die waren bleek.

Een blauwe duif kwam zitten op de zonnewijzer, gleed er af; de musschen morrelden in een plasje op de rollaag; het spatterde nog een beetje. Jaapje hoorde achter in de kamer spreken in ‘vreemde’ taal.

‘Arietjemè Erbeekvè, agè ejè okoè aarnè...?’

‘Ajè, iconè.’ Jaapje voelde de hand van Leentje op zijn been gaan liggen.

‘Doe je het nou, Jaap?’ vroeg ze en Jaapje duikelde bijna van de stoel.

‘Hier weêr,’ zei Leentje, Jaapje voerend van de tafel waar ze leerden ook, ‘is de brief er al?’

‘Vindt jij het zoo prettig,’ zei ze, toen ze bij de muur-

plint zaten op de grond en hun vier schoenen naast elkander schikten, 'dat wij uitgaan, ieder op zijn eigen, voor een heele week?' Jaapje kreeg een bangig wezen, daar had hij nog nooit aan gedacht.

'Maar wij komen terug!' riep hij uit.

'Ja, da's waar,' zei Leentje, 'we komen toch terug.'

'Ik zal een brief aan je schrijven gaan,' zei Jaapje gauw.

'He ja!' zei Leentje, 'maar eerst moet je me overhooren.'

Jaapje ging er goed voor zitten en Leentje tilde boezel en rok en haalde uit het driehoekje van haar witte zak het briefje voor den dag waarop de Pinkstertekst geschreven was.

'Je moet het niet verder scheuren,' zei ze en deed haar goed weêr knap.

Jaapje voelde nog telkens het kringetje van de pet om zijn hoofd, hij vouwde het kreukelige briefje open. Leentje zou beginnen en Jaapje nakijken of het goed uitkwam wat ze zei:

'En als de Pinksterdagen waren vervuld,' begon Leentje; in haar oogen spiegelden de lichte ruiten.

'Nee,' zei Jaapje ferm, 'dat staat er niet geschreven; er staat: 'en als de dag van het Pinksterfeest.'

'O ja,' zei Leentje, wippend met haar lijf 'en als de eerste Pinksterdag.'

'Nee,' zei Jaapje, zonder kijken op het briefje, 'en als de dag van het Pinksterfeest.'

‘O ja,’ zei Leentje, ‘als de dag van het Pinksterfeest gekomen.’

‘Neen,’ zei Jaapje, ‘Leen, vervuld.’

‘O, ja,’ zei Leentje, ‘en als de dag van het Pinksterfeest vervuld was, waren zij allen een-drach-te-lijk bijeen.’

‘Dat is het eerste vers,’ zei Jaapje, ‘nou zullen wij beginnen aan het tweede.’

‘Het tweede ken ik nog niet goed,’ zei Leentje.

‘Je mot het 's avonds in je bed opzeggen,’ raadde Jaapje aan, ‘anders vergeet je het weêr; ‘ik zal het vóorzeggen an je.’

‘Ja,’ zei Leentje ‘graag, zijn het mooie petten van het jaar?’

‘Het gaat nogal,’ bromde Jaapje.

‘Je moet hem goed vasthouden,’ zei Leentje, ‘als je boven op de schuit bent; zal je het doen? wantanders waait ie af en kom je bij je oome zonder pet.’ Jaapje voelde of er van zijn hoofd wat afvloog.

‘Ik zal er wel voor zorgen,’ zei hij dan, ‘willen we nou beginnen?’

‘O, ja!’ zei Leentje.

‘En er geschiedde,’ hervatte Jaapje.

‘En er geschiedde,’ herhaalde Leentje.

‘Haas-te-lijk.’

‘Haas-te-lijk,’ herhaalde Leentje, ‘en er geschiedde haas-te-lijk.’

‘Zie je nou wel,’ zei Jaapje, ‘er is niks an.’ Leentje drukte haar schouder tegen hem aan.

‘Een geluid!’

‘Een geluid,’ herhaalde even nadrukkelijk Leentje, ‘en er geschiedde haastelijk één geluid.’ Nico kwam aanlopen.

‘Ik óverhóór!’ riep Jaapje naar hem op en oogenblikkelijk keerde Nico om.

‘Die perzik gaf mijn vader mij,
Omdat ik vlijtig leer,’

zong Abraham Steffelaar.

‘Waar sarren ze je altijd om,’ mopperde Jaapje, ‘je mot toch leeren of je wil of niet.’

‘Nu leef ik vergenoegd en blij,
Die perzik smaakt naar teer.’

zong Bram.

‘t Is toch gemeen,’ zei Jaapje, ‘hoor nou, Leen.’

‘Een geluid gelijk als van,’

‘Een geluid gelijk als van,’ herhaalde Leentje.

‘Een gewèldig gedreven wind.’

‘Vreéselijk!’ fluisterde Leentje.

‘t Is jouw beurt, Leen,’ zei Jaapje, met het briefje in zijn boezelaar.

‘Wat zal het in grootvaders molen kraken,’ antwoordde Leentje. Jaapje hoorde in gedachte ‘de klacht van den scheepsjongen’ die Rudolf op kon zeggen, waar ook van ‘kraken’ in kwam. Zijn oogen wiebelden, hij schoof wat heen en weêr.

‘Maar dat hoort er bij, zegt Hein de knecht,’ zei Leentje.

‘Willen we nou beginnen?’ bromde Jaapje.

‘Ik ben dom,’ zei Leentje.

‘Dan moeten wij beginnen weêr van voren af,’ zei Jaapje, ‘anders helpt het niet.’

‘En er geschiedde haastelijk.’

‘En er geschiedde haastelijk,’ dreunde Leentje na.

‘Een ge-luid.’

‘Een ge-luid.’

‘Als van een gewèldig gedreven wind.’

‘Als van een geweldig gedréven wind.’

‘Dat het geheele huis vervulde.’

‘Dat het geheele huis vervulde.’

‘Waar zij zaten.’

‘Waar zij zaten,’ herhaalde Leentje.

‘Nou krijgen wij,’ zei Jaapje, ‘het derde en middelste vers.’

‘Er zijn er vijf,’ zei Leentje.

‘We hebben er dikwijls wel es zeven gehad,’ zei Jaapje.

‘En van hen werden gezien,’

‘En van hen werden gezien,’

‘Verdeelde tongen.’

‘Verdeelde tongen.’

‘En het zat.’

‘En het zat.’

‘Op een iegelijk van hen.’

‘Op een ie-ge-lijk van hen,’ Leentje zuchtte benauwd.

‘Morgen, Jaap,’ zei ze, met haar gewone stem, ‘moesten wij de andere twee maar overhooren.’

‘Dat is goed,’ zei Jaapje, ‘als je het op tijd maar op kan zeggen uit je hoofd.’

‘Wat zouden dat geweest zijn, Jaap!’ vroeg Leentje nog vreesachtig, ‘wat zat verdeeld op ie-ge-lijk?’

‘Dà weet ik niet,’ bromde Jaapje, ‘misschien wel als de horens van een molenaar, of-fe, als je vijf vingers, zie je, zóo... of net misschien wel als de puntjes van het gas.’

‘t Is Gods woord,’ zei Leentje, ‘bij de uitstorting van de heilige geest, mot je denken, daar kunnen kinderen zich nog niet in begeven.’...

Leentje was geroepen om te breien bij moeder Sientje en Jaapje zat aan tafel op zijn lei te schrijven. Hij schreef een brief aan Leentje, lette nergens op. Vlak over hem zat Bertus en schreef zijn verzen achter-mekaâr om ze goed te kennen, Donderdag over een week. Jaapje, naar het licht gekeerd, ondersteunde met zijn linkerarm zijn lei, dat niemand zien kon wat hij schrijven ging, hij wriemelde, hij veegde, kraste gauw, zijn haren glommen woelig en telkens glom zijn grift. Jaapje had geschreven, wit op zwart, en had een heele boel nog willen schrijven.

Lieve Leen
Nu ga ik van u heen
En gij gaat weg van mij
Wij zijn bedroefd en blij
Wij varen met de schuit
En na een week is 't uit
Dan keeren wij vervuld
Dus leeren wij geduld
De pinksterblom die blinkt
De vogel liedjes zingt
Ik zal je van mijn leven niet vergeten
Bij slapen en bij opstaan en bij eten
En in de kerk ook niet
En daarom geen verdriet
De vreeze Gods is groot
Hij laat ons niet in nood.
Wanneer ik ben gekomen in het bosch
Waar in de rooie vos
Zijn holen met de nagels van zijn pooten heeft gegrift
En als de geweldige wind draaft
Dan zal ik om je denken, lieve Leen
Nu ga je van mij heen
En ik ga weg van jou
Blijf eeuwig mij getrouw

‘Wat scheelt er aan, Jaap?’ vroeg Bertus, beurend zijn ragebol.

‘Ik mot me neus zoo dikwijls snuiten tegenswoordig,’ antwoordde Jaapje.

‘Hij zal wel kommen, de brief,’ zei Bertus, ‘je zult het zien, gerust... as je nou as ik, nèrgens na toe kon gaan.’

XIV. De wijde Wereld.

I.

Jaapje stond met zijn nieuwe pet op, zonder boezelaar, in zijn Zondagsche hes, die door een riem geknepen om zijn middel sloot, de veterschoenen glimmend, bij de slootkant langs den weg. Hij hield zijn handen deftig op zijn rug en met zijn wonderlijke armen, rood en blauw, stond hij daar te pralen in de zon, gelijk een zeldzaam kevertje, dat uit de lucht is komen vallen.

Het was nu Woensdag-ochtend en weder lagen er de wijde beemden open als met een wol van bloemen overdekt. Zoodra de school was aangegaan, om acht en hij het klotsen van de witte trippels niet meer hoorde en onderlangs het hekje niet meer dansen zag, wanneer de boerenjongens en de boerenmeisjes binnen waren, was Jaapje daar te vinden. Hij liep niet verder dan een heel klein eindje, links of rechts, en bleef bij 't schoolgebouw,

onverdroten kijken naar het wandenlooze met zijn tinteloogen.

Hij zou vanmiddag na den eten visschen gaan met Schoo den ondermeester, maar Jaapje was niet blij daarom en popelde niet als anders. Het 'broekemannetje' gelijk hem tante noemde, nam alles als vanzelve sprekend aan. 's Avonds werd hij heel gauw lodderig en als hij 's morgens wakker werd, wist hij nooit waar hij was. Wanneer de galm van een schoolgezing kwam in zijn ooren, leek het iets van 'vroeger' en als je hem gevraagd zou hebben hoe het hem beviel, zou hij niet veel anders dan 'goed' geantwoord hebben. 'Vraagt u maar niets aan hem, tante,' had Koos gezegd, 'u komt er toch niet achter, ons Jaapje tiert in stilte, het komt er pas na maanden bij hem uit, zonder dat je het vraagt.' Jaapje hoorde het allemaal over zijn wezen besluiten, liet tante aan zijn wangen zuigen als ze zoende, door oome aan zijn oorlelletje bengelen, zooals de wind die langs hem aaide, kwam en ging.

Toen ze aangekomen waren, had hij zwart gestaard en bleef heel dicht bij Koos; allengskens lieten dan zijn lippen weder los en leek hij op te letten. Meestal keek hij naar de ramen, de kamer was van glas, had ramen ook opzij en als hij op een stoel zat bij het ontbijt, keek hij benieuwd de gele bol van kaas aan, waar tante Deborah, draaiende mooie plakken af kon snijden. Tante trekkebeende een beetje en had haar ochtendmuts op en bleef altijd met Koos de boel omwasschen en praten over 'moeilijke ste-

ken', want tante was 'brei-juffrouw'. Jaapje was dan niet noodig en mocht naar buiten gaan. Meer en meer werden zijn gewoontetjes vrij, dan zag je stipt hem naar de witte keitjes turen, die voor het huis achter het groene, stijve hekje netjes waren neêrgelegd of op zijn hurken bij de sloot gaan zitten. Hij zat te loeren naar de stekeltjes of zag de eenden in het groene water slobberen, met lepels aan hun bek en pikhaan-oogjes en als er eentje op zijn kop ging staan in 't water en met zijn bloote, platte voeten roeide, sprong Jaapje op alsof een bij hem stak, lachte of pruttelde. Soms draafde hij een endje of wou hij 'n blauw en-witte zwaluw bij gaan houen die nooit eens zitten ging zooals een musch, of stond versteld, met 't ongesproken o! op zijn gezicht, omdat hij had gezien een dunne, gazen vlinder. Maar met de eenden mee kwam hij teruggelopen, die onder dikke dotten gele bloemen voeren op een rijtje langs de wal, dribbelend met hun staartjes, stuurden om een hoekje, een ander slootje binnen. Hij keek het rechte grachtje in en zag ze lichte slingers in het donker water maken en ging dan weêr vrijwillig op zijn plekjen staan, de 'voor zijn leeftijd groote' handen als een boertje op zijn rug.

Zooals hij in het Huis zijn gangetje kon gaan, zijn boeltje telkens in het hoekje schuiven kon, stond hij nu weêr stadig naar het land te zien en naar het gekleurde dons. Hij keek niet naar de blauwe lucht dan om het vliegen van een ooievaar, hij zag wel stijf de schim aan van verre

boomen, er liepen ook wel varkens ‘uit het hok’, maar Jaapje leek alles vergeten. ‘Die Jaap,’ zei Koos, wanneer ze de afdroogdoek draaide over een bordje en door het raam hem waarnam, ‘wat staat hij daar, alsof hij ‘t in zijn zak wil steken, dat zal hem afvallen thuis, wij maken het u toch niet al te lastig, tante, met zijn beiden?’ ... ‘Je weet wel beter, nchie,’ zei tante dan. ‘Je hebt er altijd moeite mee hem van iets weg te krijgen,’ vervolgde Koos, ‘t is toch zoo’n kopstuk soms, dat heeft ie van de stuipen overgehouden, ziet u.’ Tante moest zich dan omkeeren en keek ook door het raam met ‘tranen in haar oogen’, want tante had nooit kinderen gehad van haar eigen.

Wanneer daar Jaapje ‘uren lang’ gestaan had, voelde hij soms ijlte in zijn lijf en leek iets te ontberen, hij begon te wrijven, zooals hij thuis zijn boezelaar over zijn lijf kon loopen wrijven of ging van moeiïgheid eens zitten op het randje gras. Dan hoorde hij heel andere vogels dan de musschen zingen in zijn hoofd, ja, Jaapje leek wel dikwijls weêr heel klein geworden.

‘En denk je nou nooit meer es aan Leentje?’ had Koos gevraagd voor het slapen-gaan en toen had Jaapje gezegd:

‘Ik geloof het wel.’

Als hij zoo lang gekeken naar de verte had, tot waar het begon te wasemen en te suisen, was het of de wijde wind hem aan zijn ooren vroeg: ‘hoe ben je hier gekomen?’ Jaapje zou dat dan niet dadelijk hebben kunnen mededeelen. Hij had den ganschen Zaterdag-ochtend in de

‘spoor’ gezeten... Het woei en woof en rookte langs de ruiten en 't schudde je van de bank haast af; telkens holden palen voorbij en niemendal verstond je. Hij flóot als hij ging; Koos was voor het zwarte vullis om gaan zitten; ze had haar Zondagsche muts op, waar je altijd in de krans van binnen het slangetje karkas kon zien en met een keelbandje vast. Ze droeg haar ‘kamerijksche doek’ nu alle dagen en spelde alle morgens de ‘tuit’ ervan over en op haar buik een mooi ‘doffie’. Ze had haar witte moffen al gewasschen en was wat blij geweest dat ze aangekomen waren en hij weêr loopen mocht. Toen waren zij geloopen door een veld en naar een groote kerk zonder groote toren toe en door een keien-straat waarin een zadelmaker en een apotheker woonden en toen een gracht en toen nog meer. Koos droeg de hoededoos waarin het schoone goed was, omdat je altijd knap voor den dag moest komen. Ze vroeg de weg aan ieder die er vriendelijk uitzag. Jaapje wist het toch wel, want als hij daar terug gekomen was, zou hij zeker hebben kunnen zeggen tegen Koos ‘daar bennen we geweest.’

Eindelijk waren zij gekomen aan de groene trekschuit met de witte raampjes. Er hadden er drie gelegen naast elkaâr; de middelste moesten ze hebben. Je stapte op een plank; er was een mastje met een ringetje er aan. De groote menschen moesten bukken om er in te stappen, er waren banken binnen langs de kromme kant, waarop je zitten gaan moest naast de hoededoos. In 't

midden was een tafeltje dat vastzat, maar in de 'roef' was 't duurder, daar waren gordijntjes, er was een potje met een steel en 'n kooltje vuur er in. Je hoorde almaar loopen boven je hoofd en toen Koos had gezegd: 'we gaan al,' had Jaapje nog niets gevoeld. Hij had op zijn knieën liggend door het raampje uitgezien; er waren groote kringen in het water van het douwen dat ze moesten doen.

Je Zondagsche mouwen waren altijd lang; hij had zijn eene hand er ingehaald en toen had een platte juffrouw aan den overkant aan Koos gevraagd: 'Heeft dat knaapje geen handje?' Zwarte tanden had ze en schulpen om haar harsens als moeder Juut en daarop een muts die met een waaier op haar schouers hing en daarop nog een heele groote hoed met blommen. 'Nou, die bezit ze, hoor,' had Koos gefluisterd, toen zij uit de schuit ging onderweg, 'zag je wat een goud overal, het leek wel een Sinterklaaspop.' De schipper was het geld op komen halen en Jaapje had bij ongeluk zijn dubbeltje laten vallen, in een kiertje was het gerold. 't Is vort,' zei de schipper en keek de andere menschen aan, 'wat mot ik met zoo'n reiziger aanvangen? De deeren heeft behoorlijk betaald, het spijt me wel voor je mooie mouwen, ik zal je maar effetjes aan de wal afzetten, 't is gebeurd in een ommezien.' Koos was nog erger dan hij geschrokken en de schipper had erg veel rimpeltjes in zijn hals en in zijn hoofd en gouwe ringetjes had hij in zijn ooren... 't Is een ding,' zei de schipper, 'weet je wat, je hebt zeker

wel zingen geleerd, zing dan maar een liedje voor je overtocht.' Jaapje had gezongen van 'er ruischt langs de wolken,' ze hadden het allemaal even mooi gevonden en hij had mee mogen varen voor niemendal. 'Laat je toch niets wijs maken,' zei Koos naderhand, 'ze hebben de planken maar op te lichten en halen het wel uit het water.' Doch dat geloofde Jaapje in zijn eigen niet.

't Was precies of de schuit lag stil, maar als je door de venstertjes keek, ging er altijd dik gras voorbij. Wanneer de schuit voer krom, zag je door het open deurtje soms het paardje in de verte; de jager zat er op, met allebei zijn beenen aan een kant. Meester Schoo had beloofd dat hij hier ook eens op een paard mocht zitten. Als er een schuit aankwam van de andere kant, lieten zij de touwen in het water slieren en voor er een brug aankwam, blêrden ze: 'Brug-g omhoog!' Ja, Jaapje zou eenmaal een heeleboel kunnen vertellen, meer nog dan je kon denken.

Wanneer om elf uur de school uitging, keerde 'het maatje dat te waardschap bij de miester was' zijn rug toe naar het land en oogde naar de 'jeugd' die over het plaatsje naast het zijraam aan kwam trappelen. Jaapje verstond de jongens niet, ze zwaaiden soms hun pet voor hem af, of bleven in eensen staan, dan keken ze uit de verte naar mekaâr; hij had nog nooit een hand aan een gegeven. Meestal stak hij naar de ondermeester over, die net als meester van Staveren wacht hield en leî zijn hand in de

zijne. Jaapje was gauw bevriend met meester Schoo geworden; 's middags mocht hij dikwijls samenkijken in het 'Stuivers-magazijn', waar prentjes zat in waren om te kleuren en versjes van Tijn Uilenspiegel. Er was een prentje in waar Tijn staat in de kamer en over de onderdeur kijkt een man op een paard en vraagt of er iemand binnen is:

'Ja, anderhalve man, sinjeur,
Zoo klonk er 't olijk antwoord op,
En naar ik bovendien bespeur
Een groote, sterke paardekop.'

en dan was er de rarekiek van korporaal Smit met zijn houten been:

'R-r-r-t, al weêr een ander plan!...
Dat is Napoleon Bonaparte,
Heel de wereld door bekend;
Dat is Jan van Bartel Barte,
Ook een wonderferme vent.'

Het duurde dan nooit lang of oome De la Porte kwam voor de glazen zitten rooken uit een lange pijp en kregen ze koffie met koek. Oome's voorhoofd was bloot, hij had een witte baard om zijn gezicht die geel was op zijn das en witte schuiertjes boven zijn zwarte oogen. Tante had haar muts al op met kleurige tierlantijntjes en knolletjes haar op zij; toen tante jong nog was, had ze nog langer

haar dan Koos gehad, ze kon er, zóó, op gaan zitten. Toen had zij ook een kleur gehad, nu zag zij meestal wit; maar oome zag er 'patent' nog uit; 'oom is een spotvogel,' had Koos gezegd, 'wie vindt jij aardiger? tante is erg ortodoks.' Jaapje was toen onmiddellijk wat, 'narrig' tegen Koos geworden, hij hoorde haar met Door bij Groomoe weêr gaan krieuwen, omdat zij door het 'nieuwe licht' begon besmet te worden, anderen voor ging spreken die niet meer als zijn oudste zuster konden gelooven aan 'het bloed'. De meisjes op de zaal lazen 'verkeerde' traktaatjes had Door gezegd en tante Deborah had een schep traktaatjes onder den Bijbel liggen; er waren plaatjes ook van kinderen in; zijn 'zwarte broertjes' van de zendelingen; ze hadden bolle buikjes als Piet en dikker lippen dan Bernard nog, maar Jaapje vond de plaatjes in de rarekiek veel duidelijker om te zien.

II.

'Wie gaat er visschen?' riep meester Schoo, in 't gangetje, 'anderhalve man, Jaap!'

Jaapje leek een ander jongetje, zei Koos, toen hij met meester uitging. Hij mocht zijn eigen hengel dragen en meester Schoo droeg ook een rieten stok en daarbij nog een netje voor de visch. Ze zouden er misschien wel zooveel vangen, zei de meester, dat het zou scheuren, als bij de wonderdadige vischvangst. Meester was groot en als

je op zijn eene schouer zat, viel je daar zoo makkelijk niet af. Zijn haar was geel en kort, zijn oogen waren licht en blauw, hij kneep zijn voorhoofd, meester Schoo 'studeerde'.

Ze liepen rechtuit op de kerk aan met het blinkende haantje. Jaapje had Zondag naar de kerk gemoeten ook en had gezeten in een 'bonnetje' op kussens. Er lagen dikke bijbels klaar; oome was ouderling en meester Schoo zong vóór, die kón hij toen nog niet. De mannen baden in hun petten eerst en hadden gouwe dingetjes onder hun kin; ze hadden naar hen gekeken en door de witte kappen in het ruim had Jaapje moeten denken aan de meisjes-mutsen in de 'grootte kerk' toen het Nieuwjaar was geweest. Ze liepen langs de boerderij van buurman, waarvan het dak was uitgezaagd als een kapel, en waar hij zoetemelk had gedronken uit een nap die in een blauwe emmer dreef met schuim erop, maar Jaapje kreeg nu elken morgen 'n glaasje zoetemelk. De meester schreeuwde naar een wagentje dat op twee hooge, blikkerende wielen aan kwam rollen, een juffrouw keek er bovenuit, die net was als de juffrouw op de schuit en toen kwam er een boer aan met een dikke knuppel, in een flodderkiel, zei: 'gedag samen.' Hij had zijn vuile broekspijpen omgeslagen en had zijn pijpje onderste-boven in zijn lippen vast. 'Tevreden?' riep de meester en toen haalde hij zijn schouders op. Ze waren door een hek geslopen, waar 'Zelden-rust' was opgeschilderd. 'Weest maar niet bang,' zei

meester, toen hij het hek weêr sloot, ‘de koeien kennen me, blijf maar goedschiks bij me, we zouden hier wel om het hardste kunnen loopen.’ Jaapje hield de groote beesten met hun spitse horens in de smiesen toch, ze liepen vretende, voetje voor voetje vooruit. ‘Ze zijn nieuwsgierig,’ zei de meester, ‘kijk ze naar jou kijken, maar koeien zijn te dom, als er eens een stier bij was, met je rooie mouw.’ Ze gingen door een ander hek en toen waren de koeien voorbij. Nu was het gras weêr lang, hij tripte achter meester met zijn hengel aan, boterblommen groeiden er zoo'n macht, dat soms geen gras te zien was, overal rook het lekker. Jaapje stapte vorstelijk en zag geen ander water dan de dunne slootjes.

Eindelijk waren zij gekomen op een weggetje van zand. Daar zagen ze in de verte een bruggetje opklimmen met een witte leuning en toen zij bij de brug gekomen waren, stroomde er het water onder door met rimpeltjes. ‘We gaan er niet over,’ zei meester, ‘dan hebben wij de zon niet in 't gelaat.’ Ze wandelden een poosje langs het frissche water tot de meester stil bleef staan en zei:

‘Hier zal het wel 'n goed plekje om te visschen zijn.’

De meester maakte stuk voor stuk de hengels klaar, hij haalde uit zijn achterzak het aas, ‘kouwe aardappel’ die hij had geborgen in een blikken brillenhuisje, zooals groomoe had. Hij kleefde een stukje met spuug aan de angel vast, gooide de draad in 't water dat de dobber dreef en gaf de stok aan Jaapje in zijn handen. ‘We gaan er bij

zitten,' zei de meester 'zeg!' en trok een pijpje uit zijn vestjeszak, stopte het uit een beursje met een kwastje vanonder, streek een lucifer van achteren langs zijn broek, toen gingen ze op het kouwe kantje in de bloemen zitten visschen.

'Nu moeten we onze woorden temperen,' zei de meester, houdend zijn stok met beide handen vast, 'anders worden ze gewaarschuwd door ons zelf.' Hij smakte aan zijn pijp en pufte door de lucht.

'Dat is eerst plezierig,' praatte meester door zijn tanden, 'wat zeg jij? zie je, daar houd ik nu van, Jaap, ik houd van kinderen, daarom ben ik schoolmeester geworden. Vindt je het dom?'

'Ik vind het niet dom,' zei Jaapje.

'Ik ook niet,' zei de meester, 'ópgepast! 'k geloof, jij hebt al beet, goed naar je dobber kijken, jongen.'

'Opslaan!' zei de meester, 'àh, véels te gauw.'

't Was mis,' pruttelde Jaapje.

'Een aaltje,' zei meester en Jaapje hoorde het van overal weêr suisen om hem heen.

'Jaap,' vroeg meester dan, 'wat wil jij worden?'

'Ik word generaal,' bromde Jaapje.

'Dat heb ik wel gedacht,' zei meester, 'een Chasseë; tillen je hengel, jongen, zooals ik het doe.'

't Is net of me hengel stuk is,' antwoordde Jaapje; zijn oogen schemerden van al het water.

'Dat komt door de straalbreking,' zei de meester, 'nooit

je stok indompelen, dan vang je snoek; de hoek van inval is gelijk aan den hoek van terugkaatsing; vraag het maar aan meester van Staveren; wij zitten hier te visschen aan de Purmerendsche vaart.' Jaapje keek in eens verbijsterd van zijn rooie, witte bolletje in het water weg.

'Meester,' vroeg hij, 'kan je daar naar toe kommen, naar Purmerend?'

'Ja-a!' zei de meester, 'met een wagentje, 't is eeuwig ver hier vandaan; wanneer je goeie oogen hebt, kan je de toren zien van Purmerend.'

'Daar!' wees de meester met zijn hoofd, 'niet naar die kant kijken.'

'Ik zie niks,' zei Jaapje, 'zeker geen goeie oogen.'

'Jaap,' zei de meester na een poosje weêr te hebben zitten visschen, 'je hebt al een meisje, hoor ik.'

'Ja, meester,' zei Jaapje.

'Hoe heet ze?' vroeg meester.

'Leentje,' zei Jaapje.

'Ik heb ook een meisje,' zei de meester.

'Hoe hiet die dan?' vroeg Jaapje.

'Sofie!' zei de meester, 'net als de Koningin. Je hadt een mooiere naam moeten uitpikken, vind ik, Jaap.'

'Daar kan je niks aan doen,' antwoordde Jaapje.

'Daar heb je gelijk aan,' zei de meester, 'jij moogt bij mij op de bruiloft komen.'

'Mag Leentje dan ook meekomen?' vroeg Jaapje.

'Zeker, mag ze,' zei de meester, 'en haar moeder ook.'

‘Ze hèt ommers geen moeder,’ zei Jaapje.

‘Hoe kan ik toch zoo aartsdom wezen,’ zei de meester, ‘kom dan maar alleen met Leentje.’

‘Het hoeft anders niet, ziet u,’ zei Jaapje edelmoedig.

Ze hadden wêer een poosje zitten visschen, toen de meester zei:

‘De hemel is niet met ons, Jaap, ze blijven onder het kroos, we moeten pieren zien te krijgen en ergens anders in gaan leggen.’ Hij keek eens om en zei: ‘het zucht daar onder de brug.’

Meester had zijn hengel neêrgelegd, nam een knipmes uit zijn zak en ging er bij de wal mee zitten steken in de vette grond. ‘Hier jij, met je blauwe gat!’ zei hij tegen een worm; hij ving er nog een paar en deed het wurmsel in het brillenhuisje. Hij sneed er eentje middendoor, zoodat het zwart er uitliep, schoof de helften over de angels, liet geen stukje bloot. Ze leefden nog, dat zouen de visschen wel zien...

Bij 't ruig omgroeide voetstuk van de brug leî de meester voor hem in en klom naar boven dan om zelf over de leuning te gaan liggen loeren. Ze konden nu niet praten met elkander, meester float hem als hij waarschuwde en Jaapje tuurde met al zijn macht naar 't wriemelende water. Plotseling dook zijn dobber onder en gingen de kurkjes slepen.

Vanzelve was Jaapje aan de stok gaan tillen, de hengel boog er van. Er trok een vréeselijke kracht beneden in het water; hij beefde op zijn beenen.

‘Méester!’ schreeuwde Jaapje.

‘Ik kóm!’ schreeuwde meester terug; hij klotste over de brug, nam hem de hengel af en toen lag ineens een groote visch te spartelen op het gras.

‘Verdik me!’ zei de meester, ‘een baars van wel een pond. Hoe-i! daar gaat er mijn dobber van door. Hou hem, Jaap! achter je voet, Jaap!’ riep de meester en sprong meteen naar de brug. Jaapje zag de hengel zwiepen door de lucht, een lange glinstering uit het water vliegen.

‘Weêr zoo'n monster!’ riep de meester uit en kwam met hoogen hengel aangelopen, ‘ga voor je baars staan, vent, anders gaat hij naar zijn makkers weêr terug.’ Zoo stond daar Jaapje half afgewend naar zijn griezelige buit te kijken; hij hapte nog, hij gaapte opzij, klepte met zijn staart en zijn eene oog glinsterde rond.

‘Dat heb je knap bewerkstelligd,’ zei de meester, ‘wat een rooie vinnen, een baars is mooi, een baars is altijd heel graag in een stroompje, roofdieren dat het zijn;’ Jaapje begon met meester samen hoe langer hoe stoutmoediger te worden, doch durfde toch de visch niet vast te houden nog, hij was zoo vet en koud. Meester peuterde de angels uit erlui bek en leî de visch in 't netje neêr dat Jaapje open hield; ze krompen.

En na die eerste twee was 't ieder oogenblik noppes. Slag op slag moesten ze halen en trokken ze aan zijn kop een visch het water uit. Ze schreeuwden naar elkaâr zoo hard zij konden en 't hinderde niemendal. ‘Ze blazen!’

juichte Jaapje en als er weêr een kleintje moest geborgen worden, viel hij verwoed op zijn knieën in het gras en gromde: 'ik zal je wel krijgen, leelijke schrok.' Jaapje vloekte: 'sakkerju!' hij durfde nu de visch wel vast te klemmen en te knijpen in zijn pens. Toen was het weêr als in 't begin.

'Nou, Jaap,' zei meester en klopte zijn pijpje leêg, 'wat zeg je er van? wel anderhalf dozijn, man, ga ze maar eens tellen; 't was een schooltje. Nu kan je tegen Leentje zeggen dat je baars gevangen hebt...'

's Avonds aan den disch was Jaapje gansch en al vervuld nog van de jacht. Marretje, de dikke meid, had haar schoone voorschoot aangedaan en moest zes mooie naar dominee brengen met een beetje groensel er om heen en toen zei Jaapje dat de juffrouw van de melk er ook wel zes kon krijgen.

'Maar dan houdt je zelf niets over, visschersbaas,' zei Oome.

'Da's niks,' zei Jaapje weêr, 'er zwemmen er genoeg nog in de Purmerendsche vaart.' Oome zat de kleine held glunder aan te kijken; Koos zei:

'Jaapje heeft maar best weêr opgepast, niet, tante!'

'Ja, Koosje-lief,' antwoordde oome voor tante, 'dat heeft je broer; wat zeg jij, Schoo? oppassen heet altijd de boodschap; voor ons nichtje komt zoo zoetjes aan de tijd om op te passen op haar moeders bewijs.'

'Foei!' berispte tante's stem, 'moet zoo'n rein kind nu

ook al naar de hoogeschool. Daar is nog tijd gelukkig voor.'

'Mijn goeie mensch,' antwoordde oom, 'je spreekt of wij er eeuwig zullen wezen.'

'Ja,' zei tante, haar oogen nederhoudend, 'boven bidden en denken, hoop ik, in Zijn heerlijkheid.'

Zoo praatten zij tot oom al zat te rooken langs zijn hooge voorhoofd en 't buiten donkerde; over ouwe en nieuwe spelling en nog meer. Jaapje werd daarbij opzichtig bleek, kreeg 'zandjes in zijn oogen'. Koos bracht hem te bed; Jaapje viel terstond in slaap en droomde dien nacht van happende baarzebekken en dat een groote visch Leentje wou trekken naar benêe.

XV. De Beer.

Nico had een stok als een sabel opzij en zijn bliken trompet aan een touwtje op zijn boezelaar hangen en lolde op de maat:

De schelmedieven komen in de stad,
Ze hebben geen brood en geen drinken gehad.

Toen was een orgel komen hoempezoempen in de straat en draafden ze naar de poort. Ze wisten het deurtje in de poort nog los, ofschoon de dokter er al voor Abram Steffelaar was geweest, die tegenwoordig altijd op de ziekenkamer blijven moest. Ze duwden onverschrokken het deurtje open, omdat je dan ook door de kier kon kijken en zoo konden ze zien in de lichte straat. Daar stapte de orgelman over de groote steenen; hij zette de houten poot van zijn orgel telkens een eindje verder en droeg het kastje tegen zijn heup, gelijk een kerkje met gouwe raampjes waar rooie gordijntjes voor hingen. Er lag een zeiltje bo-

venop, want 't regende altijd met kermis, maar nu was het helder weêr en op zijn voorste been was ook een zeiltje; hij hield het orgel tegen aan een breede riem waardoor hij zijn lijf had gestoken en speelde aan de kruk.

‘Het is dezelfde van verleden jaar,’ wist Sander van de Sande.

De orgelman had lichte polka-haren en zilveren ringetjes in zijn ooren; hij had een stompe sik, rille oogen en op zijn hand, wanneer hij langzaam speelde, kon je het blauwe ankertje zien. Zijn mond was scheef van 't zingen, hij keerde draaiende om, liep achterover loopend naar zijn vrouw, die bij ‘de stoepen-met-de-banken’ was. Ze zong het zelfde deuntje; het nieuwe kermislied dat maar twee centen kostte.

‘Wat heeft zij haar haren netjes opgemaakt,’ zei Suze, ‘t is geen gewone vrouw.’

‘Ze is toch zoo dik niet als de dikke dame,’ vitte Dirk Bouts.

De orgelvrouw droeg een ‘brand-heldere’ muts en 'n witte strik onder haar onderkin. Ze had de liedjes op haar bolle arm hangen en maakte loopende haar vinger nat om velletjes uit te deelen. Ze had een keurig boezel voor, een paars jak aan en rooie pantoffels en stak de straat al galmend over; ze kwam met het glimmende bakje niet bij ‘hullie’; het had een oor en een half dekseltje bovenop.

‘Zij zingt mooier dan hij,’ vond Marijtje Verkruisen, ‘hij hèt zoo gróffe stem.’

De kinderen uit de buurt, die hun 'ouwers' nog hadden, trokken mee met het orgel, ze zouden misschien wel mee tot de draaimolens gaan en zongen het deuntje allemaal; het was een 'fesoenlijk' liedje, de jongens hadden het op de zaal; je kon de olieballen in de verte ruiken. Ze duwden dan het deuntje netjes op de kier weêr en sjokten naar de plaats terug, in de muziek van Kareltsjes mond-harmonikaatje. Nico bleef nog onder de poort staan blazen, omdat het daar zoo klónk en onderweg drukte Marijtje Verkruijsen zich tegen Jaapje aan.

'Waarom wil je nooit met mijn meer spelen?' vroeg ze.

'Je kan toch niet spelen,' bromde Jaapje, 'met ieder te gelijk.'

'Je kan met mijn toch ook wel es spelen;' pruttelde Marijtje, 'ik heb je toch niks gedaan; ze zeggen allemaal dat het schandalig is.'

'Nee,' schudde Jaapje met zijn hoofd.

'Je hebt aan Leen een spiegeltje ook gegeven,' zei Marijtje.

'Nou,' zei Jaapje, 'dat is heel goed.'

'Leen, breek je been!' smaalde Marijtje.

't Geeft geen zier,' antwoordde Jaapje, 'of je nou hoog springt of laag.'

'Leelke schelmedief,' riep Marijtje kwaad en liep de speeltuin in. Jaapje zei niets terug en ging zijn eigen gang.

Na zijn reis was Jaapje meer dan vroeger nog eenzelve af en toe. 's Avonds lag hij in zijn bed te luisteren naar

de kikkers in de verte nog. Wanneer hij niet met Leentje kuierde, zat hij dikwijls op de rollaag, hij kon er zoo ongelukkig bij zitten, meende Koos, dat je hem een cent zou geven; ze scholden hem uit voor 'kijk in de lucht', maar schelden doet geen zeer, slaan zooveel te meer. Hij zat ook dikwijls sinds dien tijd te lezen, las zijn eenig prijsje over van begin tot end, want Jaapje wou misschien 'meester' worden. Het eerste plaatje was daarin gekleurd met 'vroegere kleur' maar liever las hij van de boer die zei:

Gij juffers van de stad
Wat kiest gij schuw uw pad,

of van de boer die tot zijn paard zei:

Maar als het traagheid is
Loop dan de zweep niet mis,
Gij kunt mij niet bedriegen.

Dikwijls wou hij ook een brief aan meester Schoo gaan schrijven en Jaapje verlangde erg om de zon op te zien gaan.

Doch nu het kermis was geworden, las hij niet meer in zijn prijsje. De kermis was om twaalf ure Zaterdag ingeluid geworden door de 'Damiaatjes' en duurde tot 'laatste kermismaandag'. Al weken zongen zij van schelmedieven die kinderen stalen ook. 'Pas maar op,' zei moeder Sientje, als zij er een verbod, 'de belleman komt,' maar die dee niks, die had verleden jaar zijn 'ouwe vrouw' op zijn rug gehad. Ze hadden 't van te

voren wel geweten hoeveel draaimolens er zouden zijn en hoeveel poffertjeskramen en waar ze zouden staan. Ze wisten dat 'Blanus' er was en met het 'Haarlemsche meisje', en dat de Indiaansche trommenkoning kwam en de Reus en die steenen op zijn kop kon breken, omdat hij de 'aderen' wist; dat 'Basch' er weêr zou wezen en de Zeemeermin. Andere jongens hadden Zondags de schepen met spullen gaan tellen en op het geraamte geloopt van het 'grootte paardespul'. De spullen waren altijd grijs wanneer ze waren toe. Koos wou nooit eens langs de waterkant loopen, was tegen de kermis, omdat die 'onzedelijk' was; ze wist het wel waar al dat volk 'lozjeerde'.

Doch Zondag-namiddag was Jaapje toch met groomoe naar de kramen al geweest. De kramen mochten Zondags niet voor zeven ure open, maar in het donker van die opgetilde zeilen kon je toch de poppenboel goed zien. De rinkelhoepels hingen altijd op de hoeken; de kruiwagens ook, rood van binnen, met zwarte handvatjes, die wel een gulden kosten; de hobbelpaarden met echt haar en de gespikkelde die 'n staart van veêren hadden en voor de heele kleine jongens waren. Ze schoten met 'amorsies' overal. Er waren weêr draaimolentjes ook, die tinkten als je draaide, dat kwam door 'n blokje hout, dat tegen een snaar aan kwam; verleden jaar had hij zijn molentje stuk gemaakt en had het toen gezien. Ze verkochten tòch, het was wàt druk geweest. De steenen paaltjes waren uit de grond gegraven en waar geen paaltjes waren, waren

paaltjes nu. Ze bakte niet, maar hielden wel de vuren aan en zaten op de hoge stoelen bij de vergulde meelpot; daar deden ze wat in om de poffertjes te laten rijzen; maar groomoe zei: je kon ze gerust eten. Ze liepen wel met wafels opgestapeld en Jaapje had veel witte boerinnen-mutsen ook gezien, maar 't waren andere fatsoenen en die verkochten altijd oliebollen. Er waren altijd 'krieken' en peertjes ook met rooie wangetjes. Ze liepen met pruiken luchtballonnen, je kon goed zien dat ze 'trokken'. Groomoe had voor z'n eigen centen een spiegeldoosje voor Leen gekocht, en 't eene dekseltje was het spiegeltje. Hij had van Door een boek om te lezen gekregen; Door had het in een winkel gekocht en niet in een kraam; er waren ongekleurde groote platen in en 't hiet: 'de kleine Savoyaard'. Er stond niet erg veel in, omdat het zulke groote drukletters had; er stond genoeg toch in; je kon het allemaal niet uit je eigen weten. De kleine Savoyaard was uit zijn land gestolen door een vrouw en Jaapje had gedacht dat daar de savooiekool van daan kwam en toen had Piet hem half uitgelachen en daarom vroeg hij verder niet. Hij wou het groomoe vragen die overmorgen hem voor Blanus halen kwam of voor een ander spul, dat wist hij nog niet; Leentje mocht ook mee een andre keer; want als je niet werd meegenomen, kwam je nergens in. 'Zoo,' had groomoe tegen Koos gezegd, 'vindt jij kermishouen niet goed, dan gaat ie maar met groomoe, die vindt het wel goed.'

De kleine Savoyaard was uitgegaan eens met zijn 'klarinette', om aalmoezen te verdienen, hij komt op straat een andere vrouw tegen, zingt voor haar zijn liedje:

'Sta een wijle stil, mamsel,
Hoor mijn klarinette,
Het is waar wat ik vertel
En van zus Rosette.'

Hij vertelt haar alles, zijn heele 'levensgeschiedenis', dan is die vrouw zijn moeder en is gelukkig rijk en komt hij in zijn bergland terug. En staat er in te lezen: 'zei hij tot de Iersche vlinder'. Een vlinder kon niets zeggen toch, al vroeg je wat aan hem en als het er nou niet stond: 'zei hij tot de Iersche vlinder'. Hij had er Leentje over gesproken en Leentje had haar vinger aan haar mond gebracht, het was misschien een spreukie, maar Jaapje had gezegd: het kon niet bestaan, in de eeuwigheid niet. Nu hij op de rollaag was gezeten, pinkelend naar boven en luisterde naar het orgelen over alle daken heen en net geluid soms hoorde maken als groomoe's waterketeltje op de kachel, kwam het in zijn eigen weêr terug: 'zei hij tot de Iersche vlinder'.

De lucht was vol van groote stijve wolken, telkens werd het licht en zat hij in de zon. Nico blies en Bertus had een 'piepert', Karelkje had een ratel ook en Gerard een proppenschieter; wanneer je eerst goed lucht blies onder de kurk, knâlde hij. Dolf had een pistool van moeder

Bruin gekregen en had een bretale keel en nu wou Nico weêr trompetter bij de huzaren worden. Marie Verbeek liep met haar luchtballon of het een vlieger was, dat hoefde niet, want binnen zat er ‘gas’ in, net als in de pijpen. Zonder dat hij het had opgemerkt was Leentje naast hem komen zitten en zat te lachen in het spiegeltje. En plotseling was het gedaan met ‘muzieken en wapengekletter’, gingen ze springen, roepen. Marietje had bij ongeluk haar luchtbol losgelaten en de luchtbal zweefde.

De roode bal dreef als een natte zeepbel op de lucht, hij wou eerst naar de heeren tuin en ging toen naar de bleek. Hij klom zacht-zoetjes bij de bovenramen van de zaal-kant op, het dunne draadje als een vliegerstaart er onder.

‘Hij zakt!’ gierde Dolf, dravend het zaalpad in, met allegaar er achter, ‘hadden we nou maar een lange lat.’

‘Zie je dan niet dat hij vlucht?’

‘He, wat mooi!’ riep Leentje; de bal was uit de schaduw van het Huis gestegen en gloeide als glas in de zon.

‘Hij slinkt!’

‘Hij zal wel gauw gaan barsten,’ twijfelde Nico, toen hij hooger dan het dak, even groot als een kastiebal was geworden.

‘Zag je het?’ juichte Bertus, ‘hij heeft een windrukkie gekregen, het waait op zee.’

‘Ik zie hem niet meer,’ klaagde Arend.

‘Daar, suffert, tegen die wolk.’

‘Je wordt er daas en duizelig van,’ zei Anna ‘de prop’.

‘Jongens, kom hier staan,’ schreeuwde Dolf, ‘hier kan je hem nog goed zien.’

‘Waar?’

‘Achter de toren.’

‘Nou is ie vrij,’ zei Jaapje en zuchtte ruim; maar Ma rietje drukte haar boezelaar tegen haar eene oog en liep toen huilende weg.

Met Leentjes spiegeltje stond Jaapje dan te ‘spiegelen’. Hij liet het witte schimmertje ‘snellen’ en in de hagedoorn zitten als een ‘rustende vlinder’; hij mikte op de klok en stuurde het de ramen in bij Rijs de kleremaker, op Ale Aemenes' gezicht die voor de glazen stopte. Aal veegde telkens met haar rooie arm en wist niet wat het was. Leentje ging een eindje van de rollaag af staan en liet zich in haar hals en oogen spiegelen en Jaapje tilde hoog zijn hand en spiegelde op zijn knokkels...

‘Een doedelzak!’ riepen ze.

Ze wilden meteen de poort indraven, maar stonden gelijk verstild, met ronde oogen te kijken. Moeder Juut was in de plaats gestapt en hield de sleutel van de groote poort en vader kwam eraan.

‘Waarskouw ieder,’ zei de moeder, ‘er komt voor allen wat.’

‘Gauw, ga-auw!’ riep vader tot Neeltje en Suze die om het hardste holden naar het wit portaal, want achter de poortdeur drensde de doedelzak.

‘Ik wed, het is de p-poppekast,’ stamerede Dirk, ‘of dat het is de aap.’

‘Me kop af als het de beer niet is.’

Moeder had de schuine sluitboom achteruit gehaald en door de gespleten poort drong een heele troep toen binnen. Van voren stapte het wilde dier of het was een groote, vlokkige hond. Jaapje zag het in het zonnige schoolpad naderen. Hij hield zijn adem in en fronsde er schuin tegen aan, hij zag het goed, het had een muilband om zijn snoet, onder zijn dikke wangen, het liep heel anders als een hond... Geschrokken, zag Jaapje ‘bergen’, het ‘monster’ was in eens geklommen op zijn achterpooten, zijn bovenste pooten hingen...

‘Wat een krauwels heeft ie,’ bromde Katrien.

‘Ik geloof,’ zei Nico, ‘dat ie verlegen is.’

‘Zeker voor jou,’ zei Dolf smalend, hij stak zijn wipneus in de lucht en morrelde onder zijn boezel.

‘Niet schieten, zeg,’ zei Bertus.

Leentje was achter de rollaag gegaan toen een ieder duwde. Jaapje kon hem ruiken, hij bleef er tegen op staan kijken, het rukte, maar de ketting hield het in bedwang. Kleine oogen had het, ze waren met ‘bloed belopen’; het loerde telkens naar de doedelzak, dan waren de oogen geel.

‘Vooruit, vooruit,’ zei Mie, ‘kinderen zijn altijd op de eerste rang.’

‘Weest maar niet bevreesd,’ zei moeder Juut en haalde

Leentje over de rollaag terug, 'daar wat ruimte laten,' beval ze, makend een kring, 'dan kan Bram Steffelaar ook met kieke.'

Jaapje gevoelde in eens dat Bram er niet bij was, hij blikte schichtig naar de ziekenkant. Door de tralies van de ramen heen zag hij zijn doffe gezicht. Bram lachte. Neeltje en Suze, ieder aan een arm van moeder Sientje, kwamen naar de zonnewijzer toe, de plaats kwam vol met mutsen, de heele naaikamer, de posten, de portier en de 'paardepoot', allemaal kwamen ze kijken, maar Bram moest binnen blijven. De berenleider keek verwonderd alle ramen in het vierkant aan en nam zijn hoed-met-veertje af toen meester van Staveren kwam. Hij had zwart oostersch haar en witter oogen dan gewone menschen en had in zijn eene hand een lange stok en nog een ander hoedje en hield de ketting om zijn vuist gedraaid. Hij had een schorre stem en praatte net als de Itaaljaansche schoorsteenvegers onder de schoorsteen deeën. Waar het midden in het schoolpad stond te doddelen ging de ondermeester staan.

'Dat is de groote, bruine Alpenbeer,' zei de meester, 'ook holenbeer geheeten. Zijn vaderland is Grauw Bunderland, wie weet waar dat is gelegen?'

'In 't middel Europa,' riep uit zijn dikke mond vol tanden Jan van Drecht; ze keken allen omdat hij het wist.

'Juist, Jan,' prees meester, 'de beer behoort tot het geslacht der zoolgangers en is belust op honig.'

Jaapje begon vertrouwelijker tegen het wilde dier te kijken; het kon de vreemde taal verstaan, had goed geleerd; zijn voorpooten waren zijn armen. Hij stak zijn muil er tusschen en duikelde over zijn nek, je hoorde niet dat hij rolde, zoo rond hij was. De berenleider slingerde de ketting over zijn kop en gooide de stok recht naar hem toe, die ving hij op en hield hem als een geweer. Toen drukte de berenleider het hoedje tusschen de beer zijn oortjes en moest hij ekserseeren. Hij stak zijn kop schuin op en huppelde of hij op zijn handen liep zoover de ketting was en toen begon de berenleider in een kring te draven en kommandeerde: ‘Sjassee, krwassee, trawasee!’

‘Hoor je wel hoe hij vloekt,’ zei Leentje en hield Jaaps boezel vast.

‘Hij doet niks,’ bromde Jaapje, ‘hij is mak.’

Hij hoorde almaar de doedelzak snerken in de verte, die met zijn rug tegen de timmerloods stond en net er uitzag als de kleine Savoyaard. Hij had een vet vel om zijn lijf en om zijn beenen kruiselingsche linten en om zijn spitsen hoed. Er waren aan de zak met wind drie ouwe klarinetten, een lange en twee korte; het mondstuk was een beentje en paste haast niet in zijn mond.

‘Wat zou 'r een p.pap in die zak gaan,’ smoesda Dirk.

Maar toen de berenleider hem de stok wou afnemen, begon de beer verschrikkelijk te knorren. Hij wou de stok niet uit zijn pooten geven; ze moesten er eerst om vechten. Toen werd de berenleider op de grond geworpen.

En toen hij opgestaan weêr was, sloten ze een verbond, omhelsde de beer de baas en zoende die hem op zijn lange, leêre gaatjes-neus.

‘Wat smerig,’ zei Suze vies.

‘Wat kort,’ zei Bertus.

De doedelzak hield op met spelen en werd in eensen slap; moeder gaf de berenleider geld die tegen zijn hoed aan tikte. ‘Kienders,’ zei moeder, ‘ik zal voor jimme wel Mevrouw van Strijen bedanken, het heeft je allen samen veel genoeg doen, kan ik zeggen, nietwaar?’ ‘Ja, moeder,’ riepen ze, kijkend naar de beer die weghobbelde op vier pooten in de poort. Hij had geen eens een staart. Jaapje was onvoldaan, want als het maar wat langer had geduurd, had hij even goed als Jan, de beer wel over zijn ‘pels’ durven aaien.

De grooten gingen lachend door de deuren weg, de plaats was kaal geworden. Jaapje deed niet mede toen ze beertje gingen spelen; Gerard was hem en liep op handen en voeten te brommen dat zijn boezel sleepte, Nico praatte Itaaljaansch:

‘Laat je pierlalaatje wapperen, sjasjee, krwasjee!’

‘Nou mostie in eens losbreken!’

Maar in zijn wijde zeemansbroek en jekker, zijn pet schuin opgezet, was Auke, de ‘lichtmatroos’, die over was van zee, het zaalpad binnengekomen; hij lodderde in de zon en schudde met zijn lijf.

‘Beer op sokken!’ schreeuwde dadelijk Nico.

‘Hou je roer recht!’

‘Zuiplap! gilde Karelkje en allen holden in het kinderpap, want Auke had de duvel in en kwam er aan.

Jan en Sander waren kalm gebleven; ze schoven op de rollaag langs de haag terug en waagden het naar den dronken knaap te zien. Wie er was begonnen wist geen mensch, ze zongen het allemaal.

‘Auke, als je gaat naar zee,
Breng je dan een aapje mee?’

Woedend slingerde Auke zijn nakende nek, hij trok zijn scherp geslepen mes, waarmeê hij hout en ‘negeret’ kon snijen en wou ze steken gaan. Gillend en struikelend weken ze veilig in het wit portaal.

Auke stond te schermen; je hoorde hem, ‘godslasteringen braken’. Toen er niemand kwam, verborg hij weêr zijn mes op zij en zeilde om de zonnwijzer heen. Eensklaps tuimelde hij tegen ‘honk’, viel op het stoepje neêr en kwam niet overend. Ze wachtten nog een poosje en kwamen dan weêr op een ‘heiligen afstand’ staan.

‘Och!’ smaalde Sander onder zijn bochelneus en keerde om.

‘Laten wij hem oprapen,’ zei Leentje bewogen, ‘zou je durven, Jaap?’

‘Als jij durft,’ zei Jaapje, ‘durf ik ook,’ en met hun beiden gingen zij er heen.

‘Auke?’ smeekte Leentje.

‘Auke, zèg!’ herhaalde Jaapje.

‘Hij slaapt, geloof ik,’ zei Leentje.

‘Hij is bedwelmd,’ zei Jaapje.

‘Als vader hem ziet,’ zei Leentje, ‘krijgt hij het blok aan zijn been;’ ze bukte over Auke, nam hem onder zijn arm. Auke gaf geluid.

‘Ik kan niet,’ klaagde Leentje, ‘Jaap, hij stinkt.’

‘Hij heeft de bor,’ zei Jaapje.

Jaapje liep in wijden kring om Auke's schoenen heen en ieder aan een kant zwoegden ze aan den zwaren jongen. Telkens was het of hij op wou zitten, dan viel hij slap weêr neêr.

‘Alle zeelui,’ zei Dolf, ziende Bertus aan, die ook te hulp wou komen, ‘loopen naar de kroeg;’ Bertus keek loopend om:

‘Hij kan best verleid geworren zijn,’ zei Bertus. Hij boog zich over Auke en schreeuwde tegen zijn oor:

‘Auke, Auke, vâder komt er an.’

Hij had het nauwelijks gezegd of allen wilden het weêr op een loopen zetten. Want Auke was verrezen. Verbaasd zij zagen hoe hij sprong op zijn beenen, zijn lakensche pet opraapte en zonder zeilen, rechtuit door het pad, naar de blauwe portaaldeur liep. Ze waren er geheel door van de wijs gebracht en niemand dacht er aan om Auke na te zingen.

‘In 't middel-Europa,’ wou Jan beginnen.

Jaapje keek met Leentje ledig Auke achterna.

‘Bram,’ zei Jaapje dan ‘zou het wel hebben geweten.’

XVI. Het Spel.

De pias had beide zijn groote handen in de wijde zakken van zijn gele hanssop gestoken en sjarde ze met al de plooiën die ze maakten op. De knieën tegen elkaâr en sperrend zijn vuurrooie lippen keek hij over de schaarsch bezette eerste rang, naar de tweede en derde met het 'schapenhok' er achter, waar de menschen moesten blijven staan. Hij had een heele witte, kale kop waarin de oogen draaiden, er waren schuine streepjes in de hoeken en zijn wenkbrauwen waren pikzwart. Hij had daarboven een spitse muts, die ook wit was en had een groote pop in lange kleêren gehad, hij had die onder het zand gestopt, zooals Marietje haar pop in bed deed, met niets dan het hoofd er buiten.

'Toegedekt!' zei de pias en knikte naar de juffrouw op het paard die door de hoepel had gesprongen en nu als op een bank gezeten, haar beenen hangend, voetjes op mekaâr, zich in de rondte liet rijden. Het 'Haarlemsche

meisje' was een vrouw; ze had een snorretje; ze schoof haar rooie sierlintje recht, ze hijgde nog.

Voor 't voeteneinde van het bed tippelde de pias; hij bracht zijn handen wijd van elkander en dan weêr samen en stond zoo met zijn gele broek te kleppen als een vlinder met zijn vleugels doet. Hij was aan het bedenken. Hij had zijn puntig klutje bij het bed neêr willen zetten, maar het viel om; nergens kon hij een goed plekje vinden, omdat het niet kon blijven staan; hij graafde eindelijk een kuiltje met zijn handen en zette het stevig vast.

'Netjes!' zei hij tevreden en stond dan op een kleine afstand bij de pop te wuiven met zijn broek en van plezier te dansen.

In 't algemeen gelach had Jaapje hardop meegelachen. Plotseling keek de pias hem aan met een droevig gezicht; hij trok de strepen in zijn voorhoofd naar beneden; Jaapjes gezicht betrok ervan, hoe langer de pias hem aanzag.

De pias had zijn witte kop schuin op zijn witte kraag met sterrepunten gelegd, zijn handen over mekaâr gedaan en bleef het ventje in zijn weeshuispakje bedenkelijk aan staan staren. De menschen grinnikten en groomoe lachte ook en Jaapje wou dat hij wegging. De pias schudde een traan weg met zijn pink en trok zijn lange gezicht weêr vriendelijk en waarschuwend met zijn vinger, zei hij in vreemde spraak:

'Op je kedee!'

Hij knikte uit de verte of hij zeggen wou: 'ik heb jou

uitgepikt, ik zie je wel!’ Jaapje had geen oogen voor iets anders; hij was niet langer bloo, en warmer toegewijd, maar bleef een beetje bang voor wat er kon gebeuren. Kruiselings hield de pias zijn handen voor zijn borst en kijkende scheef, hij zei:

‘Ze droomt!’

Hij leî zijn vinger zoetjes op zijn lippen, die grooter waren dan zijn ware mond en smeekte naar het hokje met de muzikanten. Je zag de trompetten glimmen, want het luik was los. Ze hielden dadelijk met levenmaken op. Hij ging toen het kind goed sliep wat op de rand van de ‘maneesje’ kuieren en als hij bij de juffrouw was gekomen, leî hij zijn hand vlak op zijn borst en viel toen van de rand bij ongeluk, maar heesch zijn eigen bij een puntje van zijn broek weêr overend. Hij nam haar bij haar vleeschkleurige been en zoende haar op haar schoentje, ze moest er zelf om lachen ook. Je kon de groote zwarte vlinder toen goed zien die op zijn rug geschilderd was.

De pias liep op een drafje over de rand terug en toen hij thuis gekomen was, ging hij op de vloer plat zitten, hij huppelde op zijn broek toe naar het bed, ging er zacht bij liggen en drukte zijn wang tegen de wang van de pop. Ze moesten allemaal lachen, al zei hij geen stom woord. Hij grimmelbakkesde dat ze stil zouden wezen, want hij wou ook wat slapen.

Buiten triangelden de mallemolens en achter het gordijn waardoor je binnen gelaten werd, over het schuine vloertje,

dat net gezwiept als de plank van de trekschuit had, riep de schorre stem van de ‘spullebaas’, de heer met zijn bietenneus en lange bakkebaarden en zijn hoge hoed:

‘Gró-ote briljante avondvoorstelling, ten zeven ure... voorziet u van plaats... dames en heeren, voorziet u van plaats... weezen en krijgslieden hallef geld.’

In eens had Jaapje luid gelachen weêr, want uit het zand klonk krijten; hij had haar stiekem op haar buik gedrukt, omdat het een pieppop was. De pias zat op en trok een gezicht als de gaper boven de deur van van der Piggen en wriemelde met zijn schouders omdat hij huiverig geworden was. Hij rekte zich uit, keek scheef en schrok; hij bukte naar het bed, haalde zijn neus hoog op.

‘Ze het 't zuur,’ hij zei.

Hij had het opgenomen, wiegde het, klopte het op haar ruggetje, wreef het als het schreeuwde over d'r buik; hij maakte het los en was er mee gaan lopen; hij sloeg de lange kleêren om en bukte naar het klutje zoo en zette het er op.

Groomoe zat zacht te schudden en Jaapje stil verdoken, hield zijn handen doelloos bij zijn riem. Hij zag de pias bij het klutje op zijn hielen hurken; de pop in zijn arm steunen omdat het kind er niet af zou vallen. Gestreng keek hij het aan en hield zijn vinger voor d'r gezicht.

‘Een!’ telde hij.

‘Twee!’

‘Drie!’

‘Knappe meid!’ zei de pias en drukte 'r aan zijn borst; hij zei: ‘van mijn, van mijn!’ knuffelde het, dan leî hij het weêr in bed en dekte het voorzichtig toe. Toen ging hij naar het klutje, hij hield het ver van zich af en 't stond in eens te tollèn. Hij zong van vreugde, kikkerde, sprong in de lucht en wapperde met zijn broek. Hij ging op zijn kop staan en schermde met zijn beenen, zooals hij met zijn armen had gedaan en hoep! daar zat hij op zijn hurken weêr. Hij rolde zich om, hij hipte over het bed en door een ander zetje van zijn handen dan terug. Jaapje naar het randje van de bank gezeuld, schoof geschrokken achteruit, want de pias was bovenop het kind terecht gekomen en 't had een harde klap gegeven onder hem.

‘Kapóet!’ huilde hij.

‘Hij heeft het er om gedaan,’ zei Jaapje twijfelig.

De pias trok een groote zakdoek uit zijn broek en smeerde zijn tranen weg. Hij had de hik gekregen en bukte naar het bed. Hij haalde het er bij een armpje uit en smet het toen in eensen woedend tegen het zand. Jaapje had nog nooit zoo'n raar gezicht gezien. Al de menschen kletterden in hun handen toen hij wegliep met de pop. Jaapje keek in de verwemelde, roezige tent; hij draaide zich om naar groomoe.

‘Zou hij nog es terug komme?’ vroeg hij.

Groomoe deed haar omslagdoel wat vrijer, nam hem bij de hand.

‘Ik denk het wel,’ zei groomoe, ‘er komt nog een heele boel.’

‘Dat is lollig,’ zei Jaapje; hij zag de pias al weêr, hij was weêr goed. Ze rolden witte tobbes binnen en droegen lange, krijtwitte stokken aan en hielden een geringelde paal in het midden vast, met vier oranjewimpels er aan die ze uit gingen spreien; naast het dikke paard waarop het Haarlemsche meisje stond te dribbelen, liep de heer met het witte vest en witte, halve sokjes op zijn schoenen en telkens knalde zijn lange zweep. Het meisje kwam er al aan. Ze had een fijn zweepje en tikte daar het paard mee en tegen haar gele rok met zwarte biesjes en wipte over de wimpel op de maat van de muziek. De pias haalde de wimpel gauw onder haar door, toen sprong zij over twee en toen over alle vier de wimpels te gelijk. Haar rokjes woeien op, je kon haar helderwitte broekje zien. Ze gaf een groote schreeuw en stak haar bloote arm steil op, liet zich pardoës neêrzakken en zat weêr op het rooie, platte zaâl. De pias liet de witte stok vallen en klapte dadelijk in zijn handen en ieder klapte en het meisje boog.

Jaapje zag het allemaal gebeuren als om het witte gezicht van den pias. Wanneer die lachte, lachte hij soms niet eens en 't raarste was het knippen van zijn oogen. Wat zou hij nou gaan doen? Het meisje reed weêr zoetjes in de rondte, hij stapte lollende van de ton, plofte op zijn buik, hij deed het er maar om. Hij raapte een strootje op, waarover hij was gestruikeld en bracht het grienende bij de

heer en die gaf hem een klap op zijn wang. Jaapje keek verbluft naar groomoe, maar groomoe schudde nee; de pias leî zijn hand op z'n wang en stak zijn tong in eensen uit. Jaapje bestaarde hem vurig, hij deed het er toch maar om, hij was sterk genoeg, had schuine strepen in zijn nek als meester van Waveren en Auke ook.

Hij duikelde driemaal over zijn kop en bonkte tegen het schot en kletste toen het eerste in zijn handen. Ze hadden tusschenbeî een ander zaâltje op het paard gedaan en lieten het meisje draven en over de stokken springen. Het paard kon het ook goed. Aan 't zadeltje was een 'oor' daar liet het meisje zich aan sullen en hobbelde in haar zwarte vestje met het paard meê over de stokken. Ze sprong er op en af. Jaapje had nooit geweten dat je zoo kon smijten met je beenen. Toen werd het bij de muzikanten stil, je hoorde weêr de mallemolens in de verte draaien.

Ze knalden met de zweep; het paard ging schuin en schopte tegen het schot; het meisje hing te bengelen aan een been, haar voet zat in de bungel vast, maar, als ze nou haar been eens brak, dan was het toch te laat... Daar kwam de witte bles weêr in de rondte aan en 't meisje gilte en tierde; ze slingerde slap, haar heele boeltje was in de war; je voelde de wind en de klonters vlogen tegen je aan van de knikkende pooten; eindelijk vingen zij haar op en bevrijdden zij haar en douwde zij aan haar haar en ging ze weg. Maar oogenblikkelijk kwam zij aan de hand

van de pias weêr op haar hooge beenen binnenspringen; ze draaide op haar schoentjes en gooide zoehandjes door het klapperende spul.

Met pinkende oogjes keek Jaapje om zich heen alsof hij van de Zondag in de Maandag was geraakt. Het spul was vol van boeren en boerinnen, ze smikkelden lekker en lagen tegen mekander aan en rookten aan sigaren van de zes of van de acht, al naar je missen kon. Er liep een vrouw met wafels op een blaadje tusschen de banken; groomoe kocht er een; hij was niet bruin; het was een gele wafel. Er waren ook Parijsche wafels, maar die waren rond; alles was met kermis bijna rond; de olieballen; de poffertjes; de draaimolens; het groote paardenspul; maar wafels waren altijd vierkant van binnen; in ieder hokje lagen korreltjes suiker. Na laatste Kermis-Maandag mochten al de huttekinderen, als verleden jaar, een groote wafel komen halen in een kleêrenwinkel, waarboven-op een zilver stuivertje lag: daar was de suiker altijd van gesmolten. Jaapje zat de gele wafel met zijn witte tandjes te kraken. Ze harkten het zand weêr goed en spreidden een karpetje in het midden. Het was voor het 'Slangenmensch' of de 'gommelestieke man'. Hij trok zijn buik op tot zijn hals, vouwde dubbel achterover, rijsde krom als een hoepel, kantelde, hield zijn hoofd stil op zijn kin en draaide als een 'piet-de-langpoot' op het kleedje. Hij had een zwart kappie op en keek als door een raampje door zijn eigen beenen. Toen dronk hij een glaasje bier

leêg zonder zijn handen te gebruiken. Jaapje keek boven zijn kleiner wordende wafel naar de gestreepte vent. Niemand klapte toen hij eindelijk uitgescheeën had. Jaapje stofte de suiker van zijn vingers af.

‘Zou de pias niet weêr es komen?’ vroeg hij en zette zich wat beter op de plank.

‘Wacht maar,’ zei groomoe, ‘tot de pantemiene komt.’ Groomoe nam zijn hand weêr vast en wrijfelde over zijn vingers.

‘Jongen, Jaap,’ zei ze, ‘wat worden je wratten groot, doet het zeer?’

‘Als je er hard op drukt,’ antwoordde Jaapje.

‘Ik zal een boonenschok voor je bewaren,’ zei groomoe, ‘help me maar onthouden.’

Jaapje had geen tijd om over zijn wratten na te denken. De menschen kregen ruzie in het schaphok. Hij had zich omgekeerd en zag de diender die ze kwam verbieden. Ze hadden wat in een flesch. ‘Zitten blijven,’ zei groomoe. De diender waakte op het smalle trappetje bij de laagste rang, zoo kon hij kijken als hij wou naar binnen of naar buiten. Er draafden nu twee paarden in het rond, met groen er op en veêrenbossen op hun kop, ze brieschten; het eene was een groot paard, had witte sokken, het andere was een paardje dat aan de leiband liep en het had dikke manen. Wanneer het groote omging ging het kleine ook. Jaapje voelde op zijn schouder tikken. De juffrouw achter groomoe hield een zak met mangelen voor

hem open. Groomoe knikte ja, hij mocht er vijf uitnemen; groomoe bedankte omdat zij niet meer bijten kon; als je tand zat los, moest je hem uittrekken met een draadje en over je hoofd heengooien, dan kreeg je weêr een nieuwe.

‘De kermis kijkt hem zijn oogen uit,’ zei de juffrouw, ‘schalk, bevalt het je?’

‘Ja, juffrouw,’ zei Jaapje, ‘het bevalt me goed.’

‘Hij kent zijn vroegere buurvrouw niet meer,’ zei de juffrouw, ‘ken je vrouw van der Zorg niet meer?’

Jaapje de naam verstaande, knikte dat hij haar nog heel goed kon; hij zag de paarden draven, bekeek zijn volle hand met mangelen en stak ze in zijn zak voor Leentje, omdat hij pas een wafel had gehad. Hij hoorde door de grijze planken van de tent, de binnenroeper schreeuwen voor het honden- en apenspul er naast... Een hond kon evengoed leeren als een paard; een aap kon het beste leeren; een aap had streken en leek veel op een mensch, 't spreken mekeerde hem, maar hij kon klimmen beter dan een kat... Jaapje zag in zijn hoofd het roodgejakte aapje op de drempel zitten van een bovenhuis toen groomoe hem gehaald had, het hield een mangel in zijn poot en de andere aan de ketting... een aap keek altijd bang.

‘Ze maken er toch wat van,’ lachelde groomoe.

‘Ik zei tegen me dochter,’ praatte juffrouw van der Zorg, ‘we moesten Donderdag maar gaan, dat is een nette dag.’

Jaapje had ook in zijn hoofd de ‘witte muizen’ wel gezien die tegen een mast opklommen in 't gat van de Ko-

ningstraat en de kanarietjes die waren 'afgericht' en een kanon afvuurden... hij hoorde uit de verte het gerommel van de 'Trommenkoning' de bruine man, met 'n hoepeltje om zijn hoofd waar groote veëren uitstaken, net als bij een 'volan'. Hij roffelde om te lokken, maar, bij hullie voor het spel roffelde de pias. Het knetterde uit een schiettent met draaiende pijpestelen. Toen schoten ze hier ineens een pistool af. Jaapje zag de paarden dood gaan liggen op het zand en op de balg van het groote paard de heer staan met de zweep.

'Komt ie nou de groote pantemiene?' vroeg hij.

Groomoe kneep zijn hand omdat ze praten wou. Er was een gewoon paard binnengekomen. Er liep een man vlak achter met een buisje aan, die rood-en-wit-en-blauwe linten om zijn platte hoedje had; hij nam het van zijn pruikebol en zwaaide naar al de menschen.

'Het Zeeuwsche boertje,' zei er een.

Bij 't paard gekomen gaf hij een beentje op en tilden ze hem op het zaâl. Een 'houten Klaas' het was, die met zijn rug naar de kop van het paard ging staan en die er niets van kon. Ze gaven hem een spa, waarmee hij roeren ging alsof hij spitte naast het paard en daarna ging hij zaaien als de boer in 't prijsje, kreeg een hark en de gieter waarmee het Haarlemsche meisje haar bloemetjes had begoten toen ze 'Flora' was. Toen ging hij op het paard de 'horlepijp' staan dansen die Auke ook kon dansen, almaar roffelen met je eene voet; ze gaven hem een flesch,

die klokte hij leêg, wrijvende over zijn buik, 'hij blijft ze ook nog,' riepen zij hem na. Hij deed alsof hij dronken was geworden, rolde bijna van het paard. Toen gooide hij de flesch weg en ging zich uit staan kleeën. Hij maakte onder het rijden zijn galgen los, zijn broekspijpen waren het lastigst. Hij smeedt zijn hoed af en zijn haar, toen was het een jonge kunstenmaker met een schei in 't midden, of hij nakend was, met niets aan dan zijn korte, paarse, zilverlooverig broekje en 'n borstlapje om zijn nek en randjes om zijn polsen. Ze keilden ballen naar hem toe; ze rinkelden of zaten er van binnen steentjes in en dadelijk ging hij goochelen.

Eerst met twee en dan met drie en toen met vier, met vijf, met zes, hij vong ze bijna allemaal en kon ze haast niet in zijn handen bergen. Jaapje zat weêr met gespitste kin en open mond te wiebeloogen naar het klimmen en het boogjesmaken van de ballen. Ze kwamen altijd in zijn vingers weêr terug. Wanneer het zwarte paard voorbij hem hobbelde, zag hij de vleeschkleurige man wijdbeens staan op het zadel, maar Jaapje had slechts oogen voor de gouen ballen, voor de strooisels die zij maakten in de lucht. En 't werden scherpe dolken, die tusschen zijn ellebogen kantelden en brandend aangestoken fakkels dan, die warrelden en rookten, zooals ze aan de vossen d'er staarten hadden gezeten, bij Simson. Jaapje zuchtte het uit toen al de menschen in de handen sloegen.

'Hoe heb je dat nu gevonden?' vroeg buurvrouw aan

hem, ze was wat dichterbij geschoven omdat er plaats genoeg was op de tweede rang.

‘Ik vond het mooi,’ zei Jaapje; hij keek naar de open gaten in het dak waardoor het licht viel binnen op het zand, ‘maár, ze hebben aan die schommel nog niks gedaan.’

‘Dat komt misschien nog wel,’ zei groomoe.

‘Nee,’ zei toen het meisje dat bij buurvrouw hoorde, ‘de stomme pantomiene is het laatst.’

‘Daar is ie weêr,’ juichte Jaapje.

Met stokken en regenschermen, met stoelen op hun rug, was heel het gezelschap komen binnendollen. De pias had zijn gezicht gewasschen, een slap vest had hij aan, prikboorden en een strik; hij had zich rood geverfd en rare bakkebaarden dat ie had en een gekreukelde hoge hoed. Hij had een knoest, en 't was nog mooier dan bij feesten; Jaapje lachte al voor er iets gebeurde. Het Haarlemsche meisje droeg een hoed met wapperpluimen, een sleepjurk, een vuurrooie ‘parasol’ en ging op een stoel zitten treuren. De pias boog en praatte met zijn vingers dat ze lollig wezen moest. Ze boog weêrom en lachte; toen gingen ze samen wandelen. Er was maar één wezenlijke vrouw bij, de anderen waren mannen in vrouwenkleêren met mombakkessen voor, die wel eens àf wouen zakken en floddermutsen op. Ze wouen ook plezier gaan maken en de anderen wouen dat niet. Ze trokken onverwacht de stoelen weg en kletsten dan op hun rug, omdat

ze konden 'vallen'. Ze smeten met de stoelen en balanseerden op hun neus. Jaapje bleef zitten popelen of er wat zou komen als met de pop. Ze bleven al maar aan het kunsten maken. Ze veegden eerst hun voeten aan een wittig plankje. Toen zette de pias zijn knie vooruit en iemand met een jurk aan klom er op, de pias stak zijn hand met de andere zijn hand omhoog en joepte hem op zijn schouders; hij trilde er van, maar hield hem goed bij zijn beenen vast; ze heschen met z'n tweeën er nog eentje bij, toen viel de heele toren om en buitelden ze over hun koppen. Ze deeën allerlei alsof er niks aan was en sloegen op het laatst met varkensblazen op mekanders kanissen, dat Jaapjes lachen er van bestierf en hij met open mond daar nog te glimmen zat toen al de menschen reeds het spel verlieten.

Buurvrouw zei gedag en Jaapje schoof met groomoe voort, de rug gekeerd naar 't zeil, waar alles op geschilderd was wat Jaapje had gezien, bijna allemaal; ze keken in de laagte naar hem toe, omdat hij er in geweest was; hij liep te blaken nog; de kermis leek te tollen toen hij op het schuine vloertje liep met groomoe. De zon scheen op de koopren nokbal van de mallemolen, al de vlaggetjes wapperden naar dezelfde kant; de luchtballonnen draaiden om 'r eigen, boven al de bollen van de hoeden en de neuzen en de borsten; 't was overal geronzebons, gehoempezoemp, getetter en gezang en overal rook je de poffertjes. Hij daalde aan groomoe's hand en kwam zoo

in de blinde drukte weêr terecht en voelde dat zijn voeten makkelijk uit konden glijden. Groomoe bracht hem gauw naar 't stille kantje van de markt, bij de rooie wagens waar zij in losjeerden; hij kon het Haarlemsche meisje toen het trappetje op zien klimmen met haar parasol, hij hoorde een écht kind huilen, maar de pias zag hij niet. Naast het trapje zat een dikke vrouw aardappelen te schillen, dat was de moeder zeker; 't was donker onder de boomen, je hoorde alles door de wielen van de wagens heen.

‘Nou, jongen?’ vroeg groomoe zoodra ze geregeld gingen, ‘heb je plezier gehad met groomoe in het spul?’

‘t Is net zoo plezierig als visschen,’ antwoordde Jaapje gul.

XVII. De Begrafenis.

Jaapje was alleenig aan komen drentelen door het wit portaal, in zijn Zondagsche kleêren en op de drempel was hij naar den loodgieter blijven kijken die voor de deur zijn bouten gloeiend maakte en in een gietlepel soldeersel smolt. De groote ladder met G.W.H. 24. er op geschilderd, die altijd boven de schaafbank in de timmerloods hing, leunde tegen de goot en stond met zijn pooten in Karelts tuintje, want al de tuintjes waren uitgebloeid. De lange man had zijn eene schoen op de rand van de pot gezet en deed de blaasbalg hijgen tot de houtskool glom en door de gaten scheen.

‘Heb je gevochten met een kameraadje?’ vroeg de loodgieter, kijkend naar twee schrammen op Jaapjes gezicht.

‘Ja, baas,’ bromde Jaapje, ‘gisteren.’

‘Wel, wel,’ zei de loodgieter.

‘Dat mot je wel es doen,’ bromde nog doffer Jaapje.

‘Zoolang als je leeft,’ zei de loodgieter, ‘moet je je nooit op je kop laten zitten; heb je hem goed gegeven?’

‘t Gaat nog al,’ bromde Jaapje, ‘ziet u, Dolf is sterker.’ De loodgieter hield zijn hand met het eene oor tegen zijn magere knie gedrukt en pompte zoetjes voort. Hij vroeg:

‘Hoe laat is het begraven, weet je dat?’

‘Hallef-ellef,’ bromde Jaapje; de loodgieter zag naar boven, naar de klok; dan duwde hij de steel van een stukkende eetlepel die smelten moest dieper er in en vroeg:

‘Hieldt je veel van hem?’

‘Veel meer dan van Dolf,’ zei Jaapje.

‘Wou je dan liever dat Dolf dood was?’ vroeg de loodgieter.

‘Ja, baas, veel liever,’ antwoordde Jaapje, ‘hij treitert altijd en nou treitert hij Leentje ook.’

‘Is dat je zusje?’

‘Nee,’ bromde Jaapje, ‘een meissie is ‘t.’

‘Een vriendinnetje?’

‘Ja, baas, een vriendinnetje.’

Jaapje leek kleiner oogen te hebben en blikte schuinweg naar het blauw portaal. Bram stond ‘boven aarde’ in het blauw portaal. Achter Jaapje was het Huis heel stil en al de gordijnen waren neêrgelaten waar ze waren.

‘Hij was zeker niet goed gezond, he?’ vroeg de loodgieter weêr.

‘Bram spoog al zijn bloed uit,’ bromde Jaapje, ‘het zaagde in zijn borst; ze hebben kurk in zijn neus gedaan.’

‘H’n!’ deed de loodgieter hooren.

‘Zijn oogen wouen niet toe,’ praatte Jaapje op dezelf-

de afgedwongen toon, 'ze hebben er centen opgelegd.'

'Ja-a,' praatte de loodgieter bukkende, 'dan zijn ze rejaal genoeg.' Hij tilde de witte lepel van het vuur en schommelde het vuil dat altijd bovenop drijft tot een hoopje samen. Hij liep naar de tuinkant en hield het tuitje boven de rollaag, trok een lange streep van 'spijs' op de steenen dat het koud daarop kon worden. Hij haalde nog wat duigen en kapotte lepels uit zijn mandje, gooide ze in de lepel en begon van voren af aan te blazen met zijn balg. Jaapje bleef op de drempel; hij kwam niet bij de vuurpot staan als anders, of 'tinspatten' zoeken in de plaats; je mocht wel in de plaats, maar niemand ging er in voor Bram begraven was.

'Dus heeft de dokter geen kans gezien om hem te soldeeren?' begon de loodgieter weêr.

'Nee, baas,' antwoordde Jaapje.

'Ja, ja,' deed de loodgieter hooren, 'had hij nog broertjes of zusjes?'

'Bram had niks.'

'Dan is hij in den hemel goed terecht,' zei de loodgieter, almaar pompemde, 'daar is je vriendje, hoop ik, toch?'

'Ja, baas,' zei Jaapje. 'Bram is goed gestorven.'

'Hoe je leefde wordt niet naar gevraagd,' bromde de loodgieter ook, 'bang gemaakt misschien?'

'Bram was nooit van zijn leven bang,' antwoordde Jaapje.

'Dan kon hij zeker Dolf best an, hé?' vroeg de loodgieter.

‘Nou,’ zei Jaapje, ‘Bram sloeg met zijn kruk.’

‘Hoe oud was Bram?’ vroeg de loodgieter.

‘Veel ouwer dan ik,’ bromde Jaapje weêr.

‘Hoe oud ben jij dan?’

‘Ik ben allang acht,’ zei Jaapje.

‘En jij lust je boteram nog wel,’ zei de loodgieter, Jaapje bekijkend uit zijn grauwe wezen, ‘hoe ben je toch aan dat mooie haar gekomen?’

‘Dat weet ik niet,’ bromde Jaapje, ‘van onze lieve Heer.’

‘Ja, ja, ja, ja, ja!’ leek de loodgieter te neuriën.

Jaapje was weggegaan, want Nico was hem komen halen. ‘Ik heb hem al gezien,’ fluisterde Nico onderweg. Moeder Sientje had een bak vol rouwstrikjes en Trui de kindermid bond al de jongens er eentje om hun blauwe mouw. Ze keken allemaal mekaar aan; de meisjes hadden schoone boezelaars voorgekrege en moeder stelde ieder in de reek. ‘De ouwe kindermoeder’ kwam uit haar vroeger kamertje; ze kon nog maar uit èen oog kijken, het andere oog was leêg. Niemand zei er wat; ze gingen zonder kakelen door de rooie gang en langs de glazen deur van de achtertuint en zagen toen het ‘dooienhok’ wijd open staan, met al de witte muren in 't vierkant.

Zij kwamen uit het donker poortje van de witte gang getreden en op de blauwe zerken stond de zwarte kist. Het was een lange kist en lag op zwarte schraagjes, met half verschoven deksel. Het was van binnen blauw ook. Boven op de muurbank lag een driehoekig dakje, als laatst

de 'kuikerel' toen vader in de achtertuin kippen op eieren had gehad en daarnaast lag een dikke, opgevouwen zwarte doek. Het blauw portaal was donker of de steenen nat waren, maar buiten blonk het op de beelden en het ronde kapje van de poortkapel.

'Hij slaapt zijn laatste slaap,' zei moeder Sientje. Moeder Bruin leî haar hand op Abrams voorhoofd neêr en schoof zijn haar wat beter.

'Lang heb ik hem niet gehad,' zei moeder Sientje weêr, 'het is gelukkig zoo.'

'Bevrijd van al zijn kwalen is hij nu,' zei moeder Juut... 'kienders, zóó omloopen.'

Voetje voor voetje kwamen zij op zijde staan, om Bram voor 't laatst te zien.

Katrien Bastrij begon te snikken en moeder Sientje kwam en haalde haar gauw uit de reek. Jaapje keek over de rand der kist. Bram lag laag; hij was niet zwartig meer; Brams gezicht was glad; een stukje van zijn eene tand was bloot in 't hoekje van zijn mond en in zijn neus was nog een donker propje.

Jaapje draaide zijn hoofd wat af alsof hij weg wou gaan; hij bracht zijn hand naar boven, zijn oogen waren kringelwijd geworden. 'Doe het nou,' had hij Abram Steffelaar hooren zeggen in zijn eigen. Hij keerde zijn hand gauw om en streek zijn wratten waar de hand van Bram was. Het deed hem zeer en met zijn hand een eindje van zich af, liep hij achteruit totdat hij tegen Nico stootte. Het timmerde alleenig in zijn borst en hij zag Bertus staan te kij-

ken, hij zag ze een voor een. Er waren nu ook grooten in 't portaal gekomen; Koen zijn zuster Hes en Koos en Rudolfs bleeke zuster Louise en toen had Koos aan hem een kouwe zoen gegeven. Willem Verkruisen en Hendrik Bos stapten van het trapje van de jongenszaal en Manus Rozenhaag. Altijd als Jaapje Manus in de verte zag, bleven zijn oogen stil, Manus kon mooi bidden en had een toespraak eens gehouden in de groote zaal, omdat hij zendeling moest worden en met zijn hand gewezen had hij naar de ramen: 'dáár is de hemel en dáár is de hel.' Manus hield zijn handen samen toen hij keek, zijn lusje stak van achteren uit zijn buis. De groote jongens hadden halfhempjes voorgedaan en liepen meestal dadelijk de eetzaal binnen en toen ging het in de war. De nooders kwamen uit het gangetje bij vader; ze leien hun groote steken op de bank en Jaapje zag toen oome Daan staan bij de glazen deur; hij had een bef voor als de dominee op Zondag en op zijn schoenen glinsterden de gespen; oome zag hem en knikte stilletjes gedag en toen had Jaapje ook geknikt omdat hij het graag deed.

Binnen in de zaal liet de bovenmeester ieder voor zijn plek staan bij de banken waar je anders zat te eten. De jongens hadden meestal 'ouwe strikjes' om hun mouw, maar meisjes 'rouwden' nooit. De jongens zouden strakjes Bram begraven gaan en 't kerkhof was een tuin. Jan en Sander mochten mee omdat zij in de hut de oudsten waren, maar Rudolf was nog ouwer. De dominee had een

gewone jas aan en op zijn halskraag hingen gele haren, hij leunde op de lessenaar en vader stond een eindje verder als een groote jongen. Naast hem stond Willem Swaneveld en Ale Aemenes was bij de meisjes en de moeders, haar bril hing op het puntje van haar neus. De meesters waren er, Jaapje zag het alles onderworpen aan. Ze moesten nog een oogenblikje wachten op mijnheer Van Drachten, die altijd de kerstboom gaf en al de gebeden had gemaakt.

Zijn oogen stijf gekneld stond Jaapje door de blinkeschijn beschenen uit de hooge ramen toen er werd gebeden. Dan hoorde hij de dominee gaan spreken, dichterbij als in de kerk:

‘Ach, ware hij jong gestorven, van hoe menig moet zulks worden gezegd bij zijn leven. Jong gestorven, vroeg bij God. Laat ons, geliefden, niet om dees doode weenen, dewijl hij ons verliet voor 's Heeren zekerheid. Hij is opgenomen geworden in dat Huis waar vele woningen zijn, vereenigd met zijn ouders, voor alle eeuwigheid. Wij, in onze kortzichtigheid, hadden hem wel gaarne behouden, wij hebben gedaan wat wij vermochten, zijn pleegouders: Regenten en Regentessen van dit gesticht, suppoosten allen, hebben hem omringd met hun zorg, het zal geen geringe balsem op de geslagene wonde zijn, zich de dankbaarheid te herinneren waar hij, zelfs voor den geringsten liefdedienst, de blijken van gaf.

Wat God doet is welgedaan, zijn dood zij ons gewin.

Wanneer wij hem straks zullen toevertrouwen aan den schoot der aarde, waar hij rusten zal totdat die groote dag des Heeren komt voor allen, laat ons dan ons zelf afvragen wat is er uit dit scheiden voor ons te verstaan. Hoe kan het ons geloof aan God den vader, die zelfs zijn eeniggeboren Zoon niet heeft gespaard, maar tot een middelaar der wereld schonk, opdat het graf zijn verschrikking verliezen zou en de dood haar prikkel, ter versterking en bevestiging wezen, bestand ons maken tegen dien boozen geest des tijds, het modernisme, dat rondsluipst overal, zoekende te verderven...'

Onder de donkere balken klonken de woorden naar al de blinkoogige kinderen, altijd moest je in de kerk aandachtig wezen. Je kon het wel niet helpen, wanneer je somtijds aan wat anders dacht, maar altijd moest je blijven kijken naar dominee's gezicht. 'Onze Abram Steffelaar,' hoorde Jaapje en had de buitjes bij zijn vingers toen gevoeld, misschien gingen ze wel al over; Bram had het zelf gezegd, voor hij van hen weggenomen was. Krabbels gingen vanzelf over, ze waren wel misschien al zondag over, zou Door er niks van zien... Jaapje keek Dolf strak voorbij en luisterde goed... waarom ging je ruiken als je was gestorven?

In het blauwe portaal werd er telkens dwars geloopt en daarna werd het stil. Het duurde lang; Jaapje begon erg moe op zijn plek te worden. Machje en Mina hielden en ieder verzette zijn voeten toen de dominee 'Amen!' zei.

Wanneer ze thuis van het kerkhof kwamen, kregen ze jodenkoffie, jodenkoffie dat was koffie met kaneel.

De dominee zag mijnheer van Drachten aan en mijnheer van Drachten knikte. Hij was nog hooger dan dominee Terweide en droeg een dikke das waaraan geen strikje was; blauwe handen had mijnheer van Drachten en een donkerrood gezicht dat schimlachte altijd tegen iedereen en hij had kromme lokjes ook. Hij had het allereerste van alle mensen in de spoor gezeten en daarom noemden zij hem onder elkander getrouw 'de spoor'.

'Lieve kinderen', sprak mijnheer van Drachten en keek alleen maar naar de hut, 'het werd mij toegestaan nog iets tot u te zeggen. Uw vriendje is nu van u henen en naar ik hoop, hebt gij goed naar de leeraar geluisterd, dat hebt gij toch, niet waar? ja zeker, hebt gij dat. Onze zaligmaker heeft uw kameraadje in zijn schoone hemel bij zich genomen, hij die vol erbarming is. Jezus heeft de kinderkens lief, gij zingt het met elkander, hij versmaadde ze niet, liet ze tot zich komen toen hij nog op aarde wandelde. Denk daar, lieve kinderen, altijd aan. Wanneer gij 's avonds in uw beddekens ligt, denk dan dikwijls aan die lieve Heere Jezus...'

In eens had Jaapje Abram Steffelaar in zijn krib zien springen, op zijn eene been, van de tafel waar het goed op lag, roepende: 'Als gij 's avonds naar uw beddekens gaat.' Zijn heele gezicht bedroefde, hij hoorde, zag niet meer, een zoute smaak was in zijn mond toen zij moesten

zingen voor het allerlaatst. Jaapje zong voor Bram de langzame wijze mee, zoo goed hij kon de woorden:

't Hijgend hert der jacht ontkomen,
Schreeuwt niet sterker naar 't genot
Van de frissche waterstroomen
Dan mijn ziel verlangt naar God.
Ja, mijn ziel dorst naar den Heer,
God des levens, ach, wanneer,
Zal ik naderen voor Uw oogen,
In Uw huis Uw Naam verhoogen.

In het blauwe portaal was de kist bedekt nu door het zwarte kleed en onder het schuine dakje als de ark van Noach. Buiten was de 'burrie' voor de drempel klaar gezet. Al de gele steentjes zag je er om heen en de zonnewijzer in de zon en de witte beelden blinken op de poort. De nooders namen kleed en dakje van de kist en droegen die voorzichtig uit en zetten hem op de burrie. Ze maakten alles dan weêr als het was geweest en tilden saâm de burrie bij de stelen op de schouders van de oudste jongens. De jongens hielden met hun rooie armen de burrie vast, zoo zwaar het was. Toen gingen zij op weg. Voorop liep oome Daan. Stap voor stap trokken zij tusschen de hagen het zaalpad door; het duurde lang; Jaapje liep naast Bertus en zag de dominee zijn beenen allebeî, hij liep zijn schoenen erg scheef, keek almaar naar de hoogte en Jaapje

keek toen naar de hoogte ook. In de verte stond de loodgieter in zijn bloote hoofd en op dezelfde plaats de groote ladder. Ze gingen door het schoolpad en langs de pomp met 't gaatje en de poort in met de 'latijnsche steen'. Daar namen toen de nooders weêr de kist af van de jongens en gingen door de open poort en over de stoep er mee en schoven hem in de wagen, onder de zwarte gordijntjes door met kwastjes. Ze zetten de steken op en trokken aan het kleed aan allebeî de kanten. Toen reed de wagen weg, met vader en de meesters en de jongens, De dominee ging in het rijtuig van menheer Van Drachten; de burenen stonden op de stoepen en weêrszij van de poort, allen die niet mede mochten keerden in het Huis terug en waren stil als toen 'de vink' laatst weggevlogen was.

De loodgieter was gaan schaften en Jaapje zat met Leentje op de rollaag tot de etensbel zou luien. Hij had het strikje niet meer om zijn arm en beî de groene deuren waren open van het blauw portaal en al de zaalramen waren opgetild. Jaapje kon de zwarte schraagjes nog zien liggen, omgekanteld, op de bank.

'Jaap,' zei eindelijk Leentje, toegeschoven, 'je moet het nooit meer doen.' Jaapje antwoordde niet.

'Je moet het nooit meer doen,' herhaalde Leentje, 'het kan me toch niet schelen.'

'Dat zeg je der maar om,' brommelde Jaapje.

'Het kan me toch niet schelen,' herhaalde Leentje,

‘of Dolf me plaagt of niet; je moet het nooit meer doen.’

‘Je moet je nooit op je kop laten zitten,’ zei Jaapje dan, ‘zoolang als je leeft.’
Leentje keek naar zijn wang.

‘Doet het nog zeer?’ vroeg ze; Jaapje bromde wat.

‘Ik zal er een beetje spuug van me opdoen,’ zei Leentje. Ze maakte een vinger aan haar lippen nat en dubde er de schrammen mee op zijn gezicht.

‘Ik heb me wratten over Bram zijn hand gedaan,’ bekende Jaapje.

‘Hé,’ zei Leentje, ‘dat heb ik niet eens gezien.’

‘Bram heeft het zèlf gezegd,’ riep Jaapje, ‘nou gaan ze vast en zeker over.’

‘Zal je dan nooit met Dolf meer vechten?’ vroeg weêr Leentje.

‘Dat kan je toch vooruit niet zeggen,’ bromde Jaapje.

‘Je mag niet koppig wezen,’ preekte Leentje, ‘wij mogen geen kwaad met kwaad vergelden.’

‘Dat is precies goed waar,’ beaamde Jaapje, ‘maar, ik zal die leelijkert toch wel krijgen.’

XVIII. De groote Stad.

I.

‘Nou mot je helpen kijken,’ waarschuwde Koos, toen allen met hun doozen en hun vrachtjes naar het deurtje drongen van de schuit en of ze hosten, zongen:

‘En Amsterdam die groote stad
Die staat geheel op palen,
Falderalderia, falderaldera!’

Gelijk drie blokjes van een bouwdoos opgestapeld, zag nu Jaapje de al zoo lang geleê bespeurde toren in 't verschiet verrezen. Klaar en op hun Pinksterbest stond het kleurige weezentroepje voor het roefje, toen de zonnige schuit geboomd werd naar de wal. Nicht Bertha zou hun beiden van de schuit afhalen, want in de hoofdstad kon je licht verdwalen als je de weg niet wist.

‘Ze staat er al!’ riep Koos, en Machje begon weêr te zingen met al de anderen:

'Atjuus, wij moeten
Nu allen schei-den,
Atjuus, vaarwel,
Tot we-der-zien!'

... 'Veel plezier, meiden! houdt je taai! Dag Jaap! tot over acht dagen!' joelden ze door elkaâr. Ieder ging met zijn eigen. Of telkens een stukje van hem afgenomen werd, zag Jaapje de anderen weggaan over de vreemde bodem. Hij zag de nieuwe nicht daar schuin en donker staan en voelde dat hij een hand gekregen had; hij zag de bekende meisjesgezichten nog eens omzien in de krans der muts en knikken; de witte moffen wiiven, waarin altijd een plooitje boven het puntje van de elleboog is. Bernard van Heukelom stapte dadelijk naast Nico's zuster Nies en droeg haar bundeltje, hij had een stijf strikkie om gehad en als de buizen nog nieuw zijn, is het rood veel helderder en het blauw veel donkerder. Ze hadden met z'n achten in de schuit gezeten en hadden onderweg 'de spoor' gezien; er waren jongens in gereisd. Koos had 'Haarlemsche halletjes' in de hoededoos, voor oom en tante; daar zouden ze blij mee zijn, alle amsterdammers houen veel van koek; en als ze weêr naar huis togingen namen ze 'korstjes' voor groomoe mee. Groomoe was de heele zondag zonder aanspraak nu, want morgen was het niet de uitgaansdag van Door, en Leentje was van 't jaar weêr naar haar grootmoeder, bracht 'Purmerendsche

jongens' voor hem mee. Zoetigheid lustte ieder. Naar meester Schoo had Jaapje graag wel weêr gegaan, maar tante Delaporte kon ze van 't jaar niet hebben en daarom waren ze maar naar oome's halve zuster toegegaan.

Jaapje was nu negen en een verrel jaar en kon al heel goed fluiten ook. Zijn oogen kregen schuine vouwtjes, keken duchtig op hun hoede nu. Koos zei dat hij 'kinderachtig' bleef, hij groeide matigjes, zijn handen leken nog het meeste toe te nemen en al zijn wratten waren weggeslonken, met de tijd.

'Wat een steile molens!' had hij benieuwd gedacht en keek met Koos en nicht meeloopend, almaar tegen de gewiekte gevaarten op. 'Hou me nou vast,' zei Koos, toen er een 'eerepoort' was gekomen, daar gingen ze onder door. Jaapje zag een straat-zonder-end die donker was van verre en daarin moesten ze. Hij voelde zich dadelijk beklemd tusschen die nauwe huizen, nog nooit had hij zooveel witte kozijnen bij mekaâr gezien. Zijn oogen keken stijf rechtuit, hooren en zien verging. Karren, koetsen en paarden rammelden, ze gleeën uit, de keien glommen van de smerigheid, ze schreeuwden van de eene muur naar de andere. 'Als je nou bent op de Haarlemmerdijk gekomen, mot je goed kijken,' had Door gezegd. Daar werd een huis afgebroken, ze sjorden op de lollemaat aan touwen die allemaal uit kwamen in één touw en lieten een blok neêrvallen, dat de heele wereld schudde en er stil van werd. In die steeg hingen al de kleêren buiten

om te drogen en onder in de huizen waren winkels ook en boven voor de trapjes naar beneden was de goot, waar deksels over lagen die dikwijls gebarsten waren en wel eens openstonden, zoodat je al de vuiligheid kon zien.

Jaapje stapte in zijn nieuwe klepschoenen en bleef heel dicht bij Koos. Koos had haar regenmantel om en niet een manteltje en een gordijntje voor haar hoofd, trok almaar met haar neus om 't naar omlaag te krijgen. Koos zei U tot nicht. Jaapje keek rechthout en hield de witte driehoek goed in 't oog, de kamerijksche doek van Anna Seelig die voor hen uit met Suze Seelig stapte; maar toen ze nog een poos geloopt hadden, waren ze weg in eens en voelde zich Jaapje een oogenblik heelemaal alleenig in Amsterdam.

Zoo kwamen ze aan een brug; hij zag twee dikke deuren knijpen naar elkaâr en in de lichte wijde van een gracht, zag hij weêr dezelfde toren, grooter nog geworden en lijviger tot den grond. Er groeiden boomen als op de Nieuwe Gracht. Toen weken zij ineens opzij, waar 't niet zoo woelig was en zag hij wimpelschepen, schuiten bij de vleet en tonnen overal en venten gaan met opgestroopte mouwen. Ze liepen almaar verder en verder liepen zij en hij zag 'ra-schepen', met masten door mekaâr als in den Hout, die bochtjes-zeilen hadden, als Auke ook van hout gesneeën had. Ze liepen telkens boven-over een ophaalbrug en ophaalbruggen zag je verder met twee 'wippen' en overal zag je witte ramen en schuitjes zag je varen net

zooveel je wou. Jaapje zag een dikke toren weêr die groen zonk in het water en toen een geel kasteel, waar mannen met ronde baarden stonden op een kluit voor de poort; al hun blauwe kleêren waren vast met koopren knopen; ze pruimden. Toen lagen er de zeeschepen tegen de wal aan, achter kastanjeboomen en kwamen ze voor een open winkel; er hing een lang bord vol geschilderd, naast een schuine vlaggestok en ankers waren buiten op de straat. Nicht zei wat tegen hem, voor de eerste maal:

‘Nu zijn wij er, neef Jaapje, en ben je nu niet moe?’

Maar Jaapje hoorde achter uit het stille huis in eens hard schreeuwen en gegil en toen het licht dat door de deuren van de winkel viel had opgehouden, viel er licht van boven door een glazen dak. Dom geworden door het wild gekrijsch, zag Jaapje niemendal van al de vreemde spullen waar hij tusschen liep. Ze klommen een losse trap op en kwamen aan een overloop met deuren en gingen zoo een lage kamer binnen waar het schreeuwen was. Jaapje trok oogenblikkelijk zijn voorhoofd in rimpels, ziende een papegaai, die in een gouen traliekooi te buigen zat voor 't raam.

Tante zei dat het Zaterdag was en Jaapje vond het niet plezierig dat hij een zoen van haar kreeg. Hij vond tante raar met haar bloote haren en zonder jurk, hij vond de papegaai een mooie papegaai. Tante hihiede wanneer ze tegen hem lachte en deed alsof hij nog een heele kleine jongen was, terwijl de papegaai met één oog zat te kijken en in zich zelve keuvelde duidelijk:

‘Zoete Lorretje.’

Tante had het druk en na de koffie met een boteram in plaats van eten, gingen nicht en Koos samen boodschappen doen. ‘Zijn jullie zóo-maar zonder iets gekomen?’ had tante gevraagd, ‘hoe heb je het gewaagd, we houen het nooit droog, ik voel het aan mijn ledematen wel.’ ‘Ik zet me kap op, tante,’ had Koos gezegd; ze hadden hem thuis gelaten omdat hij te moe zou worden. Hij bleef op 't randje zitten van een stoel, uit de voeten gezet, want tante kroop over het rood-en-zwart gestreepte kleed en veegde. Ze vroeg naar groomoe en naar Door, wou alles weten van het Huis, van vader en de moeders allemaal. ‘Hè, hè!’ zei tante toen ze knie voor knie opbukte en toen ze met het vullisblikje was gegaan, kreeg Jaapje het gevoel alsof hij in de schuit nog was gezeten, waar ook de zolder zoo laag was en glaarde naar de rooie oogjes van de papegaai. ‘Je hoeft voor die morspot niet bang te wezen,’ had tante gezegd, ‘kraww hem maar eens op zijn kop.’ Jaapje waagde dus een vinger in de kooi en krawwde eindelijk waar het vettig was en lauw tusschen de mooie veêrtjes; als je uitscheê, stootte hij zijn kromme kop vooruit en als je weg wou loopen, zette hij een keel op van geweld.

Het was een groene, gele, grijze papegaai, en op zijn rug blonk licht; hij had een niet-erg-rooie, vleeschkleurachtige staart en zijn heele kooi lag vol met pellen. Ondersteboven hing hij aan zijn ring en wrong en greep de tralies in zijn kromme snavel vast en stapte zoo over. Hij mum-

melde met zijn zwarte tongetje dat wel een balletje leek. Hij luisterde; Jaapje begon eens tegen hem te fluiten dat hij er scheel van zag.

‘Verrek!’ zei de papegaai.

‘Hij zegt verrék,’ zei Jaapje toen tante weêr binnenkwam, of het een weesjongen was geweest.

‘A ja,’ zei tante toen, ‘dat ratjetoe van hem.’ Ze wou de kooi schoonmaken en liet de papegaai het deurtje uit. Langzaam liet hij zich zakken langs de poot van 't tafeltje waar de kooi op stond en wandelde op het kleed. Hij leek de helft wel kleiner zoo en kreeg een platte rug en kwam oogenblikkelijk op hem af. Hij dribbelde op zijn schilferige klauwen mee, toen Jaapje achteruit ging en beet hem toen hij staan gebleven was in 't kiertje van zijn zool. Jaapje voelde het wel, ‘hij komt er toch niet deur,’ dacht Jaapje en liet de vogel stilletjes hameren. ‘Het zal wel wennen,’ zei tante en zei, hij moest maar eens rond gaan kijken in het magazijn, wanneer hij maar niet wegliep, ‘harrejennig-an-toe.’

Jaapjes nieuwe pet lag bovenop de hoededoos die op een stoel was blijven staan en waarin de halletjes nog opgesloten waren; als ze nou eens stuk waren en tot krummels vergaan; zoo ging hij de kamer uit. Bovenop de ladderige trap bleef Jaapje wachten en keek naar de boel in de laagte; het rook naar pik. Hij daalde zwevende tusschen hemel en aarde en klom beneden gekomen nog eens een eindje de trap op en wipte eens met zijn knieën

en ging dan tusschen tonnetjes door en vaten en tusschen dikke kabeltouwen, opgerold in ringen. Hij stapte langs katrollen, bij kleine en bij groote met een haak er aan, zooals je op de kamer zag van Rijs de kleêremaker, wanneer de luiken in de vloer en in de zolder open waren, om de wasch op te hijschen. Langs de kant waren overal glazen kasten; hij zag er ronde dingen in en driekantige. Plotseling benieuwd zag Jaapje een scheepje prijken, een 'fregat' met volle zeilen en de vlag in top. Toen zag hij echte zeilen en roeispanten en brokken mast met touw er aan; aan de zolder hing een heele schuit. Bij de voordeuren waren lantarens, ronde en vierkante; ijzeren of van koper, sommige met een kraagje; sommige met een buik en bolle glazen: rood en groene glazen, waar het licht door schijnen kwam; dat zou eerst mooi zijn 's avonds; voor de ruitjes waren hekjes soms, dat ze niet zouden breken. Jaapje keek alsof hij voor de kramen stond met kermis en hoorde de papegaai, als bij het wilde beestenspel verleden jaar. Maar alles dit hier diende voor de koopvaardij en Rudolf wist het best. Toen zag hij in een groote glazen kast een heer die zat te schrijven en oogenblikkelijk stijver liep Jaapje de drempel over, op de kleine steentjes.

Het regende een beetje; hij kon de ruitjes van de vreemde keien zien en daarover ratelden almaar harde karren. Jaapje dubde erg en stond er op te kijken naar het overlangsche bord met risten letters, 'Vic-tu-alien' spelde hij. Dan liep hij weêr naar binnen dat zijn pet niet nat zou

worden en schuilde onder de vierkante poort. Zoo zag je eerst de rooie en de groene glaasjes goed en het koper blinken. Op de schepen hadden ze geen gas. Stuk voor stuk bekeek hij de ankers. Ze waren nog goed nieuw en zwarter dan de kachel als hij werd gezet. Het leken groote vischhaken, die hadden ook een oog van boven, maar aan de punten waren schopjes en een was er bij die drie scherpe angels had, daar zou je best een 'haai' mee kunnen vangen.

Amsterdam lag aan het IJ. Jaapje leerde al aardrijkskunde en Nederlandsche taal en vaderlandsche geschiedenis. Hij keek de groote schepen aan die achter de groene boomen waren. Er waren ijzeren ringen in de wal, daar lagen zij aan vast, want anders zouden de golven van het IJ ze weg gaan spoelen als het stormde. Er liepen zeelui op de straat; matrozen vloekten en dronken jenever, maar er waren ook wel brave matrozen. Rudolf werd opperstuurman, en van Speijk was ook een weesjongen geweest en offerde zijn leven voor het vaderland. De weezen waren half zwart hier en half rood, zooals het wapen was van Amsterdam, maar 't Haarlemsche wapen was 'een zwaard met sterren'. Met kerstmis hadden er twee meisjes en een jongen bij hen geslapen en Michiel Adriaanszoon de Ruijter was als knaap geklouterd op de toren van zijn geboortestad en was hoog opgeklommen.

Jaapje zag de schepenrompen door de boomen grootendeels van onderen; de schuine sprietten over de wal heensteken; hij zag er happen water tusschen door. In zoo'n

schip kon je met zijn veertigen wel wonen; in zoo'n schip voer Auke naar de Oost en naar de West, naar Suriname toe. Wanneer je soms op Zandvoort was, zag je wel eens een 'kiel' die 't ruime sop gekozen had. Er lagen stoombooten tusschen ook, die hadden geen wind van noode.

Jaapje stond te glariën naar de zeekasteelen voor de deur. Wanneer hem iemand gevraagd zou hebben of hij dadelijk mee wou gaan, zou hij misschien wel ja geantwoord hebben. Hij vond het vervelend dat zij zoo stil daar lagen, hij wou er eentje van de wal zien varen. Zij waren ginder aan het slepen, hier gebeurde niemendal. Iemand kwam het magazijn indraaien en praatte met de heer in 't glazen hok, je kon zijn hoed net zien.

Jaapje gevoelde een groote eenzaamheid. Hij trad vaak even naar buiten en vorschte weêrszijds naar de verte; hij hoopte Koos te zien met nicht aankomen; zijn nieuwe schoenen deden zeer, ze moesten 'wennen' eerst. Tusschen de schepen vlogen 'zeemeeuwen' heen en weêr en klepten door de lucht. Ze duikelden en stoeiden waar het open was en waar de Nederlandsche vlaggen op het water zakten; ze konden al de visschen onder water zien. Ze wiegelden en stuurden om de toppen van de schepen, wie weet waar naar toe. Het was gelukkig toch zoo'n vogelbeest te wezen, overal te kunnen kijken waar je wou en nooit te hoeven wachten tot je iemand halen kwam; veel plezieriger was het dan een papegaai te wezen in een

kooi, al kon je nog zoo goed praten, al kon je niets dan schreeuwen. Jaapje wou veel liever morgen bij groomoe op het Hofje wezen en had wel kunnen huilen van saggerijn.

II.

Jaapje heette nu wel 'ingeburgerd' in Amsterdam, doch bleef oneigen. Hij kwam niet over het voelen heen weêr gauw naar huis te gaan. Hij was met tante's manieren vertrouwd geworden en kende oome's donkere oogen, neus en mond en groffe bakkebaardjes nu wel, maar 't meest hield hij van nicht die bijna nooit iets zei en door de kamer keek of was er niemand in. Nicht zag altijd bleek. Soms kwam Jaapje uit zijn zelven bij haar knieën staan, wanneer zij aan een 'hond op een kussen' borduurde, hij hielp graag als zij kleurtjes wol uitzocht en bij het voorbeeld paste, dat allemaal vierkantjes waren en met haar rooie lippen bijna lachte. Soms kon hij stilletjes naar haar spitse vingers zitten kijken, met rimpels in zijn voorhoofd.

Oom Jan was zijn 'eigen baas' en woonde hier omdat zij 'huisbewaarders' waren. Het raam keek op een steegje neder, vol met hooi en strooi en leêge manden. De papegaai maakte het meeste leven en 't meeste werd gepraat als oome er niet was. Wanneer ze aan tafel zaten, waren oom, tante, nicht en Koos allen bijna even groot, alsof ze

niet meer konden groeien, want als je op een zekere leeftijd was gekomen, groeide je niet meer. Oom ging 's morgens vroeg al weg en kwam niet thuis dan om te middageten en altijd aten ze over zessen pas. Jaapje vond dat niet erg plezierig. Als oome thuis kwam, smeed hij eerst zijn pet op een stoel en hing zijn jasje, nat of niet, in de kast en Jaapje vond dat wanordelijk. Dan zat hij in zijn mouwen en kreeg een bittertje en Jaapje wist dat dat slecht was. Als ze gegeten hadden, zat hij uit de verte in een blad te lezen, viel dan soms in slaap en dan nam tante stilletjes het blad. Ze aten dikwijls visch; ze hadden Zondag 'kabeljauw' gegeten en 'aal met zure saus' de tweede Pinksterdag, want oome lustte alle dag wel visch en 't 'zette bloed an' zei tante. Wanneer hij 'Heere, zegen deze spijze,' had gebid, zei tante: 'je pikt maar raak,' en deed hem aardappelen op zijn bord en Jaapje vond wel dat je lekker at in Amsterdam. De kamer was behangen met papier vol groote foksia's en in een hoek was een optrapje, daar stapte je mee in de keuken die 'appelbloesem' was geverfd, waar tante alles kookte op 't fornuis; daar was de bolle deur, waar nog een rechte plank aan was gemaakt en die voor de ruimte op een haakje kon, waar tante hem had gebracht, toen hij nog niet durfde naar een 'zekere plaats'. Als je in de keuken je had omgedraaid, kwam je in het kamertje waar hij in een bedsteê sliep met Koos en als je 's morgens wakker werd, had je een smaak in je mond; wanneer dan Koos het raam had

opgeschoven zag je neder op het glazen dak, dat boven op het magazijn van achteren was.

In de binnenkamer was een ronde, gladde tafel op een driekanten poot en waar een kleed op was nog rooier dan zijn arm en met een rand van zwarte bloemen. Het werd er afgenomen als zij eten moesten. Er waren stoelen bij waar paardehaartjes uitstaken; wanneer je zoo'n paardehaartje omhoog en in je mond het vol met spuug deed, had je een spiegeltje. Er hingen schilderijen bij de balken, in gouen biesjes achter glas, er waren dames op te zien met bloote halzen, in gollevende kleederen; 'Pomona' was gedrukt onder het eene, daar waren appelen op en 'Ceres' onder een andere, daar waren boomen bij en een krom mes. Maar de allermooiste plaat was het 'in-de-luchtvliegende schip' van van Speyk, vol barstende vlammen; van Speyk had een zee-steek op en een staf in zijn hand en een jongen keek met groote oogen boven een rand. Op nog een andere plaat liepen soldaten met 'berenmutsen', net als de tamboer-majoor van de schutterij, die Jaapje eens gezien had door de poort en die in de Breesteeg woonde. Er hingen nog merklappen als schilderijen en tante had een koopren doofpot die mooier glom nog dan de kooi van de papegaai en naast de 'siffenjerre' hing een rood, gebreeën slofje, waar een rond gat in was, daar kwam een horlozie door kijken en dan had tante nog een vreemde koffiekkan.

'Waarom heb je ook je kleurdoos niet meegenomen?'

zei Koos en dan keek Jaapje weêr naar de wand. Hij wist door het dikwijls keeren alles wat er was en altijd bleef de papegaai aandachtig loeren en zaniken om op zijn kop gekrauwd te worden. Jaapje was goeie maatjes met hem geworden en wou voor Door een veêrtje meenemen om in haar gezangboek te leggen. Boven in zijn bek waren twee gaatjes; daar hoorde hij mee misschien. ‘Hij verveelt zich wel eens,’ had nicht gezegd en Jaapje was begonnen hem fluiten te leeren, want al dat gillen diende maar voor niets. Geduldig stond hij met zijn natte toeter voor de tralies, floot onverdroten het ‘wien Neêrlandsch bloed’ de dwarskijkende vogel voor en hoopte dat de papegaai het wel zou kennen eer hij naar huis toe ging.

Op Pinkster-Drie had Jaapje een boodschap mee mogen doen en zag de vischmarkt toen; een vent die in een schuit de visch hield levendig door op een plank te trappen en te roeren in het water. Ze bliezen met een pijpesteel de visschen op, om ze groot te krijgen. Jaapje vond dat Amsterdam heelemaal rook naar visch. Het regende weêr en weltevreden was hij in het magazijn terug gekomen; hij stond het liefste bij de lantarens, dan kon je uitzien ook; hij stak zijn handen heel graag in zijn zak te dezer dagen. Een jongen was binnengestapt die oome's laarzen om te lappen halen kwam en toen hij weg wou gaan, droeg hij ze met de stroppen aan een touwtje en was blijven staan. Hij had ook rooie haren en sproeten had hij ook. ‘Waar kom jij vandaan?’ had de jongen

gevraagd. 'Uit Haarlem,' antwoordde Jaapje en toen de jongen nog meer scheen te willen weten, had hij gezegd: 'Ik ben een Nederlandsch Hervormde wees.' 'Dan is jouw vader dood,' had de jongen gezegd, 'ik wist wel dat je maar een Haarlemsche mug was, wou jij ook gaan varen voor de leus?' 'Dat weet ik nog niet, amsterdamsche koekvreter,' wou Jaapje zeggen, maar de jongen liet hem niet aan het woord. 'Ikke wel,' hij zei, 'as ik maar mocht van me vader, nou wor ik schoenmaker: da's een vast vak, zeit me vader; als ik oud genug ben, teeken ik voor de Helder, ik laat me geen Mietje noemen; me baas woont in de Binnen-Bantammerstraat; er motte halve zolen op en bè-je al geweest op de Haringpakkerij, as je de Haringpakkerij niet heb gezien, heb je niks gezien' en toen had hij naar links gewezen waar het bruinachtig was in de verte.

'Wi-je dat ik het je wijs, het huys van de Ruyter?' vroeg de jongen, 'loop dan met me op, dan za'k je 't laten zien, daarginter; durf je niet?' 'Ik màg niet,' zei Jaapje. 'Da's flauwe kul,' zei de jongen, 'dat zeggen ze maar om je klein te houen, die Haarlemsche muggen durven niks.' 'Ik durf wel,' zei Jaapje. 'Nou, ga dan mee,' zei de jongen 'as je dat niet heb gezien, heb je ook niks gezien; ik mot me woord goed doen bij de klanten, heift de baas gezeid en ik zà je wel weêr an de deur afzetten.' Toen was Jaapje met de jongen meegeloopen die geen Mietje wou worden genoemd als een meisje.

Een stuk of tien huizen verder was de jongen blijven staan en had met de laarzen naar de hoogte gewezen. ‘Wat hè ik je nou gezeid,’ had hij gezegd, ‘zie je 't nou, daar heift ie nou gewoond; zie je die steen, die heift ie zelf veroverd en binnen hebben ze alles bewaard van hem, zijn broek en zijn waterlaarzen en op die stoep stond ie naar de vloot te praaïen as ie die in de haven had geleid, wat hè ik je nou gezeid?’

Jaapje had het hooge huis aangekeken of hij naar de toren opkeek van de binnenplaats van het gesticht en toen hij op zijn plek was weêrgebracht en de schoenmakersjongen ‘vaarwel’ had gewoven, vond hij het plezierig naar dezelfde kant te kijken als admiraal de Ruyter. Hij glimoogde onder zijn petklep naar de ‘vloot’ en was om ‘Bestevaêr’ verbaasd, die zoo bemind werd door de ‘Companjie’, en ook van nederige afkomst was en als een jongen had het wiel gedraaid, al wat hij had gelezen in ‘het leven van Michiel Adriaanszoon de Ruyter’. Jaapje zag dan in zijn gedachte altijd de achteruitlopende man, die hij bij hun op de Vest had gezien toen ze wandelden in de reek. In de ‘lijnbaan’ stonden ‘allemaal-net-harken’ overend. Een bundel vlas was om de man z'n lijf gewonden; hij rafelde er met zijn handen aan, dat ging dan dadelijk draaien en draaide nog tusschen de tanden van de harken en werd touw en dat deed een jongen die in een hokje zat en zoo had Michiel Adriaanszoon de Ruyter ook gedraaid, voor hij varen ging, het zeegat uit. Jaapje

gaf eens een rukje aan zijn galgen en keek langs de koele boomen, de meeuwen zeilden laag, er trokken hem 'zeerobben' langs, met vrouwen in hoepelrokken en golvende kleederen; ze kwamen er in rijtuigen teruggeden van de Haringpakkerij en 'Willem Beukelszoon van Biervliet vindt het haring-kaken uit, in veertien honderd drie en twintig,' dacht Jaapje nu als uit een weldadig bezit.

Eer hij binnen stapte stond hij bij de ankers stil en liet ze in hem haken tot hij er moe van werd en 's avonds vroeg hij op het alleron verwacht, of ze ook dat wiel nog hadden waar Michiel Adriaanszoon de Ruyter aan had gedraaid. 'Wat wil die knaap toch met dat wiel?' zei oome eindelijk, 'we kenne hier geen andere wielen als achterwielen.' Toen was het uitgekomen dat Jaapje van 'voor-de-deur' was weggelopen. Oome en tante waren kwaad geworden, maar tante had gezegd: 'dat je toch wat doen moest voor een wees.' Bij het genachtzeggen had Jaapje moeten beloven nooit meer ongehoorzaam te zijn.

... 'Wat moet ik toch van je beleven,' zei Koos, in 't kamertje, 'Amsterdam is vol spelonken en holen... wat doe je me toch een verdriet... Het is hier een misse boel,' had ze naderhand gezegd, 'weet je wat hier mankeert, Jaap, hier mankeert de Liefde.'

Maar de volgende dag had Jaapje zich reeds van een betere kant doen kennen; hij had des avonds vrijmoedig een versje opgezegd van school:

‘Waàr is het wat ik u zeg, ach dat het een leugen waar’.
De waar die ik begeer, ik nergens word gewaar,
‘k Waar vruchtloos vragende om, waar ik mijn waar kan koopen,
Waar zijt gij, waar? voorwaar ‘k ben moe en mat geloopt.’

‘Wel harrejennig-an-toe!’ had tante uitgeroepen en ze hadden hem een groote jongen genoemd; de volgende avond mocht hij mee op straat. ‘t Was overal glibberig en benauwd, hij had één ster in de lucht gezien, van heel de tocht door ‘ Amsterdam-bij-nacht’ was bij Jaapje niet veel meer beklijfd dan een hol gevoel. Hij was op het Koningsplein geweest en daar hadden de jongens van Amsterdam een toren opgebouwd van metselsteenen. Daar hadden zij een vuurtje in gestookt, uit alle vierkante hokjes straalde het en ‘n rook-kolom’ steeg op. ‘Een laat Pinkstervuurtje nog,’ had nicht Bertha gezegd.

Thuis gekomen en achter de blaker door het magazijn gegaan, schurkte hij van de slaap... ‘Heb je een Amsterdammertje meegebracht, hi-hi!’ vroeg tante. Jaapje verstond niet wat hem werd gevraagd, ‘s avonds was het raarder nog dan overdag, dan hing er over de kooi een witte doek; er waren nog twee vreemde heeren ook, ze speelden kaart met oome, dicht bij de siffonjerre, waar nóg een lampje brandde. Ze dronken een glaasje bier. Toen hij in zijn hemd en borstrok iedereen genacht had

gezegd, had tante hem vastgehouden, 'kom maar even hier, vent, 'k zal je ér wel afhelfen,' en ze had de lamp naar zich toegehaald. Ze had zijn hoofd op haar schoot genomen, zijn heele hemd naar bovene gesjord. Jaapje had toen plotseling over zijn gansche lijf gebloosd; hij voelde zijn billen blaken van de schaamte; hij kon geen asem halen haast in tante 's lauwe knieën, zij maakte ieder vouwtje open, waar al die vreemden bij waren. Jaapje was diep beleedigd geworden. 'Zoo zijn die Amsterdammers,' had Koos gezegd, toen zij zich uit kwam kleeën ook bij het licht van het 'drijvertje', 'het is gelukkig geen doodwond.' Ze gaapte gauw en keerde zich naar de beddeplank, maar Jaapje zag nog lang leelijke gezichten in de bedgordijnen, viel eindelijk stuursch in slaap.

Hij durfde 's morgens bijna niemand aanzien, begreep maar niet dat tante zoo gewoon was tegen hem; hij floot niet tegen de papegaai. Zonder het te vragen ging hij naar beneden. Wachtendonk de knecht was in het magazijn en stofte alles in de kasten af; hij liet hem een kompas zien, de windroos en de magneet-naald die altijd wees naar het noorden. Doch Jaapje kon het allemaal niets schelen, hij kon de windroos zelf nu ook wel teekenen. Hij stapte gauw naar voren en hoopte dat de schoenmakersjongen komen zou, dan zou hij met hem mede gaan, maar de schoenmakersjongen was niet gekomen. Het regende een beetje en Jaapje beving heel

erg de zucht naar huis. Het had nu lang genoeg geduurd; misschien was Door wel in die tijd veranderd, zou Leentje hem niet meer kennen.

's Middags bleef het druilig weêr en liep hij door de Jodenhoek met Koos naar de oome toe die 'drager' was van het Metalen Kruis. Het rook het allerergste nog naar visch in de Jodenhoek. 'Lijpies, Jaap,' zei Koos, 'ben je nog uit je humeur, denk je er nogal aan?... blijf wat dichterbij me, anders stort je in een kelder nog... mocht je er weêr een krijgen, laat er dan niets van merken, bijt maar terug op je tong.' Jaapje was daardoor wat opgebeurd geworden, hij keek wat wakkerder naar de drukte om. Ze bakten op de hoeken van de straat en 'zuurtjes' zag hij, en 'ouwe confijtedalen'. De vrouwen hadden mutsen op hun kop met dotjes lint er in en zwart daaronder, als moeder Juut had onder haar gouen kap. Ze moesten om een haverklap uitwijken en liepen hard, want ieder liep hier hard en wist de weg; maar Koos wist ook de weg, ging al voor de tweede keer naar oome. Oome heette Pjer, Pjer de la Porte. Allemaal leken ze op mekaâr. Midden in het krioelen dacht Jaapje aan 'blinde Melchior', die door de straat bij hun te wippen liep en met zijn wandelstokje voelde aan de steenen waar hij was. Melchior had altijd een knappe jas aan en hield zijn hoofd omhoog en stak de straat schuin over, tikkende, om aan het huis te komen waar hij een cent moest halen; hij vond de schel altijd met drie keer strijken langs 't

kozijn. Je kon hem nooit bedriegen. Als ze tegen hem riepen door de poort: 'Melchior, pas op, er komt wat an,' riep hij geregeld terug, zwaaiend met zijn stokje; 'Jij komt er an, kwajongen,'... 'Wat 'n leelijke lijp is dat,' bromde Jaapje, bij een groot gebouw, waar 't stil begon te worden. 'Dat mag je niet zeggen,' berispte Koos, 'het zijn ook menschen, evengoed als wij, wij hooren dezelfde vader toe, een goeie jood is beter dan een slechte christen... dat ze het vleesch geworden woord gekruisigd hebben, kan ik niet tegenspreken, maar dat deeën de Farizeeën onder hen en daarom mag jij deze niet beledigen. Ze zijn uit het land hunner vaders verdreven, verkeeren in vreemdelingschap...'

Koos had het treurig gezegd en Jaapje had het goed gedaan dat Koos zoo tegen hem aanging. Toen zij stonden voor oome's huis was hij vol verwachting weêr om het metalen kruis. Van de eerste en tweede kruistocht had hij geleerd en oome was gewond in de 'slag van Leuven', hij had een houw gekregen in zijn eene arm en die arm was nog stijf. De deur was vanzelf opengesprongen en toen ze naar boven klommen, had hij nicht gezien al en ze droeg pantoffels. Nicht was dik en had hen in 't spionnetje zien komen. 'Ik heb al dikwijls van je gehoord,' zei nicht, 'nu mag ik je zelf zien, je valt me mee, waarachies, je valt me mee.' 'Vader slaapt nog,' fluisterde nicht, nikkend naar een schut met groote kreukels, 'de man heeft dienst van nacht, wij hebben hier een eiland

van een kamer.' Ze schoof twee stoelen bij en ging met Koos toen zoetjes voor de tafel zitten lachen en had een balletje aan hem gegeven.

Jaapje was voor het raam gaan staan en loensde in het spionnetje waarin je alles scheef kon zien. Telkens keek hij in de kamer en naar het stille kraamschut, zooals hij naar de toeë deuren kijken kon, wanneer de Regenten of de Regentessen 'zaten'... Eindelijk zei Koos... 'doet u onze groeten maar, zult u het vast doen?' en ze waren weggegaan. Keerend naar de 'Buitenkant' terug met Koos, had Jaapje de herinnering aan lage rooie daken en lange balken die in het water dreven; aan een 'rot' die onder het kantje had geloopt van de wal en diep lag in hem neêrgeankerd ook het Metalen Kruis...

Toen Jaapje 's Maandags thuis gekomen was, stond hij sip in de hut te kijken. 'Is het je goed bevallen?' vroeg moeder Sientje. 'Ja, moeder,' antwoordde Jaapje: 'U moet de complimenten hebben van oome en van tante en van nicht.' Toen hij zijn kouwe, daagsche hes had aangetrokken en zijn boezel voor gedaan, was hij dadelijk in het laadje der Japansche kast gaan kijken en in de slaapzaal ook, tot in het keukentje; hij zag een elk en alles ietwat tartend aan. Piet was er nog niet en Leentje ook nog niet. En na den eten liep hij in het kinderpand, op en neêr, gelijk een jonge hond te rennen.

XIX. Jaapjes einde.

‘Voorzichtig, zou het wel gaan?’ waarschuwde weifelend moeder Sientje.

Koos, torsend haar broertje, perste haar mond nog beslister toen zij den drempel afstapte van het wit portaal en blakende onder het vroege licht tusschen de kinderen door zwoegde. Ze zagen Jaapje overdragen naar de ziekenkamer, gewikkeld in een wollen deken, waaruit alleen zijn kousenvoeten nederhingen onder de linkerhand van Koos, want met haar blauwe arm hield zij meteen de deken dicht.

‘Dag, Jaap!’ riep Leentje naar het groene hoopje op. Ze maakte beweging van meeloopen, maar moeder Sientje, waakzaam achter de sjouwende Koos, wuifde dribbelend met haar hand en wees een ieder af.

‘Hij heeft te veel rauwe appelen gegeten,’ beweerde Bertus.

‘Och, 't is nietes,’ klaagde Leentje.

‘Hij heeft een half pond zoete veentjes opgegeten,’ ver zekerde Bertus, ‘achter mekaâr.’

‘Hoe zou hij daar dan an gekomen zijn?’

‘Door de poort gesjeesd.’

‘Nee, an de centen.’

‘Da weet ik niet,’ zei Bertus, ‘hij heeft voor vier duiten opgegeten, achter mekaâr.’

‘Misschien waren ze nog wel zoo groen als gras,’ meende Nico.

‘Ja,’ zei Dirk, ‘misschien is er wel een w-wurruum in geweest, die maken in je l-lijf een nest.’

Leentje haalde diep haar adem op dat haar boezel rees en keek met schrik-ronde oogen naar de ziekenkant. Toen moeder Sientje terug kwam in het ziekenpad om nog wat te halen, liep zij haar te gemoet.

‘Wij zullen hem wel gauw weêr beter maken,’ troostte moeder Sientje in haar haast.

‘Zult u het heusch doen?’ smeekte Leentje.

Jaapje was neêrgelegd in het koele bed en keek verbolgen bijna in de felle blankheid van de kamer. Bijna alles in de ziekenzaal was wit, de muren, de gordijnen en de dekens; de tafels waren wit geschuurd en 't zand blonk op de vloer. Jaapjes kijken klemde zich aan Koos nog vast, die van het dragen stond te boezem-hijgen; zijn hoofd deed hem zoo zeer en alles klopte nijdig in zijn lijf.

‘Nu kan je voor het oogenblik wel gaan,’ zei moeder Bruin tot Koos, ‘neem de deken mee maar.’ Koos schoof

haar afgezakte muts naar boven en keek nog eens naar haar zwartkijkend broertje om.

‘Goed er onder blijven,’ zei moeder Bruin tegen Jaapje. Hij voelde de donkere moeder boven hem, de hand-vanvroeger die de witte dekens tegen zijn rug aanstopte; hij voelde de hand weggaan. Ze praatte met de kindermeid, hij hoorde alles uit de verte. Hij zag het medicijnfleschje met het vlaggetje er aan op tafel komen, en al zijn goed werd opgevouwen en op een andere krib geborgen en wat er in zijn zakken had gezeten op de stoel gelegd. Zijn oogen volgden alles met hun helle spikkels; de moeder stapte met het fleschje naar het raam en las van het briefje af: ‘alle uren een paplepel’... ‘Het is nu negen uur omtrent,’ zei ze, ‘om tien uur weêr innemen.’ Jaapje deed van zelf zijn mond al open als een vogel die wordt gevoerd; hij trok een vies gezicht tegen de bittere drank en leê zijn hoofd vanzelf weêr op het kussen. ‘Ik heb zoo'n dorst,’ klaagde Jaapje en als hij het kroesje gulzig leêg gedronken had, draaide hij zich koppig van het licht en lag zoo af en toe te kreunen wat.

Den volgenden morgen verscheen de dokter weêr in al zijn groote zwartheid voor het bed en met zijn laag hoog hoedje. Hij moest zijn arm weêr aan de dokter geven, die kneep hem zacht in zijn pols en telde de tikken op zijn horloge, liet hem zijn tong uitsteken. De vellen begonnen te hangen aan Jaapjes verhemelte, zijn lippen leken gebladderd. De dokter schreef een ander briefje

uit zijn boekje vol en moeder lef het op het puntje van de tafel klaar. Jaapje wilde almaar drinken hebben en beet haast in de kroes.

Weldra herkende Jaapje bijwijlen niemand meer, hij begon te dolen. Hij had het over schepen, leek zich te voelen varen; hij praatte over 'het land' en wou gaan staan. 'De zon doet me zoo zeer,' riep Jaapje en trilde met zijn opgestoken hand.

'Het kind heeft last van 't licht,' zei moeder Bruin, haar eene oog verwickend naar de ramen, 'wij zullen de gordijnen naar de laagte laten.' Maar 's avonds toen het gas op was, riep Jaapje uit:

'Er is brand in de toren.'

'Hij kan het licht heelemaal niet verdragen,' oordeelde toen moeder Bruin en draaide het gas op een pitje.

Er werden hoepels door een zaaljongen bij de kuiper op de Botermarkt gehaald en binnen de wanden van zijn krib gestoken; daarom werd neteldoek gespannen en zoo lag Jaapje spoedig in den schemer of sliep hij in een wieg.

Het werd met hem al erger. Soms lag hij afgemat verdoken en was daarna weêr boven zijn jaren sterk en woelde zijn dekens weg. Het rolletje van den dokter kwam nu twee maal op een dag, 's morgens voor de school en in den namiddag. De dokter lette niet op de pal-staande jongens en zag naar Leentje niet, die meestal op de rollaag zat, haar handen onder haar boezelaar, naar de zie-

kenkant te kijken totdat hij weêr terug kwam stappen naar de koets.

‘Ga een beetje breiën,’ suste de dikke huttemoeder, ‘kind, daar doe je niet goed an, Jaap zal wel beter worden, hopen we; bid van-avond maar eens innig uit je hartje voor hem.’ Dan stapte Leentje heen en bleef alleenig gaan.

‘Jaap heeft de katterale koorts,’ vertelde Piet met zijn ouwe mannetjesgezicht aan al de buitenkinderen. Ze speelden ‘zieke’ onder elkander, voelden elkanders polsen en staken ver hun tongen uit hun mond:

‘Laat je rooie lap eens zien.’

‘Hij is leelijik vuil.’

Maar altijd kwamen ze op Jaapjes wezenlijke ziekte terug; zijn leêge plek op school of aan den disch deed telkens aan hem denken. Gerard die dikwijls ziek was geweest en alle dagen levertraan moest nemen, en aan de ziekenkamer een hekel had, had hem hooren ‘ijlen’ en Bertus wist aan Dolf te zeggen: ‘hij heeft de heele nacht met jou gevochten.’ Dolf was heen gesukkeld en zei niemendal. Marijtje Verkruisen had zich voor Jaap ‘bekeerd’ en wou met Leentje loopen.

Tweemaal op een dag wel eens moest Sander van der Sande een briefje in 't latijn gaan brengen naar de overkant der straat, naar de ‘Stads-Apotheek’, de eene poort uit en de andre in. Dokter kon het niet vinden; dan bracht de ‘looper’ een witte drank voor Jaap en dan een rooie.

Groomoe die dadelijk ontsteld van haar Hofje gekomen was, liep nu iederen morgen, in haar zwarte en doorgewerkte puntdoek, reeds om half negen door de binnenplaats; dan ging Leentje mede, achter de oude vrouw en dikwijls ook wanneer die met gebogen hoofd en tobbede vertrok. De plotselinge ongewone gebeurtenissen vervulden allen tot in de slaapzaal toe; de broer van Karel had een mandje ijs gehaald bij de tuinman van Mijnheer van Drachten, want die had een kelder onder de grond en Jaapjes groote zuster kwam gedurig hooren ook, zoo maar uit haar dienst geloopt, blozende binnen de witte linten van haar muts, maar met bekreten oogen. Koos had donkere wallen onder de hare en moest het 'waken' verboden worden.

Van al die zorg om hem en al die verschijningen voor zijn bed wist Jaapje niets; hij was weêr een klein, onmondig kind geworden die alles maar liet gaan. Het eigenlijke Jaapje zwierf over woelig, gekleurde wateren. Er werden stukken ijs op zijn buik gelegd en ijs ook op zijn hoofd. Jaapjes bloote lijf bibberde dan wel even, verder liet hij er niets van bemerken; alleen wanneer zij stukjes brachten voor zijn mond, zogen zijn lippen gretig, haalden het koude, lavende water binnen.

Mevrouw van Strijen was ook bij zijn ziekbed gekomen en had een groote druivetros gestuurd. Moeder Juut knipte er een af, nam er de pitjes uit en drukte het open vruchtje tegen zijn mond. Jaapje slurpte alles wat koel en

vochtig was; de lepels medicijn maakten hem rustig soms en schonken slaap. Bijwijlen kon hij dan zijn oogen natuurlijk open doen en brabbelde alsof hij wou gaan huilen. Doch de vleugjes duurden niet lang, de goede keer bleef uit. Meestal was het onverstaanbaar wat hij praatte, wist niemand wat hij bedoelde. Dikwijls zat hij bijen achterna en eens dat hij van bikkelen droomde, 'één hollegger', 'twee bolstaander' enzoovoort en Leentjes naam geprutteld had, werd Leentje van de Vliet om hem geroepen. Ze kwam bij zijn kribbe, nam zijn gloeiende hand en zei vreesachtig: 'Jaap, ken je me nog?' Maar Jaapje herkende haar niet. In Jaapjes hoofd gebeurden meestal dingen die geen mensch kon raden. Hij begon het 'Wien Neêrlandsch bloed' te fluiten, had het over rood en blauw en dat hij het nu wel wist. Hij praatte over een schoenmakersjongen; over de 'molen aan het Zwarte Meer', over 'Koningin Sofie' en over 'de laatste der Paladijnen'. Hij had het over 'het Kanaal' en over 'Holland op zijn smalst'. 't Was ijselijk om die wartaal aan te hooren, zei Sanne de ziekenmeid. Soms wisten zij hij wilde zijn les opzeggen en al de namen noemen van de doode steden aan de Zuiderzee. Dan lachte hij met volle mond, 'het is toch maar een pop' en eenmaal zei hij woord voor woord verstaanbaar: 'wilt u asjeblijft van me lijf afblijven, ik ben Jaap van Genderen.'

's Avonds toen de lamp was laag en Sanne, denkende hij sliep, een praatje was gaan maken in de meisjeszaal,

vond zij hem staan schermen op zijn dunne beenen, in het wankel bedje, zeggend het liedje van het Haarlemsche Wapen op:

Reik mij het zwaard,
Ik ben het waard.
Reik mij de sterren,
Zij komen van verre...

en had hij het neteldoek kapot gescheurd.

Teruggelegd in bed, lag hij lang daarna nog zwaar te ademen en sindsdien leek Jaapje veel te krachteloos om overend te rijzen. Er werd voor Jaapje gevreesd. Dominee die Zondag in de kerk reeds het kind uit ons Weeshuis dat door een zware krankheid werd bezocht, herdacht had in zijn nagebed, had nu aan het ziekbed ook gebeden; doch Jaapje beterde niet. Het werd in de binnenplaats zoo stil alsof het altijd regende. 'St' vermaanden zij elkaâr, wanneer er een zijn mond vergat; geruchtige spelletjes werden gelaten en niemand waagde zich meer in het ziekenpad, waar het gras in de steenen groende.

'Jaap heeft de krisis,' zeien ze in de hut en bleven dan stijf staan kijken.

En op een Maandag 's morgens vroeg, stond grootmoeder weder voor Jaapjes krib, waarin hij wezenloos, afgeteekend in de krinkelige lakens lag; ze legde de rug van haar hand even tegen zijn wang.

‘Wij mogen hem niet meer verbedden zelfs,’ praatte moeder Bruin, ‘wij hebben nu alles getracht.’

‘Mijn vurige jongen,’ zei groomoe of ze niet verstond, ‘hij wil zijn vader achterna.’

‘Hij wil naar huis,’ zei moeder Bruin den toon herhalende.

‘Wanneer de Heer nu eenmaal levens behoeft,’ prevelde groomoe, ‘waarom neemt hij dan mijn oude leven niet?’

‘Raadselen, vrouw van Genderen,’ antwoordde de stijve ziekenmoeder, ‘ik gaf ook het mijne gaarne, wandelende schaduwen wij.’

‘Nog geen tien,’ zei groomoe en zocht haar zakdoek in haar zak.

‘Zoovelen zag ik gaan van uit dit Huis,’ antwoordde de ziekenmoeder.

‘Het is hard,’ zei groomoe.

‘Zoolang er leven is, zijn wij gerechtigd te hopen,’ zei de ziekenmoeder, ‘wij hebben hier niet te bevelen.’

Groomoe boog zich weêr over het hoopje in bed en zoende Jaapje op zijn kruin.

‘Ik ga maar, moeder,’ zei ze eindelijk, ‘ik dank u wel voor alles, in de laatste tijd.’

‘Niet te danken, vrouw van Genderen,’ antwoordde moeder Bruin en ze hielden nog even elkanders strengelige handen vast.

Leentje had groomoe dadelijk aan zien komen met haar

zakdoek nog bloot. Ze snelde naar haar toe en ging haar handen zoenen. Grootmoeder trok het kind tegen zich aan, want Leentje schreide heftig tegen haar schoot.

‘Nou, nou, meid,’ nokte de oude vrouw.

's Avonds van dienzelfden dag, toen dokter laat nog eens was komen zien en Jaapjes adem beluisterd had, zijn pols gezocht, besloot hij bij het heengaan met te zeggen: ‘als hij de dag haalt.’